

Regional årlig uppföljning av miljömålen 2025 för Kronobergs län

Sammanfattning för Kronoberg

Inledning Kronoberg

Försurningen påverkar fortfarande mark och vatten i länet. Oersättliga livsmiljöer i skogen minskar och att kulturmiljöer skadas fortlöpande. Ökad fragmentering i skogen är negativt för den biologiska mångfalden. Andelen biologiskt gammal, värdefull kontinuitetsskog är försumbar medan andelen ung skog är stor.

Den förnybara energiproduktionen från sol och vind har ökat kraftigt, även om utbyggnadstakten för vindkraft har avtagit det senaste året. Takten i klimatarbetet behöver öka, särskilt inom sektorerna transport, energiproduktion samt jord- och skogsbruket.

Åtgärdsarbetet i Kronoberg

Åtgärdsprogrammet Vägen framåt 2019–2025 omfattar områdena klimat & energi, konsumtion, livsmiljöer och landskap. Under året har avsnittet om klimat- & energiområdet uppdaterats då en ny strategi har tagits fram.

Åtgärdsprogrammet har följts upp av kommunerna genom verktyget Åtgärdswebben under 2024. I övrigt är länsstyrelsens åtgärdsarbete nedprioriterat av resursskäl.

I länet finns ett aktivt miljömålnätverk med de kommunala miljösamordnarna samt representanter från Region Kronoberg, Energikontor Syd, Linnéuniversitetet samt Miljösamverkan Kronoberg-Blekinge. Nätverket träffas vid fyra tillfällen per år (digitalt eller fysiskt) och utbyter erfarenheter och driver på miljöarbetet tillsammans. Syftet är ett öka samverkan mellan aktörerna.

Miljötilståndet och bedömning av miljömålen i Kronoberg

Landsbygden i Kronobergs län präglas av ett småskaligt jordbrukslandskap med hög andel arrendatorer, och ett jordbruk med allt fler djur och allt större företag. Arealen jordbruksmark minskar inte längre. Stallplatserna i länet förnyas inte i den takt som behövs för att bibehålla antalet nötkreatur på längre sikt.

Utvecklingen för den biologiska mångfalden har inte förbättrats i den omfattning som krävs för att nå såväl nationella som internationella mål och åtaganden. Arealen biologiskt värdefull, flerhundraårig barrskog är liten; arealerna övriga skogar med höga naturvärden är låga och skogslandskapet är fragmenterat och präglat av unga skogar.

Försurningen är fortfarande ett betydande miljöproblem. Det ytliga grundvattnet i skogsmark och hälften av länets sjöar är försurade. Nedfallet av försurande svavel är mycket lågt. Trots detta går återhämtningen i mark och vatten mycket långsamt. Återföringen av aska till skogen, från förbränning av biobränslen, sker i för låg utsträckning. Den biologiska mångfalden i sjöar och vattendrag är, i väntan på naturlig återhämtning, till stor del beroende av kalkning.

De största problemen med övergödningen i länet är kopplade till avloppsreningsverk, enskilda avlopp, jordbruksmark och urbana miljöer.

Fler föroreningar har upptäckts i miljön, som exempelvis områden förorenade av PFAS, högfluorerade ämnen.

Inget mål bedöms kunna nås till 2030 i Kronoberg, även om Ett rikt odlingslandskap bedöms vara nära att nås. Målen om grundvatten, skogarna, och biologisk mångfald har negativ trend. Övriga mål, som bedöms regionalt, har en neutral trend, vilket ofta betyder att även om vissa åtgärder bidrar till målet så pågår annat som motverkar det.

Tabell över Kronobergs läns bedömningar av respektive miljökvalitetsmål

Miljömål	Målbedömning (ja, nära, nej)	Miljötilstånd (trendpil)
Begränsad klimatpåverkan	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Frisk luft	Nej	→
Bara naturlig försurning	Nej	→
Giftfri miljö	Nej	→
Skyddande ozonskikt	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Säker strålmiljö	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Ingen övergödning	Nej	→
Levande sjöar och vattendrag	Nej	→
Grundvatten av god kvalitet	Nej	↘
Hav i balans samt levande kust och skärgård	<i>Ej aktuellt i Kronoberg</i>	<i>Ej aktuellt i Kronoberg</i>
Myllrande våtmarker	Nej	→
Levande skogar	Nej	↘
Ett rikt odlingslandskap	Nära	→
Storslagen fjällmiljö	<i>Ej aktuellt i Kronoberg</i>	<i>Ej aktuellt i Kronoberg</i>
God bebyggd miljö	Nej	→
Ett rikt växt- och djurliv	Nej	↘

Generationsmålet i Kronoberg

Sammanfattning för generationsmålet Kronoberg

De genomförda sektorsövergripande åtgärderna som bidrar till generationsmålet utgörs främst av möten för ökad samverkan mellan olika verksamheter och aktörer.

Åtgärdsarbetet för generationsmålet i Kronoberg

Här redovisas några utvalda genomförda åtgärder i Kronobergs län som bidrar till generationsmålet.

Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart

Länsstyrelsen Kronoberg anordnar Kulturmiljödagen, som är ett årligt forum med fokus på ett levande kulturarv och kulturmiljöns betydelse i Kronobergs län. Målet med Kulturmiljödagen är förbättrad kännedom om kulturmiljöfrågor i länet, så att kulturmiljöer kan bevaras, användas och utvecklas. Temat 2025 var Varsamhet om kulturhistorisk bebyggelse. Målgruppen är bred och består bland annat av politiker och tjänstepersoner i kommuner och myndigheter, ideella föreningar, privata aktörer inom kulturmiljösektorn, fastighetsbolag.¹

Länsstyrelsen Kronoberg finansierar fortsatt inventering av vattenanknutna kulturmiljöer i länet. Resultaten används för att kunna ta tillvara kulturmiljövärden när biotop- och fiskevårdsåtgärder genomförs. Under året har fokus varit på objekt i avrinningsområdena till Lagan, Helge å och Alsterån.

Solcellsanläggningar anläggs, vilket är positivt genom produktion av förnybar energi. Men det innebär en målkonflikt om solcellsanläggningen anläggs på jordbruksmark och mark för livsmedelsproduktion försvinner. Den synergieffekt som skulle kunna uppstå om livsmedels- eller skogsproduktion kan ske i kombination med energiproduktion uteblir

¹ [Kulturmiljöstrategi | Länsstyrelsen Kronoberg](#)

om skogs- eller jordbruksmarken omvandlas till industrimark. I så fall blir anläggningen dålig för den biologiska mångfalden.

Förnybartdirektivet som ska implementeras i svensk lagstiftning, innebär en hel del förändringar. Detta kan innebära att energibehovet anses viktigare än exempelvis biologisk mångfald och livsmedelsproduktion.

Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas

Flera stora saneringar av områden pågår i länet som omfattas av mycket stora risker för hälsa och miljö, exempelvis vid Bergdala glasbruk och Ljuders Nickelsilverfabrik. De genomförda saneringarna bidrar till flera miljömål så som giftfri miljö, god bebyggd miljö och grundvatten av god kvalitet.

Verifierade provtagningar av PFAS och sediment är en stor satsning som sker i alla län. Effekten blir att vi kan prioritera insatser så att områden med högst risk åtgärdas först. Med bättre kunskap om föroreningarna kan vi på ett bättre sätt värdera risken för människors hälsa och miljö.

Länsstyrelsen har ordnat en konferens för berörda aktörer i länet, som kommuner, regionen och polismyndigheten, med syftet att höja länets förmåga inom vattenförsörjning och avloppshantering under höjd beredskap. Det innebär att frågan om rent vatten och fungerande avlopp kommer högre på agendan.

Länsstyrelsen Kronoberg har stöttat kommunerna i arbetet mot hemlöshet, med kunskaps- och metodutveckling, främjande av erfarenhetsutbyte samt samverkan på lokal och regional nivå, vilket redovisats i [2025 års bostadsmarknadsanalys](#).²

Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen

SSAM³ har redovisat följande åtgärder som bidrar till omställningen.

- I projektet Ökat återbruk⁴ genomfördes dialogmöten med återbruksaktörer, vilket resulterade i en upphandling av ny återbruksaktör.

² [Bostadsmarknadsanalys 2025 – Kronobergs län | Länsstyrelsen Kronoberg](#)

³ Anders Lundgren, Södra Smålands avfall och miljö, SSAM, epost 2025-10-02

⁴ [Innovation och projekt - SSAM](#)

- Inom GodaHus⁵ drivs bland annat ett EU-projekt, Circular Trust Building, CTB⁶, där material har inventerats inför en renovering av en av Vöfabs lokaler på Linnéuniversitetet. Detta gör det möjligt att ta hand om material som annars hade kastats, men det är upp till fastighetsägaren om de verkligen gör det.
- Växjö kommun gör det möjligt att återbruka byggmaterial i organisationen. Bland annat pågår en upphandling av ramavtal av återbruksaktör för att ta hand om överblivet material vid ombyggnation och dylikt. Man har även genomfört detta i skarpt läge med hjälp av företaget Återbruka.se⁷ som finns i Växjö/Jönköping.
- Nya domstolen i Växjö kommer att få en fasad av återbrukat tegel.
- Växjö Fastighetsförvaltning AB, Vöfab, har renoverat skolan Solvåndan i Växjö, som skulle rivas. Förvaltningen tänkte om, och har i stället renoverat lokalerna med mycket återbruk.

Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt

Den offentliga sektorn går före med krav på varor och tjänster som man köper genom upphandling. Upphandlingen av till exempel tjänstebilar, samt en framgångsrik leverantörsdialog, har resulterat i att koldioxidutsläppen har minskat då merparten av Länsstyrelsen Kronobergs hyrbilar går på el. Elbilar är dock inte hela lösningen på klimatproblemet. Tillverkningen av elbilsbatterier utgör en stor påverkan på klimatet. Att tillverka ett elbilsbatteri motsvarar många tusentals mils körning med en bensin- eller dieselbil.⁸

Andelen fossilfri energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön

En samverkansåtgärd har genomförts i form av ett möte med solcells företag där representanter för kulturmiljö, vatten, naturskydd och miljöskydd informerade om lagstiftningen inom området. Syftet var att underlätta för företagen och att effektivisera ansöknings- eller

⁵ [GodaHus - Föreningen Energieffektiva Byggnader i Sydost](#)

⁶ [Projekt: Circular Trust Building - CTB | lnu.se](#)

⁷ [Ditt bidrag till en grönare planet börjar här | Återbruka](#)

⁸ Lisbeth Dahllöf och Mia Romare, IVL svenska miljöinstitutet, litteraturstudie om utsläpp från tillverkningen av elbilsbatterier. [The life cycle Energy Consumption and greenhouse gas emissions from Lithium Ion Batteries](#), 2017.

anmälningsprocessen.

Platserna för solcellsparkar har gjorts tillgängliga i Länsstyrelsen Kronobergs externa webbgis. Syftet är att effektivisera handläggningen genom att tillhandahålla ett transparent planeringsunderlag i form av ett kartskikt med både ansökningar enligt Miljöbalkens 9 kap och anmälningar enligt 12:6 för alla intresserade.

Begränsad klimatpåverkan Kronoberg 2025

Sammanfattning för Begränsad klimatpåverkan – Kronoberg

Utsläppen från transporter och jordbruk är högre än riksgenomsnittet medan utsläppen från industrin är lägre per capita. Åtgärder för att minska klimatutsläppen bör därför inriktas mot transportsektorn, på energiomställning och effektivisering samt på de gröna näringarna. För att verkligen minska klimatpåverkan krävs också att transporterna blir mer effektiva och helt fossilfria.

Utveckling i miljön och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan – Kronoberg

Trenden för utvecklingen i miljön och om miljö kvalitetsmålet nås till 2030 bedöms av Naturvårdsverket.

Åtgärdsarbete för Begränsad klimatpåverkan – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- En uppdaterad regional klimat- och energistrategi har levererats av Länsstyrelsen Kronoberg till regeringen den 31 oktober 2025. Dokumentet innehåller ett stort antal inriktningar och åtgärder för perioden 2025–2030. Med utgångspunkt i strategin påbörjar Länsstyrelsen att teckna avsiktsförklaringar med länets aktörer under hösten och vintern 2025/2026.
- Under det gångna året har Länsstyrelsen och Region Kronoberg startat ett gemensamt samverkansforum: "Klimat- och energisamverkan Kronoberg". Syftet är att utforska, utveckla och driva det regionala klimat- och energiarbetet tillsammans med nyckelaktörer i länet.

- ”Smarta elsystem i Kalmar och Kronobergs län” är ett EU-finansierat projekt som pågår fram till och med 2027. Det syftar till att främja övergången mot smartare och mer hållbara elsystem⁹. Projektet leds av Region Kronoberg och samverkanspartner är Region Kalmar län, Energikontor Syd, Länsstyrelserna i Kalmar och Kronoberg samt E.ON. Projektet skapar förutsättningar för att hantera de ökade behoven av el som uppstår då fossila drivmedel och bränslen inom transportområdet och inom näringslivet ska ersättas. Under året har bland annat en digital utbildningsinsats om energisystemet genomförts. Utbildningen har varit särskilt riktad mot politiker och tjänstepersoner i offentlig sektor, branschorganisationer och företag. Kopplat till projektet har Länsstyrelserna i Kronoberg och Kalmar agerat processtöd för sju kommuner som har påbörjat framtagning av lokala energiplaner.¹⁰
- Projektet ZCI¹¹, som leds från Länsstyrelsen Kronoberg, är ett fyraårigt EU-finansierat projekt. Tillsammans med nio partners från lika många EU-länder genomförs aktiviteter för att stödja omställningen till en fossilbränslefri tank- och laddinfrastruktur. Under året har inspiration från studiebesök på olika håll i Europa konkretiserats i och med uppdateringar i den regionala klimat- och energistrategin¹².
- Linnéuniversitetet bidrar, främst långsiktigt, till begränsad klimatpåverkan via forskning, utbildning och samverkan. Universitetet toppade Klimatstudenternas ranking för 2024¹³ – en utmärkelse som hyllar universitetets framgångar inom klimatarbete och hållbarhet. Särskilt utmärkande var lärosätets gedigna klimathandlingsplan. I universitetsrankingen *Times Higher Education Impact Ranking* för 2025 hamnar universitetet på elfte plats inom området Bekämpa klimatförändringarna¹⁴.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Region Kronoberg har under 2025 introducerat eldrivna stadsbussar i Växjö. De ersätter biogasbussarna som nu används i regiontrafiken.
- Region Kronoberg har tagit fram förslag på en ny Länstransportplan med ökad finansiering till kollektivtrafik- och cykelåtgärder.

⁹ [Region Kronoberg - Smarta elsystem](#)

¹⁰ Ida Andreasson och Per-Anders Persson, Klimat- och energisamordnare, Länsstyrelsen Kronoberg

¹¹ [ZCI - Zero Carbon Infrastructure | Länsstyrelsen Kronoberg](#)

¹² Aida Ramic, Klimat- och energisamordnare, Länsstyrelsen Kronoberg

¹³ [Linnéuniversitetet toppar Klimatstudenternas ranking | lnu.se](#)

¹⁴ [Linnéuniversitetet rankas som elva i världen inom klimatområdet | lnu.se](#)

- I Växjö kommun har en resvaneundersökning genomförts i syfte att forma insatsplaneringen framåt. I resultaten konstateras bland annat att antalet resor minskat från 2,6 till 1,7 per person och dag från 2012 till år 2025, samt att 60% av invånarna stödjer investeringar i infrastruktur för cykel och kollektivtrafik framför motsvarande satsningar för bil. Kommunen har också med hjälp av AI förstärkt sitt interna arbete med klimatpåverkan vid inköp och utökat sitt arbete med sommargator.
- I Alvesta kommun har extra medel avsatts i föreningsstöd för energibesparande och klimatomställningsåtgärder i föreningsägda lokaler. Kommunen har också bytt ut 1 000 armaturer i gatubelysningen till LED och gjort uppdateringar av styrsystemet för bättre optimering. Dessutom har solceller installerats som minskat den inköpta elen med 75 000 kWh.
- Lessebo kommun uppdaterar och reviderar under 2025 sitt energi-, miljö- och klimatstrategiska program och tar vid årsskiftet fram en energiplan. Inom ramen för Länstrafiken Kronobergs projekt *Byresan*¹⁵ lånas elcyklar ut till kommunens invånare. Under året beviljades kommunen dessutom bidrag¹⁶ för projektet *Framtidens stationssamhällen* som ska pågå till 2028. Projektet ska utforska hur stationsområden och kringliggande gator och platser kan bli tryggare och bättre anpassade för gående och cyklister samt för kommande eldrift. Syftet är att skapa mer attraktiva stationssamhällen nationellt¹⁷.
- Inom projektet Smarta Elsystem, se ovan, har sju kommuner påbörjat framtagning av lokala energiplaner med processtöd från länsstyrelserna i Kronoberg och Kalmar.

Åtgärder inom näringslivet

- Skogens fossilfria värdekedja är ett initiativ från näringslivet som leds av Sydsvenska Industri- och Handelskammaren. Det är ett samarbete mellan Linnéuniversitetet, Södra, Spaljisten, Volvo, Nätverket Tunga fordon och ett 30-tal andra företag. Länsstyrelsen Kronoberg och Region Kronoberg är med i styrgruppen. Initiativet syftar till att skapa världens första fossilfria värdekedja för skogs- och träprodukter. Målet är att minska klimatpåverkan från industrin genom att eliminera fossila bränslen och material i allt från skogsmaskiner till slutprodukter som möbler och byggmaterial. Som konkret exempel genomförs ett arbete att ta fram biobaserat lim och

¹⁵ [Region Kronoberg - Testa elcykel](#)

¹⁶ [Impact innovation: Omställningslabb för framtidens livsmiljöer | Vinnova](#)

¹⁷ [Framtidens Stationssamhällen | RISE](#)

folie. Vidare överväger Länsstyrelsen Kronoberg att göra en genomgång kring regelverket för tankning av vätgas till arbetsmaskiner. Tillstånden kopplade till vätgas är inte anpassade för mobila tankstationer utan enbart stationära stationer. Det hindrar utvecklingen av exempelvis vätgasdrivna skogsmaskiner¹⁸.

- I samarbete med den ideella föreningen GodaHus driver Linnéuniversitetet det nystartade projektet Center for Energy and Environment¹⁹. Ambitionen är att öka takten i länets klimat-omställning. Målet är att etablera ett kompetenscenter för energi och miljö, med särskilt fokus på små och medelstora företag inom energi- och byggsektorn.
- I Växjö Energis klimatbokslut från 2024²⁰ kartlades och kvantifierades alla de utsläpp som tillförts eller undvikits på grund av företagets verksamheter. Bokslutet visade på en minskning av koldioxidutsläppen med 99 100 ton koldioxidekvivalenter under 2024 samt på negativ klimatpåverkan, alltså att företagets verksamhet resulterar i färre utsläpp än vad den skulle ha gjort utan dem.

Övriga åtgärder

- Energikontor Syd²¹ driver och medverkar i ett stort antal projekt med syfte att minska energianvändningen, öka andelen förnybar energi och skapa mer hållbara transporter.

Tillstånd och bedömning för Begränsad klimatpåverkan – Kronoberg

Länets territoriella växthusgasutsläpp har sjunkit stadigt sedan 1990, men minskade endast marginellt mellan åren 2022 och 2023 (med cirka 1,4 procent eller 10 061 ton, se Bild 1)²².

Den största andelen territoriella utsläpp kommer från transportsektorn. De utgör cirka 50 procent av länets total, att jämföra med motsvarande siffra för riket om cirka 30 procent. Även på jordbrukssidan skiljer Kronoberg sig. Omkring 27 procent av utsläppen har direkt koppling till jordbruket i Kronoberg jämfört med cirka 14 procent på riksnivå. På

¹⁸ Per Schöldberg, Länsstyrelsen Kronoberg.

¹⁹ [Region Kronoberg - Nytt projekt ska skynda på utvecklingen för en bättre miljö](#)

²⁰ [Klimatbokslut - Växjö Energi](#)

²¹ [Energikontor Syd](#)

²² <https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/>

industrisidan är förhållandena de omvända. De nationellt sett stora utsläppen från industrisektorn på omkring 30 procent av totalen motsvaras i Kronoberg av bara cirka 3,2 procent. Mycket på grund av detta ligger Kronoberg under riksgenomsnittet sett till utsläppen per capita (3,5 ton jämfört med 4,2 ton²³).

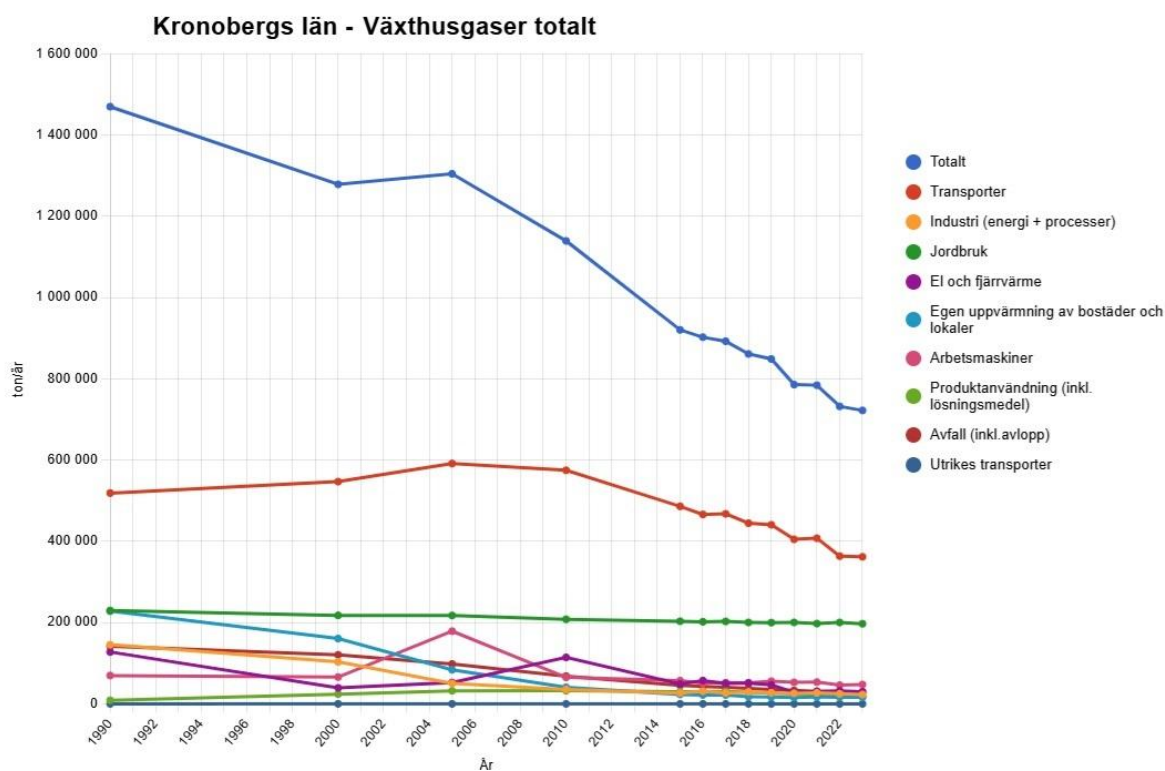

Bild 1. Territoriella utsläpp av växthusgaser i Kronobergs län fram till 2023 från nationella emissionsdatabasen, SMHI.

Utsläppen behöver minska snabbare. För att nå de regionala klimatmålen måste ett särskilt fokus sett till territoriella utsläpp läggas på transportsektorn, på energieffektivisering och på förnybar energi. För ett skogslän som Kronoberg, med stora relativa utsläpp inom jordbrukssektorn, är också insatser med koppling till de gröna näringarna avgörande. Detta är fokus i den nya klimat- och energistrategin för Kronoberg²⁴. Dessutom behandlas de konsumtionsbaserade utsläppen i ett särskilt kapitel i strategin som rör Cirkulär ekonomi och hållbar konsumtion.

²³ Energibalans för 2023, Kronoberg (Energikontor Syd).

²⁴ Klimat- och energistrategi, Kronobergs län 2025–2030 (Länsstyrelsen i Kronoberg).

Ökad produktion av förnybar el, men stora framtida behov

Under 2023 producerades tillräckligt med el i Kronoberg för att täcka nästan 95 procent av länets totala elanvändning på årsbasis (se Bild 2). Den ökande produktionen på senare år beror särskilt på omfattande utbyggnad av vindkraften. Med tanke på framtidens ökande behov är tillgången till förnybar el på sikt avgörande för en begränsad klimatpåverkan. Det finns i Kronoberg outnyttjad potential för mer lokalt producerad el – särskilt från vind, men också från sol²⁵.

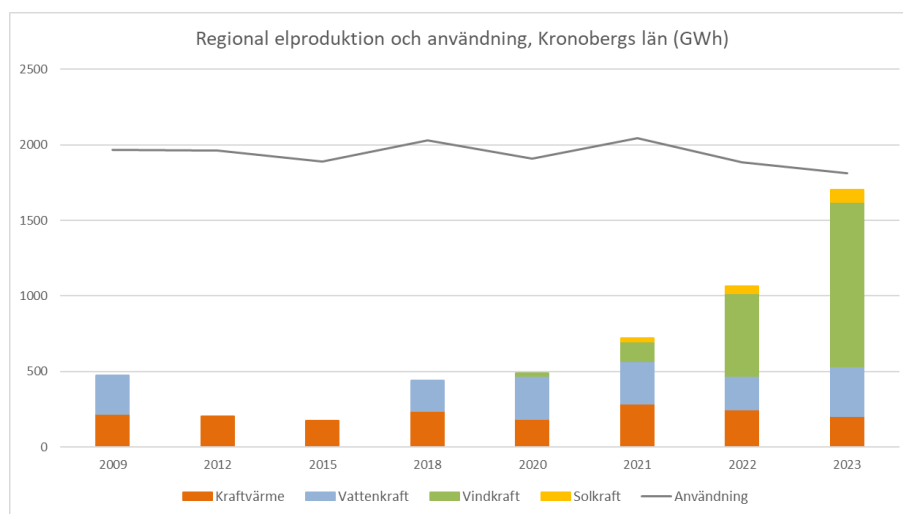

Bild 2. Regional elproduktion och användning i Kronoberg, årtal i urval (Källa: SCB).

Under 2024 anslöts 16 MW ny solcell till elnätet i Kronobergs län. Det är en ökning med 20 procent jämfört med 2023. Totalt finns nu 8 023 nätanslutna anläggningar om sammanlagt 125,3 MW i länet. Under det gångna året har elva solcellsparker beviljats, med en total effekt på omkring 181 MW. Ytterligare fyra parker med en total effekt om 229 MW är under handläggning²⁶.

Efter den starka utvecklingen för vindkraften de senaste åren har utbyggnadstakten avtagit under det gångna året. Det finns nu 118 aktiva vindkraftverk i länet och tre vindparker är under uppbyggnad. När de är färdigställda kommer det årligen att produceras runt 2,1 terawattimmar (TWh) i länet²⁷.

²⁵ Energibalans för 2023, Kronoberg (Energikontor Syd).

²⁶ Karin Kanterud, Länsstyrelsen Kronoberg.

²⁷ Margareta Johansson, Länsstyrelsen Kronoberg.

En fossil tung transportsektor i ett län med långa körsträckor

Majoriteten av länets personbilar, tunga fordon och arbetsmaskiner drivs av fossila drivmedel. Utsläpp av växthusgaser från arbetsmaskiner är länets tredje största utsläppskälla. Merparten av utsläppen från arbetsmaskiner kommer från industri- och byggsektorn, följt av jordbrukssektorn.²⁸

I länets tätorter finns viss infrastruktur för förnybara drivmedel, men den behöver byggas ut även på landsbygden. När det gäller lätta fordon uppfyller länets laddinfrastruktur i stort sett kraven i den nya EU-förordningen AFIR. Dock behövs fler laddstationer, särskilt snabbaddare. För närvarande finns åtta ansökningar i Kronoberg för tunga laddare i Energimyndighetens finansieringsstöd Regionala elektrifieringspiloter för tunga transporter. För att infrastrukturen ska kunna utvecklas vidare krävs en betydligt högre efterfrågan på el och andra förnybara drivmedel.

Kronoberg saknar ett tydligt huvudstråk, vilket gör att trafikflödena sprids över ett nät av vägar och järnvägar. De är viktiga för både person- och godstransporter. Den glesa strukturen i länet leder till långa körsträckor. En gradvis övergång till mer energieffektiva fordon och ökad elektrifiering inom vägtrafiken bidrar till minskade utsläpp, men det räcker inte för att nå klimatmålen. För att verkligen minska klimatpåverkan krävs också att transporterna blir mer effektiva och helt fossilfria.

Särskilda förutsättningar för de gröna näringarna

Jordbruket i Kronoberg är förhållandevis starkt präglat av djurhållning. Det leder till högre utsläpp, men landskapet innehåller också mer betesmark än riksgenomsnittet och en förhållandevis god jordhälsa i och med en hög andel vallodling²⁹.

För ett skogslän som Kronoberg är det viktigt att klargöra målkonflikter och optimera skogens klimatnytta. Denna avgörs i hög grad av skogens tillväxt och hur den avverkade biomassan används. I Kronoberg och de andra smålandslänen är tillväxten per hektar hög. I ett förändrat klimat förutspås den bli ännu högre, samtidigt som risken för klimatrelaterade skador och skadegörare ökar. Utmaningen ligger i att anpassa insatserna så att tillväxten och klimatnyttan optimeras på både kortare och längre

²⁸ Klimat- och energistrategi, Kronobergs län 2025–2030 (Länsstyrelsen i Kronoberg).

²⁹ Klimat- och energistrategi, Kronobergs län 2025–2030 (Länsstyrelsen i Kronoberg).

sikt.

När det gäller biomassans användande kan långvariga trävaruprodukter potentiellt minska de inhemska (territoriella) klimatutsläppen. Kronoberg har en väl utvecklad förädlingsindustri, en stark utbildnings- och forskningskultur och ett förhållandevis högt exportvärde per capita. Sammantaget skapar det klimatomständigheter, men också utmaningar när det gäller balans i produktionsfokus, regionalt byggande och export.

Kronoberg är ett län med förhållandevis stor andel dikade torvmarker och en stark torvindustri. Återvätning av dikade torvmarker pekas nationellt ut som en viktig faktor i klimatarbetet. Torvbrytning sker på begränsade arealer, men medför stora utsläpp per ytenhet.

Miljöarbetets utveckling

Som ovan nämnts har vindkraftsutbyggnaden efter en stark uppgång avtagit samtidigt som antalet ansökningar om storskalig solkraftsproduktion är på uppåtgående. En viss uppgång också i antalet ansökningar till Klimatklivet kan signalera ett ökande engagemang i den gröna omställningen. Inom transporter kan vi se ett ökat intresse för utökad laddinfrastruktur för tunga fordon, biogas samt i någon mån vätgas. Dessutom har flera projektansökningar med koppling till energieffektivisering inkommit.

Förhoppningen är att takten på länets klimatarbete ska öka, särskilt inom de tre ovan nämnda fokusområdena transport, energi och de gröna näringarna. Arbetet förstärks troligen genom fortsatt samverkan och särskilda insatser i regionala projekt och avsiktsförklaringar kopplade till den nya klimat- och energistrategin.

Behov av förändrad styrning

För minskad klimatpåverkan krävs att transporterna blir mer effektiva och helt fossilfria.

Jordbruksmarken i Kronoberg är fragmenterad och många av lantbrukarna är deltidbönder. Skogsbruket präglas av en hög grad av enskilt ägande och små, familjdrivna skogsbruk. Många av de åtgärder som kan ge inverkan på utsläpp och upptag ställer därför särskilt höga krav på långsiktiga styrmedel, tydliga ekonomiska incitament och nya konsumtionsmönster.

Styrmedel behövs för att underlätta förnybar elproduktion på till exempel tak, och över till exempel parkeringsplatser (vilket ger skugga sommartid och elproduktion på samma gång).

Särskild fråga Begränsad klimatpåverkan – Kronoberg

Insatser för att göra kommande prishöjningar hanterbara för invånare som drabbas särskilt av höjda drivmedelspriser

Utsläppshandelssystemet ETS2 träder i kraft 2027, vilket väntas innebära högre priser för drivmedel jämfört med dagens priser. Systemet leder till ökade intäkter för staten, och dessa medel kan finansiera riktade åtgärder för ökad acceptans för systemet. Naturvårdsverket utarbetar för närvarande ett förslag till en riktad elbilspremie (Sveriges sociala klimatplan). Vilka möjliga ytterligare insatser (från nationell nivå, men även det egna länet, och/eller andra aktörer) ser länsstyrelsen skulle kunna vara motiverade för att de kommande prishöjningarna ska bli hanterbara för de invånare i länet som särskilt påverkas av höjda drivmedelspriser?

Naturvårdsverkets medarbetare ser fram emot att diskutera frågan vid höstens Begränsad klimatpåverkan-Skypemöte, och de länsstyrelser som så önskar får gärna resonera utifrån frågan i sina RÅU.

Svar från Länsstyrelsen Kronoberg

Länsstyrelsen Kronoberg anser att

- elbilspremien behöver breddas till att omfatta andra geografiska områden,
- reseavdraget bör bli färdmedelsneutralt,
- ett stöd för elbilsladdare vid hyresfastigheter behöver införas,
- resor med kollektivtrafik bör subventioneras.

Frisk luft Kronoberg

Sammanfattning för Frisk luft – Kronoberg

Mätningarna i länet visar att miljömålens preciseringar idag nås för utsläppen av bensen, små partiklar och kvävedioxid och är nära att nås för de stora partiklarna. Men skulle vi följa upp kvävedioxid och partiklar mot EU:s nya riktvärden hade målen inte nåtts i länet. Preciseringarna om marknära ozon har inte nåtts något år sedan mätningarna startade.

Utveckling i miljön och målbedömning för Frisk luft – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Frisk luft – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Kronobergs län, Region Kronoberg, Trafikverket Region Syd arbetar aktivt i Kronobergs luftvårdsförbunds arbete för god luftkvalitet i länet.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Region Kronoberg har introducerat eldrivna stadsbussar i Växjö under 2025. Dessa ersätter biogasbussarna som nu i stället trafikerar landsbygden. Biogasbussarna i den regionala trafiken ersätter tidigare fordon som drivits på HVO.
- Kommunerna i Kronobergs län utgör ett samverkansområde för kontroll av miljökvalitetsnormer, Kronobergs luftvårdsförbund. Förbundet har uppdragit åt IVL Svenska Miljöinstitutet att mäta luftkvalitet i ett tätortsprogram där alla länets kommuner får mätdata antingen varje år eller vart tredje år. I samband med årsmötet redovisas resultaten från föregående års luftmätningar för medlemmarna.

- Luftmätning genomförs i Lessebo³⁰, Tingsryds, Alvesta och Uppvidinge kommuner³¹ under 2025 genom Kronobergs luftvårdsförbund. I de mindre kommunerna mäts PM10, PM2.5, NO2 för månadsmedelvärden var tredje år.
- Ljungby kommun har tagit fram en verksamhetsplan för hållbart resande för att minska utsläppen från transporter.

Övriga åtgärder

- Luftvårdsförbunden i sydöstra Sverige³² turas om att anordna kunskapshöjande kvartalsaktiviteter om god luftkvalitet i form av webinarier på olika teman för sina medlemsföretag.
- Luftvårdsförbundet i Sydöst samverkar och medverkar i ett forskningsprojekt som leds av AMM i Linköping med mätning med små mätare så kallade Purple Air.³³

Tillstånd och bedömning för Frisk luft – Kronoberg

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljökvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Bensen	
Bens(a)pyrén	
Butadien	
Formaldehyd	
Små partiklar PM 2,5	
Stora partiklar PM10	

³⁰ Lisa Lindgren, Lessebo kommun, miljöinspektör.

³¹ Enligt [förbundets fleråriga arbetsplan 2025](#).

³² Luftvårdsförbunden i Kronoberg, Kalmar län, Jönköpings län och Östergötland

³³ Se längst ner på denna sida: [Länkar - Luftvårdsförbunden i sydost](#)

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Marknära ozon	
Ozonindex	
Kvävedioxid	
Korrosion	

Analys utifrån preciseringarna

Det finns inget absolut mått för när hälsopåverkan från luftföroreningar inträffar. Barn påverkas mer än vuxna, eftersom de tar in mer luft i förhållande till sin kroppsstorlek. Luftföroreningar kan påverka barn genom lägre födelsevikt, för tidig födsel, komplikationer under förlossningen, ökad dödlighet bland nyfödda samt luftvägsbesvär som till exempel infektioner och astma. Därför måste arbetet fortsätta för bättre luft och minskande halter av små partiklar i luften.

Utmaningen i Kronobergs län är främst de små partiklarna, PM_{2,5}. WHO:s nya riktlinjer, som kom 2021, innebär att EU sänkte tröskelvärdet 2024 för små partiklar. Mätresultaten visar att halterna på mätplatserna i de flesta kommunerna regelmässigt har överskridit det nya tröskelvärdet sedan 2012, se Bild 4.

Det finns också stora problem med marknära ozon. Redan vid mycket låga halter påverkas människors hälsa, särskilt lungfunktionen. Dessutom kan marknära ozon orsaka hjärtproblem och för tidig död. För växter orsakar ozon att klorofyll och andra ämnen bryts ner vilket ger en minskad fotosyntes som leder till för tidigt bladfall och därmed minskad tillväxt. Den svenska ozonexponeringen ger betydande skörde förluster i jordbruket och en minskad virkesproduktion i skogen. De viktigaste ämnena som ger upphov till ozonbildning är kväveoxider och flyktiga organiska ämnen, främst från industrier och trafiken.³⁴

De kommande ändrade gränsvärdena för de små partiklarna och NO₂ gör att det inte längre är möjligt att nå miljömålet till 2030 och bedömningen ändras därför till nej i stället för nära.

³⁴ Marknära ozon i bakgrundsmiljön i södra Sverige, Ozonmättnätet i södra Sverige 2024, IVL C10023

Utvecklingsriktningen bedöms vara neutral.

Halten av bensen överstiger inte 1 µg/m³ luft

Årsmedelvärdet har med god marginal varit under preciseringens mål om 1 mikrogram per kubikmeter luft sedan 2011.^{35 36}

Halterna av bensen var nästan 5 mikrogram per kubikmeter luft 1992. Sedan dess har halterna minskat och under 2024 var årsmedelvärdet 0,5 mikrogram per kubikmeter luft³⁷.

Halten av bensen mäts i Älmhults kommun sedan 1992. Mellan 1992 och 2007 utfördes mätningarna under vinterhalvåret, men sedan 2009 sker mätningar varannan vecka under hela kalenderåret.

Halten av bens(a)pyrén överstiger inte 0,1 nanogram/m³

Bens(a)pyrén kommer främst från småskalig vedeldning. Ingen kommun har kartlagt omfattningen av vedeldning. Under 2025 mäts halterna av bens(a)pyrén i ett område i Markaryds kommun med mycket vedeldning på uppdrag av Kronobergs luftvårdsförbund³⁸.

I länet analyserades polyaromatiska kolväten (PAH) i centrala Växjö för 20 år sedan, 2005³⁹. Årsmedelvärdena i Kronobergs kommuner beräknas⁴⁰ vara i nivå med miljömålet och, i värsta fall, även med nedre utvärderingströskeln, NUT. Nivåerna i SMHI:s nationella kartering, som genomfördes 2015, överensstämde ganska väl med resultatet från analyserna 2005.

³⁵ [Tätortsluftens kvalitet - Luftvårdsförbunden i sydost \(luftvardsforbundet.se\)](https://luftvardsforbundet.se)

³⁶ Årsmedelvärdet 2023 var 0,4 (=0,44) mikrogram per kubikmeter luft och årsmedelvärdet 2022 var 0,4 (=0,37) mikrogram.

³⁷ [Tätortsluftens kvalitet - Luftvårdsförbunden i sydost.](https://luftvardsforbundet.se)

³⁸ Sekreteraren i Kronobergs luftvårdsförbund, Emma Gustafsson, Växjö kommun

³⁹ [Inledande kartläggning avseende luftkvalitet för Kronobergs län samt objektiva skattningar för länets kommuner 2022. IVL rapport Nr U 6607, Juni 2023, på uppdrag av Kronobergs luftvårdsförbund.](#)

⁴⁰ [Andersson S., Arvelius J., Verbova M., Omstedt G., Torstensson M. \(2015\). Identifiering av potentiella riskområden för höga halter av benso\(a\)pyren. Nationell kartering av emissioner och halter av B\(a\)P från vedeldning i småhusområden. SMHI, Serie: Meteorologi 159](#)

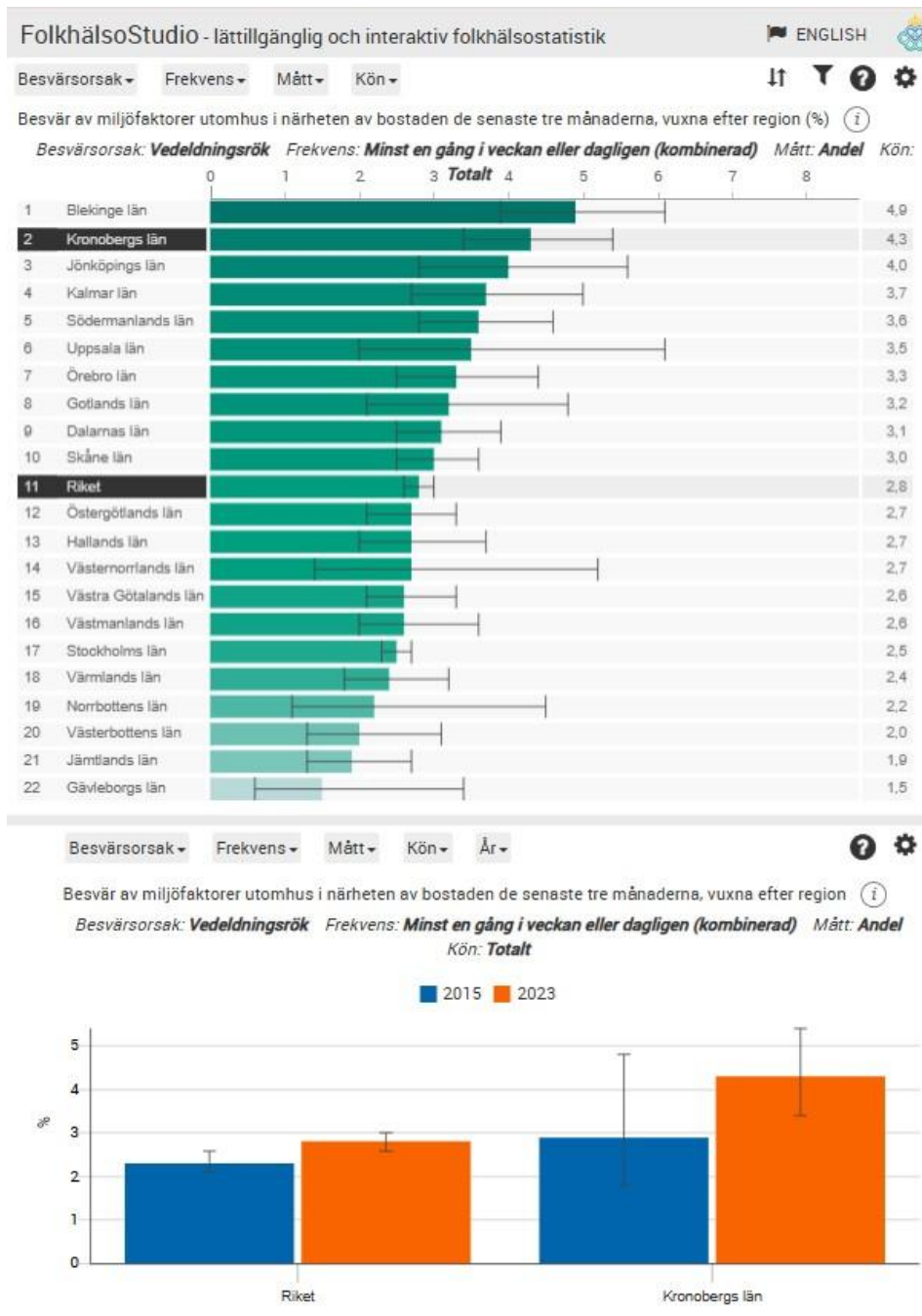

Bild 3. Överst visar andelen i Kronobergs län som rapporterade besvär av vedeldningsrök minst en gång per vecka eller dagligen jämfört med övriga län samt genomsnittet i riket 2023. Nederst jämförs genomsnittet i riket med Kronobergs län 2015 (blå stapel) och 2023 (orange stapel). Andelen som rapporterade besvär i Kronobergs län var högre än andelen i riket både 2015 och 2023. Andelen har också ökat mellan 2015 och 2023 både i Kronobergs län och i riket.

Halten av små partiklar, PM_{2,5}, överstiger inte 10 µg/m³ luft

I Växjö mäts luftkvaliteten i urban bakgrund och gaturum och som

referens mäts luftkvaliteten i regional bakgrund på ren landsbygd i Asa, vilket antas vara den renaste luften i länet. I Ljungby och Älmhult samt på två mobila stationer i ytterligare en eller två tätorter i länet per år mäts halten i urban bakgrund/gaturum. Under 2024 var dock inga mobila stationer i drift.

Haltutveckling av PM_{2.5}

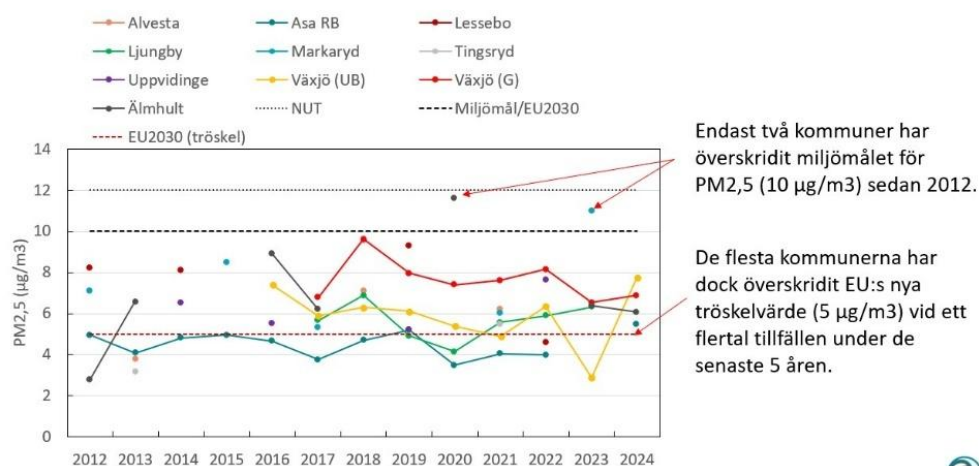

Bild 4. Mätresultaten i Kronobergs län visar att halterna i de flesta kommunerna har överskridit EU:s nya tröskelvärde vid ett flertal mättillfällen sedan 2012.

Mätresultaten, årsmedelvärden, från 2024 visar att bakgrundsivån, som mäts i Asa, var 4,5 mikrogram per kubikmeter. I Växjö centrum uppmättes 7,8, i Ljungby vid Oxtorget uppmättes 5,7 och i Älmhult vid Torget uppmättes 6,1 mikrogram PM_{2.5} per kubikmeter luft.

Halten av större partiklar, PM₁₀, överstiger inte 15 µg/m³ luft

Under 2024 låg mätresultaten från samtliga mätplatser under preciseringen.

Årsmedelvärdet för NUT och EU:s nya MKN överskreds i Markaryd år 2023. Under den senaste 5-årsperioden har årsmedelvärdet tangerat EU:s nya tröskelvärde 15 mikrogram/m³ luft även vid Tingsryds och Uppvidinges mätplatser.

Marknära ozon

Marknära ozon bildas i förorenad luft under inverkan av solljus. Föroreningar som kväveoxider och flyktiga organiska ämnen från såväl naturliga som mänskliga källor bidrar till att marknära ozon bildas. Skogen och växande gröda kan skadas av ozon redan vid låga halter som normalt förekommer i opåverkad miljö. Marknära ozon beräknas orsaka

stora kostnader i Sverige genom skador på jordbruksgrödor och skog.⁴¹

Marknära ozon mäts i Asa sedan 2007. Preciseringen om 70 mikrogram per kubikmeter luft som åttatimmarsmedelvärde överskreds 164 dagar 2024⁴², jämfört med 195 dagar det torra, varma året 2018.

Timmedelvärdet 80 mikrogram per kubikmeter luft överskreds 104 dygn 2024.

Timmedelvärdena som ingår i preciseringen om marknära ozon har inte nåtts något år sedan mätningarna startade.

Ozonindex - AOT40⁴³ överstiger inte 10 000 µg/m³ luft

Förekomsten av marknära ozon beror på utsläpp av ozonbildande ämnen lokalt, regionalt, nationellt och globalt. De viktigaste ämnena som ger upphov till ozonbildning är kväveoxider och flyktiga organiska ämnen. Dessa ämnen släpps ut i luften främst från industrier och från trafiken.⁴⁴

Ozonindex (AOT40) används för att uppskatta inverkan av ozon på växtligheten. Mätningarna görs på landsbygden i Asa.

År 2024 var ozonindex 10 151 vilket innebär att preciseringen överskreds, liksom nio av femton år sedan 2007.

2018 var ozonindex det högsta som har uppmätts sedan mätningarna startade 2007, 19 068 mikrogram per kubikmeter luft. Det var extremt varmt och torrt, och med betydligt mer soltid än vanliga år. Ozonproduktionen ökade då lokalt i inlandet i torkan när de vanliga stackmolnen på eftermiddagen uteblev⁴⁵.

Halten av kvävedioxid överstiger inte 20 µg/m³ luft

Dygnsvisa och timvisa mätningarna i Växjö gaturum startade i april 2023, men månadsmedelvärden av NO_x har mätts i länet sedan 2003. Årsmedelvärdena 2024 låg långt under NUT och miljömålet, se Bild 5.

EU:s nya utvärderingströskel för hälsoskydd, 10 mikrogram per kubikmeter luft, har tangerats i Växjö gaturum de senaste fem åren. Den nya utvärderingströskeln börjar gälla den 12 december 2026.

⁴¹ [Fakta om marknära ozon \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

⁴² [Marknära ozon-arkiv - Luftvårdsförbunden i sydost.](#)

⁴³ "Accumulation of Ozone above a Threshold 40 ppb", AOT40

⁴⁴ Marknära ozon i bakgrundsmiljön i södra Sverige, Ozonmättnätet i södra Sverige 2024, IVL C10023

⁴⁵ Ola Langvall, epost 2019-11-15

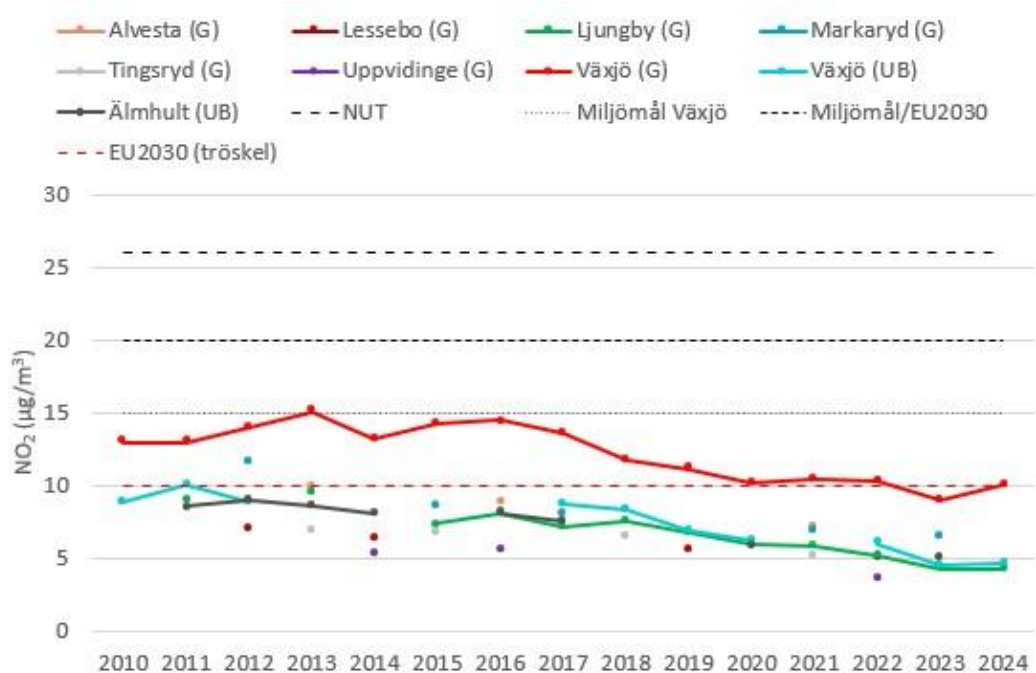

Bild 5. Årsmedelvärdena 2024 låg långt under NUT 26 mikrogram per kubikmeter luft och miljömålet 20 mikrogram per kubikmeter. Bild från, april 2025.

Miljöarbetets utveckling

Luftkvaliteten har sakta men säkert förbättrats i länet, men nya skarpare gränsvärden för små partiklar och den nya utvärderingströskeln för kvävedioxid gör att luftkvaliteten inte längre bedöms vara lika bra, utan det krävs åtgärder för att halterna av luftföroreningar ska bli ännu lägre.

Effekten av att bussarna i kollektivtrafiken numera går på el, vilket innebär att fordonen blir tyngre, kan framöver visa sig antingen genom att utsläppen i tätorten blir mindre eller så riskerar det att bli mer partiklar i gaturummet.

Behov av förändrad styrning

Det är inom transportsektorn som de stora åtgärderna behöver göras. Det behöver vara lätt att transportera både människor och gods med låg klimatpåverkan och låga utsläpp av luftföroreningar. Det gäller alla transporter, både korta och långa, inrikes och utrikes. Till exempel genom att transporter med låga utsläpp är billigare att använda än transporter med högre utsläpp.

Bara naturlig försurning Kronoberg

Sammanfattning för Bara naturlig försurning – Kronoberg

Försurningen kvarstår som ett betydande miljöproblem. Hälften av länets sjöar är försurade och återhämtningen går mycket långsamt. Nedfallet av svavel är nu på förindustriell nivå. Återhämtningen i markvattnet är mycket långsam. Skogsbrukets relativa försurningspåverkan har ökat och bedöms öka ytterligare med varmare klimat, högre tillväxt och ökat uttag av grenar och toppar. För att kompensera för detta måste återföring av aska på känsliga områden öka kraftigt. Detta är idag inte ekonomiskt lönsamt.

Utveckling i miljön och målbedömning för Bara naturlig försurning – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Bara naturlig försurning – Kronoberg

I Kronobergs län motverkas antropogen försurning framför allt genom kalkning. Länsstyrelsen samordnar och fördelar statsbidrag till kommunerna som är huvudman för kalkningen. Utöver bidragsutbetalning sköter länsstyrelsen kalkeffektuppföljningen vilket innebär bland annat kemisk- och biologisk provtagning, uppföljning och optimering av kalkning i åtgärdsområdena för bästa möjliga effekt. Utöver kalkning förekommer askåterföring på känsliga områden där uttag av grot⁴⁶ har skett. Maskinell askåterföring ska alltid anmälas till Skogsstyrelsen för samråd minst sex veckor innan planerat utförande.

⁴⁶ Grot är en etablerad förkortning för grenar och toppar

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Kronobergs län fördelade under budgetåret 2024 statsbidrag om sammanlagt 9,2 miljoner kronor till länets kommuner för kalkningsåtgärder finansierat genom 1.11-anslaget Åtgärder i havs- och vattenmiljö. Bidrag lämnas årligen till kommunerna för att genomföra kalkningsåtgärder i sjöar och vattendrag.
- Länsstyrelsen i Kronoberg undersöker effekterna av kalkningsverksamheten genom en omfattande fältverksamhet som finansieras genom 1.11-anslaget Åtgärder för havs- och vattenmiljö. Under 2024 hämtades cirka 400 vattenprover in för kemisk analys i länets kalkade sjöar och vattendrag. Vidare provfiskades ett 30-tal vattendrag.
- Länsstyrelsen i Kronoberg utvärderar löpande kalkningens effekter i länets vatten med resultat från kemiska och biologiska provtagningar som underlag. Syftet med detta är att optimera verksamheten för att få ut så mycket miljönytta som möjligt av tillgängliga bidragsmedel.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- I kommunernas regi spreds i Kronobergs län under 2024 totalt 5 420 ton kalk i sjöar och vattendrag varav 37 procent med doserare till vattendrag, 21 procent på våtmarker samt 42 procent direkt i sjöar. Kommunerna får statsbidrag av Länsstyrelsen som tidigare nämnts men bidraget täcker 85 % av kostnaden vilket innebär en egeninsats på 15 % av kommunerna.

Åtgärder inom näringslivet

- Askspridning motverkar försurning och återför näringsämnen till marken efter uttag av grenar och toppar, grot, framför allt på starkt försurad mark eller i skog på torvmark. Idag finansieras askåterföring av näringslivet och det finns inga ekonomiska incitament att bidra till askåterföring. År 2024 spreds enligt Skogsstyrelsens databas cirka 7 300 ton aska på en sammanlagd yta på cirka 2400 hektar i Kronobergs län⁴⁷.

Tillstånd och bedömning för Bara naturlig försurning – Kronoberg

Försurningen är fortfarande ett av länets största miljöproblem. Stora

⁴⁷ Skogsstyrelsen (2025). Statistikdatabas.

<https://skogsstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas> [2025-10-06]

delar av Kronobergs markområde består av svårvittrande bergarter likt morän, vilket bidrar till en lång återhämtningstid för sjöar och vattendrag som påverkas av försurning. Nedfallet av kväve har minskat men är fortfarande för högt. Svavelnedfallet har minskat kraftigt, liksom sjöfartens försurande utsläpp. Skogsbrukets relativa försurningspåverkan har däremot ökat och bedöms öka ännu mer i framtiden med varmare klimat, högre tillväxt och ökat uttag av biomassa. Återföring av aska behöver öka men det saknas starka ekonomiska incitament för att återföra askan till skogen⁴⁸. Föreskrifter i skogsvårdslagen säger att aska ska återföras vid grotuttag när det behövs.

Cirka 30 procent av sjöarna var försurade i sydvästra Sverige under 2024 och är en svagt positiv trend⁴⁹. Enligt senaste data från 2020 ligger andel försurade sjöar i Kronoberg på cirka 50 % enligt MAGIC modelleringen⁵⁰.

Sammantaget är det svårt att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön, eftersom positiva och negativa utvecklingsriktningar inom målet tenderar att ta ut varandra. Utvecklingen i miljön bedöms därför vara neutral. Länsstyrelsen bedömer att miljökvalitetsmålet inte är uppnått och inte heller kommer inte kunna nås till år 2030.

Analys utifrån preciseringarna

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall

Nedfall av svavel har under lång tid utarmat markens buffringsförmåga. Nedfallet var som störst under 1970-talets andra hälft och har därefter minskat med mer än 90 procent sedan 1990. Dagens nedfall av svavel är mycket lågt. Även nedfallet av kväve har minskat men inte i samma omfattning som för svavel. Kvävenedfallet varierar mellan åren. Beräkningar visar att nedfallet av oorganiskt kväve till barrskog 2023 var mellan 6 och 10 kilogram per hektar i Kronobergs län, med högst nedfall i länets sydvästra delar⁵¹. Det innebär att kvävenedfallet överskred den kritiska belastningsgränsen, cirka 5 kg per hektar i barrskog⁵². Nedfallet av kväve behöver minska ytterligare för att målet på sikt ska kunna

⁴⁸ Underlagsrapport till den fördjupad utvärderingen av miljömålen 2023 – NV rapport 7069

⁴⁹ Sveriges miljömål (2025). Indikatorn Bara naturlig försurning. <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/bara-naturlig-forsurning/forsurade-sjoar/> (2025-10-06)

⁵⁰ Sveriges miljömål (2025) Indikatorn bara naturlig försurning. <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/bara-naturlig-forsurning/forsurade-sjoar/kronobergs-lan/> (2025-10-06)

⁵¹ Försurning och övergödning i det svenska skogslandskapet – IVL rapport C10072

⁵² Försurning och övergödning i det svenska skogslandskapet – IVL rapport C10072

uppnås.

Påverkan genom skogsbruk

Skogsbruket har en försurande effekt på mark och vatten. Vid uttag av skog utarmas marken på buffrande ämnen. Skogsbrukets relativa försurningspåverkan har ökat i takt med att det sura nedfallet minskat. Varmare klimat och högre tillväxt i kombination med ökad efterfrågan på biomassa från skogen förväntas öka uttaget av grot i framtiden. Förnybar energi behövs för att ersätta fossila bränslen och bromsa klimätförändringen. Återföring av aska kan motverka skogsbrukets försurande påverkan. I dagsläget sker detta dock inte på tillräckligt stor areal för att kompensera för uttag av biomassa, inklusive grot.

En indikator för skogsbrukets försurande påverkan användes för första gången i den årliga uppföljningen av miljömålet 2018. Indikatoren definieras som "andel avverkad granskog med överskridande av kritiskt baskatjonuttag, vid grotuttag, där askåterföring inte sker". Att överskrida det kritiska baskatjonuttaget bedöms inte vara långsiktigt hållbart. För åren 2019–2021 överskreds det kritiska baskatjonuttaget utan att återföring av baskatjoner (aska) skedde i 33% av den avverkade arealen som har ett grotuttag i Kronobergs län⁵³.

Återföring av aska behöver således öka kraftigt, men det saknas ekonomiska incitament för att återföra aska till skogen. Uttaget av grot i Sverige har fördubblats under perioden 2000 till 2020 till ca 60 000 ha⁵⁴. Även återföringen av aska har ökat, dock från en mycket låg nivå till drygt 16 400 ha under 2024⁵⁵.

I Kronoberg spreds det, enligt Skogsstyrelsens databas cirka 7 300 ton aska på en sammanlagd yta på cirka 2 400 hektar i Kronobergs län. Detta är en ökning från tidigare år med över 1 000 ton. Den anmälda arealen (hektar) för uttag av skogsbränsle i form av grenar och toppar har inte ökat under 2024 jämfört tidigare år. I Kronoberg låg det anmälda uttaget på 3 419 hektar under 2024 medan det låg på 3 919 hektar under 2023⁵⁶. Det är viktigt att påpeka att en anmälning inte alltid innebär ett uttag.

⁵³ Sveriges miljömål (2025) Indikatoren bara naturlig försurning.
<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/bara-naturlig-forsurning/forsurning-fran-skogsbruk/> (2025-10-07)

⁵⁴ Underlagsrapport till den fördjupad utvärderingen av miljömålen 2023 – NV rapport 7069

⁵⁵ Skogsstyrelsen (2025). Statistikdatabas.
<https://skogsstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas> [2025-10-08]

⁵⁶ Skogsstyrelsen (2025). Statistikdatabas.
<https://skogsstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas> [2025-10-06]

Försurade sjöar och vattendrag

Enligt beräkningar med den så kallade MAGIC-modellen är 50 procent av sjöarna i Kronobergs län, större än 1 hektar, försurade på grund av mänsklig aktivitet⁵⁷. Länets 14 referenssjöar uppvisar i de flesta fall en viss återhämtning från försurning. Detta framgår tydligast när det gäller syraneutraliserande förmåga, ANC. Mätningar i alla referenssjöar utom en visar positiva trender⁵⁸.

Under 2024 minskade bidraget för kalkningen från Havs- och Vattenmyndigheten med flera miljoner. Det innebar att kalkningen i flertalet sjöar och vattendrag fick minskas eller avslutas. Det minskade ytterligare under 2025 men inte lika mycket. Effekterna av den minskade/avslutade kalkningen är oklar men behöver följas upp.

Länsstyrelsen gör årligen kalkeffektuppföljning, både kemisk och biologisk. Den kemiska provtagningen består av vattenprovtagning i alla utpekade målområden där huvudfokus ligger på uppföljning av pH. Enligt verksamhetsberättelsen för 2024 uppnåddes det utpekade pH-målet i 77 procent av målsjöarna och 49 procent i vattendragen vilket är en liten minskning jämfört med tidigare år. Minskningen kan bero på nederbördssituationen under året. Det kan också vara de minskade kalkmängderna i flertalet målsjöar som bidragit till en försämrad buffringsförmåga⁵⁹.

Försurad mark

Andelen sur mark är fortfarande hög i Kronobergs län, och enligt bedömnings-grunderna för skogslandskapet överstiger nedfallet fortfarande markens neutraliseringsförmåga på hälften av sydvästra Sveriges yta⁶⁰. Sammantaget visar resultaten från analyserna av markvatten i länet på en varierande och ännu otillräcklig återhämtning från försurning⁶¹.

Preciseringen "Försurad mark" syftar även på biologisk mångfald i vattnekosystem. Mörten är känslig för surt vatten och behöver ett pH-värde över 6,0 för att kunna fortplanta sig. Mörten saknas ofta i försurade sjöar och är därför, där den finns, en bra indikator på relativt

⁵⁷ Sveriges miljömål (2025) Indikatorn bara naturlig försurning.
<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/bara-naturlig-forsurning/forsurade-sjoar/kronobergs-lan/> (2025-10-06)

⁵⁸ Verksamhetsberättelse avseende kalkning i Kronobergs län 2024- Länsstyrelsen i Kronobergs län.

⁵⁹ Verksamhetsberättelse avseende kalkning i Kronobergs län 2024- Länsstyrelsen i Kronobergs län.

⁶⁰ Tillståndet i skogsmiljön i Kronobergs län - IVL rapport B 2174

⁶¹ Försurning och övergödning i det svenska skogslandskapet: Resultat från Krondroppsnätet till och med 2023/24 - IVL rapport C10072

goda ekologiska förhållanden. Länsstyrelsens nätprovfisken, under perioden 1993–2024, visar att mörten föryngrade sig i 90 procent av de undersökta sjöar, eller annorlunda uttryckt, i 98 procent av den undersökta sjöarealen. De sjöar som det utförts provfiske i, utgör cirka 77 procent av länets totala sjöareal⁶². Den goda mörtföryngringen är emellertid till stor del beroende av den omfattande sjökalkning som bedrivs i länet. Eftersom mörten har en central roll i sjöarnas ekosystem är fortsatt kalkning således mycket viktigt för att bibehålla sjöarnas nuvarande biologiska mångfald.

Miljöarbetets utveckling

Kalkningen som bedrivs i Kronoberg bidrar till en ökad buffringsförmåga gentemot den försurning som fortfarande sker i sjöar och vattendrag. Utan kalkning hade flertalet sjöar och vattendrag inte haft den flora och fauna de har i dag. Optimeringen av kalkningen sker kontinuerligt i alla målområden där man ser långvariga positiva resultat, framför allt kemiska. Detta har bidragit till att kalkningen har upphört i flertalet målområden. I dessa har kemisk vattenanalys fortsatt tills man bedömer att provtagningen kan upphöra och vattnets naturliga buffringsförmåga är tillräcklig. Kalkningen är därav central för att kunna uppnå preciseringen ”Sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.” som är del av miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning⁶³.

Behov av förändrad styrning

Ytterligare stora neddragningar av kalkningsmedel kommer att ha en negativ effekt i en stor andel av Kronobergs sjöar och vattendrag. Detta då de flesta sjöars buffringsförmåga gentemot antropogen påverkan inte är tillräcklig. Kalkningen skulle kunna minska i samma takt som markvittringen tillför basiska katjoner till sjövattnet, det vill säga på väldigt lång sikt om inte sjöarna återigen ska bli försurade.

Det finns idag inga ekonomiska incitament för att återföra askan till skogen. Styrmedel för detta måste därför utvecklas.

⁶² Verksamhetsberättelse avseende kalkning i Kronobergs län 2024- Länsstyrelsen i Kronobergs län.

⁶³ Sveriges miljömål (2025). Bara naturlig försurning. Preciseringar av Bara naturlig försurning.

<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/bara-naturlig-forsurning/preciseringar-av-bara-naturlig-forsurning/> (2025-10-07)

Giftfri miljö Kronoberg

Sammanfattning för Giftfri miljö – Kronoberg

Utfasning av kemikalier i offentlig verksamhet ökar genom exempelvis krav i upphandling och ny lagstiftning. Tillsynsarbete pågår om inriktning på produktval och användning av kemikalier inom miljöfarlig verksamhet. Samtidigt ökar användningen av kemikalier och nya sorter tillkommer, med okända effekter för hälsa och miljö. Inköpen av ekologiska livsmedel i offentlig sektor i länet har minskat. Förorenad mark åtgärdas, men inte i den takt som skulle behövas och nya förorenade områden upptäcks.

Utveckling i miljön och målbedömning för Giftfri miljö – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Giftfri miljö – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Östergötlands län samarbetar inom ett tillsynsvägledningsprojekt sedan 2019. Från 2025 ingår även Blekinge i samarbetet. Inom projektet ska utbildningar och träffar erbjudas gemensamt för länens kommuner rörande förorenade områden. I maj 2025 hölls en två dagars grundläggande utbildning om tillsyn av förorenade områden och i november en fördjupningsutbildning om föroreningar. Detta förväntas leda till att fler områden kan undersökas och åtgärdas.
- Genom regeringsuppdrag arbetar Länsstyrelsen i Kronobergs län med att kartlägga potentiella PFAS-föroreningar och förorenade sediment i länet. Länsstyrelsen har beviljats medel för provtagning 2024–2026. Hittills har flera PFAS-förorenade områden och förorenade sediment kunnat verifieras. Arbetet pågår med att riskklassificera sediment. Detta förväntas leda till att fler områden kan undersökas och åtgärdas.

- Länsstyrelsen tillsammans med länets kommuner arbetar med inventering av förorenade områden med avseende på PFAS. Arbetet kom i gång mer ordentligt 2024. Målet är att branscher som förväntas omfattas av PFAS i hög grad ska vara inventerade och få en uppdaterad riskklass 2025. Detta innebär att områden kan prioriteras för undersökningar.
- Länsstyrelsen har beviljats medel av Naturvårdsverket för projektet "ökat kommunalt engagemang som huvudman" under 2025. Projektet syftar till att utveckla gemensamma arbetsätt och en handlingsplan eller liknande för länets kommuner, gällande undersökningar och åtgärder vid förorenade områden som finansieras med statliga medel. Förhoppningen är att allt fler åtgärdsprojekt kan genomföras.
- Länsstyrelsen har haft ett fortsatt fokus på kemikalier inom tillsynen av miljöfarlig verksamhet under 2025. Inom tillsynen har man lagt stor vikt på produktval och bland annat granskat verksamhetsutövares rutiner vid inköp. Tillsynen förväntas på sikt ge en minskad användning och spridning av farliga kemikalier.
- Länsstyrelsen har ett särskilt fokus när det gäller förorenad mark vid pågående miljöfarliga verksamheter. Syftet är att få i gång arbetet med undersökningar och eventuella åtgärder där det behövs medan verksamheten är i gång. Annars finns en risk att föroreningar i mark blir kvar om verksamheten avslutas. På sikt förväntas detta leda till att åtgärder kan utföras.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Två kommuner har inventerat deponier enligt MIFO fas 1 under året. Ett tiotal förorenade områden har därmed fått en riskklass. Detta innebär att områdena kan prioriteras vidare för undersökningar och åtgärder.
- Alvesta kommun arbetar proaktivt med förorenade områden och har tagit fram ett förslag till utvecklingsmål till Nämnden för myndighetsutövning för 2026: "Öka det systematiska arbetet med förorenade områden i kommunen och bidra till en större andel giftfria miljöer i kommunen."

Åtgärder inom näringslivet

- Ett bolag har ansvar för att undersöka och åtgärda flera förorenade områden i länet. Ett flertal pappersbruk har undersökts och fler kommer att undersökas.

Tillstånd och bedömning för Giftfri miljö – Kronoberg

Arbetet med att nå målet giftfri miljö går framåt när det gäller utförda saneringsarbeten, utfasning och substitution av giftiga kemikalier inom industrin, kemikaliekraV i upphandlingar, tillsyn av miljöfarliga verksamheter, kartläggning av vissa föroreningar och ett ökat kunskapsläge. Giftiga ämnen i slam har minskat med tiden och länets största avloppsreningsverk är Revaq-certifierat.

Samtidigt går åtgärdstakten av förorenade områden långsamt och miljön fortsätter att belastas av föroreningar från både gamla och nya källor. Fler föroreningar upptäcks i miljön som exempelvis områden förorenade av PFAS och förorenade sediment. Fler områden riskklassas upp till höga riskklasser.

Andelen ekologiska livsmedel inom den offentliga sektorn i länet har sjunkit med drygt 3 procent.⁶⁴

Kunskapen om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper behöver generellt öka hos både företag och allmänheten för att arbetet med utfasning och riskminskning av kemiska ämnen ska kunna bli framgångsrikt. Skärpt lagstiftning och globala överenskommelser är viktiga styrmedel. Ett visst arbete med utbyte av farliga kemikalier pågår i Kronobergs län, exempelvis inom miljöfarliga verksamheter. Utvecklingen i miljön bedöms sammantaget vara neutral. Länsstyrelsen bedömer att målet inte nås till 2030.

Analys utifrån preciseringarna

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen och Användningen av särskilt farliga ämnen

Halterna av kända miljögifter i miljön är fortfarande ett problem. Halter av vissa särskilt farliga ämnen minskar i exempelvis slam, samtidigt som nya miljögifter tillkommer och riktvärden för en del ämnen blir lägre. I och med att det finns begränsat med data från miljöövervakning till följd av minskade resurser är det svårt att dra några slutsatser hur föroreningssituationen ser ut i till exempel ytvatten i länet.

Arbete i länet sker bland annat genom prövning och tillsyn samt tillsynsvägledning till kommunerna och inom ramen för det gemensamma arbetet tillsammans med kommunerna inom Miljösamverkan Kronoberg–Blekinge. Länets största avloppsreningsverk

⁶⁴ Ekomatcentrum 2023, <https://ekomatcentrum.se/nationella-rapporter-statistik-marknadsrapporter/>

är Revaq-certifierat vilket kan minska exponeringen av kemiska ämnen. Utbildningar för att förbättra hantering och minska användningen av växtskyddsmedel i jordbruket genomförs årligen.

Det saknas i övrigt regionalt underlag för att bedöma preciseringarna. Det är många ämnen som inte provtas och hur människor exponeras i länet av alla kemiska ämnen går inte att bedöma. Ett exempel är TFA⁶⁵ som under 2024 provtogs i länet. Provtagning har utförts av grundvatten på ett antal platser i länet och i samtliga prover förekom TFA.

Kemikalieinspektionen har tillsammans med fyra andra europeiska myndigheter tagit fram ett begränsningsförslag för PFAS i EU. Förslaget innebär en kraftig begränsning av PFAS och omfattar över 10 000 ämnen. Begränsningen av PFAS kan tidigast börja gälla år 2025.

I juni 2024 införde Livsmedelsverket för första gången ett riktvärde för PFAS i dricksvatten från egen brunn. Summan av fyra PFAS-ämnen (PFOA, PFNA, PFOS och PFHxS) får inte överskrida 4 nanogram per liter, ng/l, eller summan av 21 utvalda PFAS-ämnen får inte överskrida 100 ng/l vilket är samma halter som för kommunalt dricksvatten. Förutom de nya riktvärdena för PFAS sänktes även riktvärdena för arsenik, bly och kadmium för enskilda brunnar. Detta kommer leda till att det behövs åtgärder för att förhindra att fler människor kommer att utsättas för halter över rekommenderade nivåer.

Förorenade områden

Flera prioriterade områden har sanerats i länet och många områden undersöks. Det kvarstår dock många områden som utgör risker för människors hälsa och/eller miljön samtidigt som nya områden upptäcks eller riskklassas högre.

I Kronobergs län finns idag cirka 190 områden som omfattas av de högsta riskklasserna (riskklass 1 och 2). Ett tiotal områden nya områden har riskklassats upp till höga riskklasser sedan 2024. Detta beror bland annat på att allt fler kommuner har riskklassat deponier och PFAS håller på att vägas in i bedömningar. Det är dock fortfarande många deponier och misstänkta PFAS förorenade områden som inte har riskklassats.

Många av områdena med höga riskklasser är inte undersökta. Sannolikt kommer även riktvärden för PFAS att sänkas, vilket innebär att ytterligare områden kan behöva åtgärdas. De nya statsstödsreglerna har bromsat upp arbetet med förorenade områden i länet. Åtgärdstakten behöver därför öka. Det är viktigt att det finns resurser för det fortsatta arbetet. Preciseringen bedöms inte nås till år 2030.

⁶⁵ TFA: trifluorättiksyra, en ultrakort PFAS

Miljöarbetets utveckling

Arbetet har gått framåt på flera områden, men sedan förra fördjupade utvärderingen har ett tiotal förorenade områden bedömts tillhöra en högre riskklass (1 och 2). Vi har upptäckt PFAS på flertalet platser och kunnat verifiera områden med förorenade sediment. Detta arbete fortsätter och troligtvis kommer flertalet ytterligare platser att få högre riskklass. Anslaget för sanering av förorenade områden där ansvar saknas kommer att minska rejält 2026. Införandet av den nya förordningen om statsstödsregler har bromsat arbetet med åtgärder av förorenade områden i länet.

Behov av förändrad styrning

Den ökade konsumtionen av varor från länder med mindre strikta miljölagar och bristfällig kemikaliekontroll är ett stort växande problem. En stärkt kemikalielagstiftning samt globala överenskommelser och regler behövs för att stoppa spridningen av farliga kemikalier.

Vi kan se att samhällsutvecklingen har lett till erbjudanden till enskilda om billiga produkter kommer genom olika former av sociala medier. Det är omöjligt för den enskilde att värdera konsekvenserna för miljön och hälsan vid tillverkning och slutanvändning. Det blir därmed svårt att lägga ansvaret på den enskilda konsumenten. Vi ser ett behov av åtgärder inom detta område.

Ett förfarande med "säkerheter"⁶⁶ vid start inom flera miljöfarliga branscher skulle kunna bidra till en minskad risk för miljöpåverkan om verksamheter går i konkurs eller avslutas.

Förstärkning av medel till miljöövervakning behövs. Utan övervakning vet vi inte hur stort eller litet problemet med föroreningar är.

För att öka takten för åtgärdande av förorenade områden behövs mer resurser till arbetet och en möjlighet för Länsstyrelsen att ta över tillsynsobjekt från kommunerna samt att fler kommuner tar på sig huvudmannaskapet vid åtgärder.

Anslaget för att undersöka och åtgärda förorenade områden där ansvar saknas har minskat och för 2026 är de statliga medlen redan upptecknade. Anslaget behöver höjas igen.

⁶⁶ [Ekonomisk säkerhet - prövningsärenden](#)

Särskild fråga Giftfri miljö – Kronoberg

Särskild fråga om hur miljömålet Giftfri miljö fungerar som kompassriktning för länens miljöarbete?

Hur fungerar miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö som kompassriktning för länens miljöarbete? Är målet, dess preciseringar och nuvarande eller tidigare etappmål hjälpsamma? Finns (särskilt) goda exempel från länet?

Svar från Länsstyrelsen Kronoberg

I stora delar är det bra. Det är dock några av preciseringarna som är svåra att bedöma på regional nivå som exempelvis Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen. I övrigt har vi inte fått någon återkoppling från kommunerna rörande denna fråga.

Skyddande ozonskikt Kronoberg

Sammanfattning för Skyddande ozonskikt – Kronoberg

Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen följer den nationella trenden. Länsstyrelsen vägleder kommuner inom illegala avfallstransporter som syftar till bättre hantering av produkter innehållandes köldmedier. Kommunerna granskar att anläggningar med ozonnedbrytande ämnen och ger information om vid rivningsanmälningar. Länsstyrelsens rådgivning inom Greppa näringen syftar till att minska kväveutsläppen, vilket förväntas leda till att mängden lustgas från lantbruken minskar.

Utveckling i miljön och målbedömning för Skyddande ozonskikt – Kronoberg

Trenden för utvecklingen i miljön och om miljö kvalitetsmålet nås till 2030 bedöms av Naturvårdsverket.

Åtgärdsarbete för Skyddande ozonskikt – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Genom vägledning till kommunerna gällande tillsyn av avfallstransporter kan illegala avfallstransporter av elektroniska produkter (exempelvis kylar, frysar) innehållande köldmedier förhindras. Produkten kan då genomgå en miljömässig avfallshantering i Sverige i stället för att riskera att skadas och läcka ut växthusgaser till luften och på så sätt påverka ozonlagret.
- Vid länsstyrelsens tillsyn av tillståndspliktiga verksamheter kontrolleras verksamheternas hantering av produkter innehållande köldmedier samt vilken mottagningskontroll som sker av isolering för att säkerställa att isolering innehållande CFC-haltigt⁶⁷ avfall hanteras på rätt sätt ur miljösynpunkt.

⁶⁷ CFC är ozonnedbrytande. [Vägledning om CFC-haltigt byggisolermaterial \(naturvardsverket.se\)](#)

- Länsstyrelsens rådgivning inom Greppa näringen syftar till att minska kväveutsläppen. Effekten av det blir även att mängden lustgas från lantbruken minskar.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kommunernas miljö- och byggnämnder bedriver till viss del tillsyn mot rivningsavfall från byggarbetsplatser. Vilken prioritering som sker varierar mellan kommunerna.
- Ljungby kommun informerar vid rivningsanmälan om regler för hantering av isolermaterial.
- I princip samtliga kommuner granskar och kontrollerar köldmedierapporter. Uppföljning sker även vid ordinarie miljötillsyn.
- Under 2025 har Växjö kommun genomfört tillsyn utifrån i Jordbruksverkets tillsynsprojekt och utifrån deras checklista kontrollerat lantbrukets lagring av stallgödsel, tillförsel av växtnäring efter grödans behov och tillgång på spridningsarealer. Den förväntade effekten av tillsynen är att minska lustgasavgången då risken är störst nämligen då åkermarken är blöt och varm och utan växande gröda.

Åtgärder inom näringslivet

- I Ljungby kommun har några företag valt att skrota sina gamla köldmediasystem och bytt ut dem till köldmedia med mindre klimatpåverkan om det sker läckage.⁶⁸

Tillstånd och bedömning för Skyddande ozonskikt – Kronoberg

Utvecklingen i länet för målet Skyddande ozonskikt följer den nationella bedömningen, eftersom uppföljningen baseras på indikatorer som främst följs på nationell nivå. Förutsättningarna för att nå det önskvärda miljötillståndet som preciseringen uttrycker bedöms i princip vara beslutade eller på plats, och det önskvärda tillståndet bör kunna nås på sikt. Lustgas är ett exempel på en gas som bryter ner ozonskiktet. Den är även en kraftfull växthusgas. De nationella utsläppen minskade fram till 2012, men har därefter ökat mer eller mindre. Jordbruket står för den största delen av utsläppen av lustgas i Kronobergs län.

Den nationella bedömningen är att uttunningen av ozonskiktet har avstannat. Trots stora osäkerheter finns indikationer på att återväxten

⁶⁸ Uppgift från Ljungby kommuns miljö- och byggförvaltning, epost 19 september 2025

kan ha påbörjats. Utsläpp av lustgas, fortsatt användning av ozonnedbrytande ämnen samt utsläpp från uttjänta produkter är kvarstående problem som kräver internationellt samarbete för att lösas. Nationellt är det fortsatt viktigt att sortera ut material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall.

Analys utifrån preciseringarna

Vändpunkt och återväxt

Vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras.

Ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen

Halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt.

Miljöarbetets utveckling

Fokuset på illegala avfallshantering och avfallstransporter har ökat i samhället. Kontroll och tillsyn mot detta har ökat vilket förhoppningsvis kommer minska den felaktiga hanteringen av bland annat köldmöbler. Åtgärderna inom greppa näringen bör leda till något minskad avgång av lustgas.

Behov av förändrad styrning

- Det behövs mer internationella överenskommelser. Montrealprotokollet omfattar utsläpp av produkter som produceras eller används, men ämnen från uttjänta produkter omfattas inte, vilket är en brist.
- Det behövs mer kunskap om CFC-haltigt byggmaterial hos avfallsbolag.

Säker strålmiljö Kronoberg

Sammanfattning för Säker strålmiljö – Kronoberg

Antalet årliga hudcancerfall fortsätter att öka i Kronobergs län. Hudcancer kan ta decennier att utveckla, från exponeringen av ultraviolett strålning. Hudförändringar hos små barn minskar. Exponeringen för elektromagnetiska fält i arbetslivet och i övriga miljön är så låg att människors hälsa och den biologiska mångfalden inte påverkas negativt.

Utveckling i miljön och målbedömning för Säker strålmiljö – Kronoberg

Trenden för utvecklingen i miljön och om miljö kvalitetsmålet nås till 2030 bedöms av den nationella målmyndigheten Strålsäkerhetsmyndigheten.

Åtgärdsarbete för Säker strålmiljö – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Kronobergs län bevakar att elektromagnetisk strålning redovisas och att försiktighetsprincipen tillämpas i ärenden som berör nya kraftledningar i det större ledningsnätet, för vilka koncession söks.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län uppmärksammar även kommunerna i sin översiktsplan och detaljplaner, med koppling till säkerhet och hälsa, om strålning från kraftledningar och att försiktighetsprincipen bör tillämpas. Avstånd krävs mellan ny bebyggelse och kraftledningar. Extra fokus på de kraftledningar som utpekats som riksintresseanspråk för totalförsvaret, den civila delen, gjordes under 2024.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Sju av åtta kommuner har mätt bakgrunds nivåer av gammastrålning. Den åttonde kommunen kommer framöver att göra mätningen.
- Lessebo kommun kontrollerar radon vid hälsoskyddstillsyn.⁶⁹
- Ljungby kommun kontrollerar radon i sin tillsyn av skolor/förskolor, och flerbostadshus. Kommunen kontrollerar även skuggiga miljöer på förskola och skola vid den årliga tillsynen. Tillsyn av solarium görs vartannat år. Enkäter om radontillsyn skickas till flerbostadshusägare där kommunen inte har någon information om radonhalten. Fastighetsägaren uppmanas då att mäta eller redovisa analys av radon. Kommunen har utgått från SGU:s kartvisare och har hittills prioriterat områden med risk för höga radonhalter i marken.⁷⁰
- Markaryds kommun genomförde tillsyn på ett solarium föregående år och handlagt tillsynsärenden gällande radon i flerbostadshus.⁷¹
- Tingsryds kommun kontrollerar via sin hälsoskyddstillsyn att regelbundna radonmätningar finns i skolornas egenkontrollprogram.⁷²
- Uppvidinge kommun genomförde 2024 hälsoskyddstillsyn av förskolor i kommunen. Då ingick frågor om tillgång till skugga i utemiljön, samt om radonmätning av lokalerna.⁷³
- Växjö kommun har under 2024 haft tillsyn av förskolor och vissa gymnasier, där radon har ingått som en del. Vid tillsyn av skolor tas även punkten om vikten av att det finns skugga i utemiljön upp.⁷⁴

Tillstånd och bedömning för Säker strålmiljö – Kronoberg

Antalet fall av malignt melanom och övrig hudcancer fortsätter att öka. Enligt preciseringen om ultraviolett (UV) strålning ska antalet fall av hudcancer vara lägre än år 2000. Om nuvarande trend håller i sig kommer målet inte att kunna nås till 2030. Trots att hudcancerfallen fortfarande ökar totalt sett årligen, så syns en minskning av ökningstakten för främst malignt melanom under de senaste åren, och

⁶⁹ Hanna Hamad Johansson, hållbarhetsstrateg, Lessebo kommun

⁷⁰ Gabriela Lupan Moresan, miljö- och hälsoskyddsinspektör, Ljungby kommun

⁷¹ Linnea Boye, miljö- och hälsoskyddsinspektör, Markaryds kommun

⁷² Tobias Arnell, miljöchef, Tingsryds kommun

⁷³ Karin Settersjö, miljö- och hälsoskyddsinspektör, Uppvidinge kommun

⁷⁴ Tilda Wilander, miljö- och hälsoskyddsinspektör, Växjö kommun

till och med en minskning i åldersgruppen yngre än 49 år.⁷⁵

Medvetenheten om radon hos både allmänhet och fastighetsägare behöver öka. Kommunerna i länet bedriver en tillsyn gentemot både fastighetsägare och skolor/förskolor vad gäller radonmätning. Det är önskvärt att öka antalet radonmätningar såväl på arbetsplatser som i bostäder.

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Strålskyddsprinciper	
Radioaktiva ämnen	
Ultraviolettt strålning	
Elektromagnetiska fält	

Analys utifrån preciseringarna

Strålskyddsprinciper

Preciseringen handlar om att individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt.

Den nationella trenden i Sverige enligt Strålsäkerhetsmyndigheten är att utsläppen av radioaktiva ämnen för närvarande är relativt konstanta eller svagt nedåtgående. Utsläppen ger upphov till mycket låga stråldoser till människa och ligger långt under de gränsvärden Strålsäkerhetsmyndigheten anger i sina föreskrifter⁷⁶. För den strålning som används i medicinskt syfte är den övergripande utgångspunkten att exponering för strålning måste vägas mot nyttan inom till exempel medicinska undersökningar och behandlingar. Området är reglerat i speciallagstiftning och styrs i stor utsträckning av de internationella överenskommelser och riktlinjer som hanteras av Strålsäkerhetsmyndigheten som även är nationellt ansvarig målmyndighet för miljö kvalitetsmålet.

Det finns ett stort behov av att öka medvetenheten om radon hos både allmänhet och fastighetsägare. En fråga i Miljöhälsoenkäten 2015⁷⁷ var om

⁷⁵ [Hudcancerfall - Sveriges miljömål](#)

⁷⁶ [Säker strålmiljö - Strålsäkerhetsmyndigheten](#)

⁷⁷ [Miljöhälsoenkät Kronoberg 2017](#). I enkäten 2023 ställdes inte frågan.

man hade låtit genomföra radonmätning i sin bostad. Då var det få i Kronobergs län, 46 procent, som kände till om mätning gjorts. Det är önskvärt att öka antalet radonmätningar på såväl arbetsplatser som i bostäder för att få ett bättre underlag för åtgärder som sänker radonhalter där referensnivån för radonhalten i luft på 200 Bq/m³ överskrids. Berörda myndigheter behöver göra fler riktade och anpassade informationskampanjer. Det är också viktigt att kommunerna bedriver en effektiv tillsyn.⁷⁸

Radioaktiva ämnen

Den lagstiftning som reglerar verksamheter som hanterar radioaktiva ämnen samt tillsyn hanteras nationellt av Strålsäkerhetsmyndigheten. Regionalt underlag för att bedöma resultat och tendenser för individers exponering av skadlig strålning är begränsat.

Genom att kontinuerligt mäta gammastrålningen i omgivningen kan förändringar i miljön upptäckas på ett tidigt stadium, om ett större utsläpp skulle inträffa. För att tidigt få en varning om halter av radioaktivitet i luften ökar markant har Strålsäkerhetsmyndigheten 28 mätstationer. Mätstationerna är utspridda över hela Sverige och data från dem förs automatiskt över till Strålsäkerhetsmyndigheten. I Växjö finns en av stationerna.⁷⁹ Värdet för stationen ligger inom den naturliga bakgrundsstrålningen som normalt varierar mellan 0,05 och 0,3 mikrosievert per timme (µS/h)⁸⁰. För att även mycket små eller avlägsna utsläpp ska kunna registreras används ett långsammare men känsligare mätsystem. Strålsäkerhetsmyndighetens sex luftfilterstationer används till de mätningarna. Utöver den fasta stationen mäter alla kommuner i länet gammastrålningen på två platser per kommun var sjunde månad.

Nationella data över cesium-137 i konsumtionsmjölk visar att det beräknade medelvärdet för 2024 var 0,07 becquerel per liter. För 2023 var det beräknade medelvärdet 0,08 becquerel per liter⁸¹.

Ultraviolett strålning

Hudcancer är en av de vanligaste cancerformerna i Sverige och antalet hudcancerfall är mer än dubbelt så många jämfört med år 2000, Bild 6. Den främsta orsaken bakom hudcancer är exponering för UV-strålning från solen och solarier under en lång tid.⁸² Upprepade brännskador av

⁷⁸ [Utmaning att mäta radon i bostäder på miljömålsportalens webbplats](#)

⁷⁹ [Mätning av gammastrålning på Strålskyddsmyndighetens webbplats](#)

⁸⁰ [Strålningsnivåer i Sverige - Strålsäkerhetsmyndigheten \(ssm.se\)](#)

⁸¹ [Indikatorn cesium-137 i konsumtionsmjölk på miljömålsportalens webbplats](#)

⁸² [Strålsäkerhetsmyndigheten - Ultraviolett strålning - hudcancer orsakad av UV-strålning](#)

solen, särskilt under barn- och ungdomsåren, ökar risken för malignt melanom. Det finns en fördröjning mellan exponering för UV-strålning och insjuknande i hudcancer vilket innebär att dagens insjuknande i hudcancer kan återspegla en exponering för UV-strålning som har inträffat tiotals år tidigare.⁸³

För att minska antalet hudcancerfall måste människors exponering minska. Detta kräver förändrade skönhetsnormer och solskydds beteende. I årliga enkätstudier svarar färre att det är viktigt att vara solbrun samtidigt som fler svarar att det är viktigt att skydda sig i solen. Allt fler svarar också att de skyddar sina barn. Det syns även tendenser mot ökad användning av solglasögon och solhatt samt att vara i skuggan. Däremot är det fortfarande ingen större förändring i antalet som uppger att de bränt sig. Eftersom det tar lång tid att utveckla hudcancer kan det dröja innan attityd- och beteendeförändringar leder till att hudcancerfallen minskar.⁸⁴

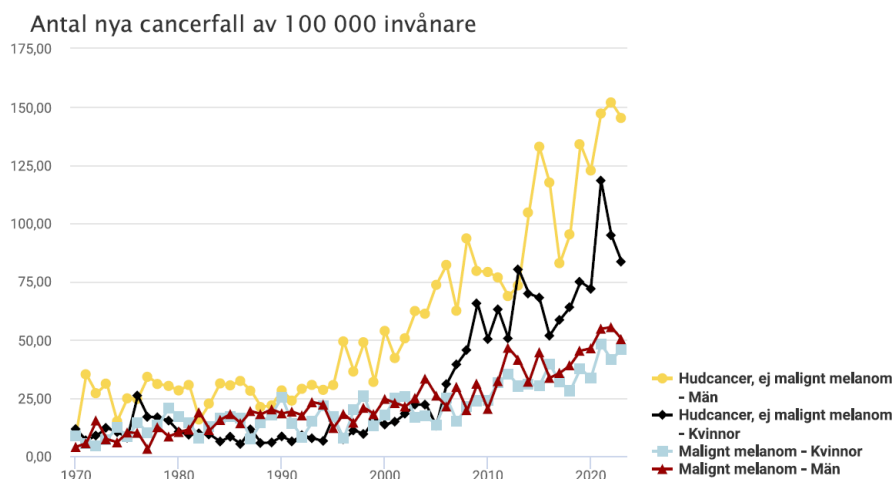

Bild 6. Antal diagnostiserade fall av hudtumörer per 100 000 invånare i Kronobergs län över tid (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000). Inkluderar ej basalcellscancer. Källa: Socialstyrelsens statistikdatabaser.

I barnmiljöhälsoenkäterna, som skickas ut vart åttonde år, ställdes frågan om barnen har bränt sig i solen. Resultaten, som syns i Bild 7 visar att andelen barn som hade bränt sig i solen var ungefär lika stor 2011 som 2019, men att andelen flickor ökade något medan andelen pojkar minskade mellan 2011 och 2019.

⁸³ Sveriges miljömål - Hudcancerfall i Kronobergs län

⁸⁴ Säker strålmiljö - Strålsäkerhetsmyndigheten

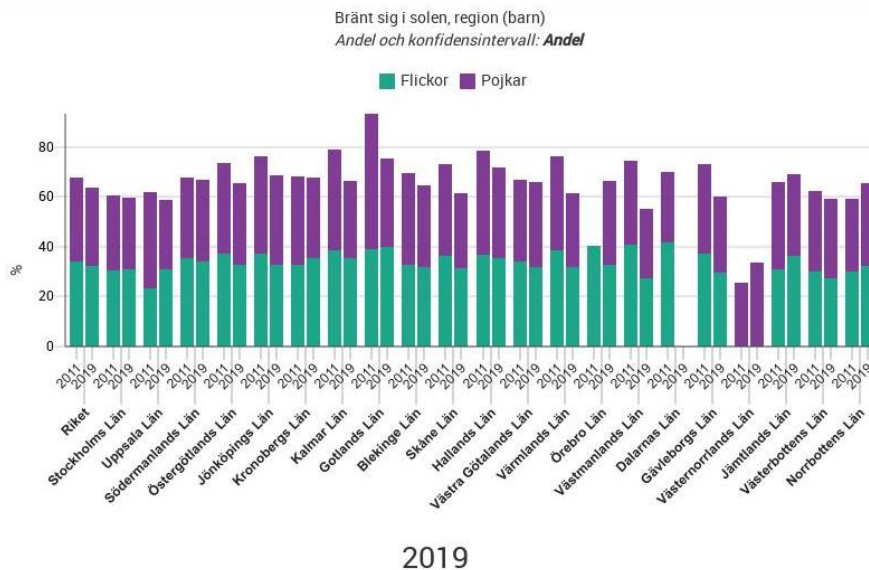

Bild 7. Ungefär lika många barn i Kronobergs län brände sig i solen 2019 som 2011 enligt de svar som föräldrarna lämnade i barnmiljöhälsoenkäterna samma år.

Solarieanvändningen halverades mellan 2007 och 2015. 20,9 procent av Sveriges kvinnor och 10,9 procent av männen svarade 2007 att de hade solat i solarium under det senaste året. 2015 hade 10,7 procent av Sveriges kvinnor solat i solarium och 5,9 procent av männen. Kronobergs andel av kvinnorna var då 8,2 procent. Andelen män som svarade var för liten för att kunna analyseras statistiskt.⁸⁵

Andelen barn som bränt sig i solen någon gång under det senaste året har sjunkit något. Enligt Barnens Miljöhälsoenkät 2019 hade 20 procent av 4-åringarna bränt sig under det senaste året, vilket är på samma nivå som 2011. Bland 12-åringarna är det färre som har bränt sig 2019 jämfört med 2011 (44 respektive 48 procent).

Andelen barn som regelbundet skyddas mot solen har ökat jämfört med 2011. De vanligaste sätten att skydda sig är genom att ha på sig kläder och att använda solskyddskräm.⁸⁶

Elektromagnetiska fält

Kunskapen om förekomst och effekter av elektromagnetiska fält går inte att följa upp på regional nivå eftersom regionala data saknas. Strålsäkerhetsmyndigheten genomför årligen en kartläggning av människors radiovägsexponering. Mätningen görs genom att mäta den

⁸⁵ FolkhälsoStudio (folkhalsomyndigheten.se), Solarieanvändning.

⁸⁶ Miljöhälsoenkät 2021 – Barns miljörelaterade hälsa (folkhalsomyndigheten.se)

elektriska fältstyrkan för radiofrekventa elektromagnetiska fält (radiovågor) på allmänna platser. Indikatorn redovisar mätningarna som görs mobilt i en hastighet på cirka 30 km/h på allmän väg i Solna och Sundbyberg.

Nationella data från webbplatsen Sveriges miljömål anger att ”De medelnivåer som hittills uppmätts indikerar en något nedåtgående trend som med god marginal underskrider gällande referensvärdesnivåer; de uppmätta medelnivåerna uppgår till cirka en tusendel av gällande referensvärden som är satta för att med marginal skydda mot säkerställda hälsorisker”.⁸⁷

Miljöarbetets utveckling

Åtgärder sker på både nationell, regional och lokal nivå. Kommunerna har ofta begränsade resurser för hälsoskyddstillsyn. Ett helhetsgrepp för alla fyra preciseringar bör göras, och då framför allt för preciseringen Ultraviolet strålning med indikatorn Hudcancerfall där trenden är att antalet fall under flera års tid ökat.

Behov av förändrad styrning

Kunskapen hos de uppväxande generationerna om riskerna med att utsätta sig för solstrålning behöver öka. Det behövs ett starkare samarbete mellan ansvariga myndigheter, skolor och organisationer med kunskap om hudcancer, som [Melanomföreningen](#) och [Cancerfonden](#).

Medvetenheten om radon hos både allmänhet och fastighetsägare behöver öka. Berörda myndigheter behöver göra fler riktade och anpassade informationskampanjer. Det är även viktigt att kommunerna bedriver en effektiv tillsyn mot radon i förskolor, skolor och bostäder. Det tidigare radonbidraget för åtgärder av höga radonvärden i bostäder, som hanterades av länsstyrelsen, kan vara ett sätt att medvetandegöra frågan och få fler att mäta radon och på sikt åtgärda.

⁸⁷ [Radiovågor i allmän miljö - Sveriges miljömål \(sverigesmiljomal.se\)](#)

Ingen övergödning Kronoberg

Sammanfattning för Ingen övergödning – Kronoberg

I Kronobergs län är 72 stycken sjöar eller vattendragssträckor övergödda. För att nå god status behöver belastningen av näringsämnen minska med cirka nio ton fosfor per år i 69 olika delavrinningsområden i länet. Åtgärdsarbetet berör många olika aktörer. Det går inte att se någon trend att övergödningen minskar även om åtgärdsarbetet har kommit långt på vissa ställen. Med nuvarande åtgärdstakt i länet kommer övergödningen av mark och vatten att finnas kvar länge.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ingen övergödning – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Ingen övergödning – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Mycket arbete sker kring planering för åtgärder för att återställa våtmarker och en våtmarksstrategi håller på att tas fram för hela länet. Även om fokus i våtmarksstrategin är klimatet och de biologiska värdena så bidrar mer vatten i landskapet till att det diffusa näringsämnesläckaget minskar, se miljömål Myllrande våtmarker.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Växjö kommuns mångmiljonsatsning med Växjösjöarna har gett effekt kring betydligt minskade näringsämneshalter i sjöarna. Till exempel för Södra Bergundasjön är medelfosforhalten 33 µg/l för åren 2019–2024 jämfört med 86 µg/l som den var 2013–2018. En förvaltningsplan är framtagen som gäller till år 2032 då ytterligare åtgärder behövs för att nå god status. Med stöd av

LOVA har under 2025 ett underhållsreduktionsfiske pågått i Trummen och Norra Bergundasjön. 6 ton vitfisk plockas upp vilket blir ett direktupptag av 45 kg fosfor i form av fiskbiomassa. I Södra Bergundasjön så utvärderas med stöd av LOVA de två omgångar med aluminiumbehandling som gjorts för att fastlägga fosfor i bottensedimentet. Utredningen ska visa om en tredje behandlingsomgång behövs för att permanent binda den lättlösliga fosfor⁸⁸.

- Flera kommuner har projekt för att skapa återskapa mer våtmarker. Ljungby kommuns återställning av Nässjön kan nämnas som ligger i ett område som inte når god status för övergödning. Med stöd av LONA har först en förstudie gjorts där förslag på återställning genomförts och nu pågår ett projekt där underlag för tillståndsansökan tas fram. Att återställa våtmarker är ofta komplext och tar många år att genomföra.
- En effektiv VA-hantering är nödvändig för att minimera belastningen av näringsämnen till vattnen. Sedan 2023 är det lag på att varje kommun ska ha en aktuell vattentjänstplan. I Kronoberg har 6 av 8 kommuner antagit en vattentjänstplan.
- Älmhults kommun har anmält ombyggnation av Älmhults avloppsreningsverk som är från år 1972 för att förbättra reningen från verket enligt framtida krav och för att kunna hantera en ökad belastning från invånare och företag.
- Belastningen från det diffusa näringsläckaget behöver minska. Att ställa krav på bristfälliga små avlopp och tillsyns äldre infiltrationer är därför en viktig åtgärd. Lessebo kommun har under året förbjudit 100 avlopp och 80 kvarstår enligt de inventeringar som är gjorda av kommunens cirka 700 hushåll med eget avlopp⁸⁹. Även i Alvesta kommun finns en plan för vilket år som kommunens drygt 2 700 små avlopp ska tillsynas och där har tillsynstakten senaste två åren varit 300–400 avlopp per år⁹⁰.

Åtgärder inom näringslivet

- Cirka 40 lantbrukare har under 2025 fått rådgivning via GREPPA-näringslivet. Detta är en minskning gentemot 2024 då 60 lantbrukare fick rådgivning. Rådgivningen är viktig för att effektivisera fodergivor och gödselhantering utifrån gårdarnas förutsättningar vilket minskar det diffusa näringsläckaget.⁹¹

⁸⁸ [Restaurering av Växjösjöarna - Växjö kommun](#)

⁸⁹ [Avlopp - Lessebo](#)

⁹⁰ [Eget avlopp - Alvesta Kommun](#)

⁹¹ [Kronoberg - Greppa](#)

- Genom GREPPA-näringsgruppen inom landsbygdsprogrammet och strategiska planen har under 2025 två artiklar publicerats i informationsbladet Landsbygd i Kronoberg om effektivt utnyttjande av kväve samt vattenförsörjning på gården. Sju träffar har anordnats med 500 deltagare där fokus har varit växtskydd inom fruktodling, jordhälsa och gödsel. Utbildningsinsatserna är viktiga för att minska det diffusa näringsläckaget.

Övriga åtgärder

- Ljungby kommun och Lagans vattenråd har med stöd av LOVA anställt en åtgärdssamordnare fram till år 2027 som utifrån ett avrinningsområdesperspektiv ska arbeta uppsökande och initiera åtgärder. Det handlar om att stötta markägare och andra aktörer i det administrativa och fysiska åtgärdsarbetet. Åtta av 47 vattenförekomster i Lagans avrinningsområde inom Kronoberg når inte god status på grund av övergödning.
- Mörrumsåns vattenråd har med stöd av LOVA fram till år 2026 en åtgärdssamordnare. 65 av 152 vattenförekomster i Mörrumsåns avrinningsområde inom Kronoberg inte når god status på grund av övergödningen.

Tillstånd och bedömning för Ingen övergödning – Kronoberg

Länsstyrelsen bedömer att miljökvalitetsmålet Ingen övergödning inte kommer att nås till 2030 enligt de statusbedömningar som genomförts inom vattenförvaltningen. På vissa ställen till exempel för Växjösjöarna har åtgärder gett effekt men det behövs åtgärder på många fler ställen för att nå målet i länet. Det går heller inte se någon trend att fosfortransporten i vattnet från länet minskar. Vi är nära att nå målen för påverkan på land men nedfallet av kväve och ammoniak minskar inte längre. Utvecklingen av övergödningssituationen sett till hela länet är neutral.

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljökvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Påverkan på havet	
Påverkan på landmiljön	

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten	
Tillstånd i havet	

Analys utifrån preciseringarna

Påverkan på havet

Ej bedömt.

Påverkan på landmiljön

Det luftburna nedfallet av kväve och ammoniak påverkar skogarnas ekosystem och ger också en risk för läckage av näringsämnen till både yt- och grundvatten.

Sedan år 2001 har kvävenedfallet över Kronobergs län minskat med 43 procent⁹². År 2023 ökade dock nedfallet något till cirka 7,0 kg per hektar från att år 2021 ha varit som lägst med 6,4 kg per hektar. För att inte påverka skog och växtligheten i skogen negativt ska belastningen av kväve inte överstiga 5 kg per hektar.

Utsläppen av ammoniak i Kronobergs län år 2023 var 1 570 ton. Utsläppen minskade fram till år 2016 och har därefter legat ganska konstant mellan 1 550–1 600 ton per år. Jordbrukssektorn står för 94 procent av utsläppen.⁹³

Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Bedömningen av övergödning i sjöar och vattendrag är gjord utifrån en statusklassning år 2024 av näringsämnen, plankton och påväxtalger i vattnet. Bedömningen av näringsämnen är gjord efter nya bedömningsgrunder och bygger på fosforhalterna i vattnet. Vatten från flera sjöar och vattendrag som vi tidigare haft dålig kunskap om har de senaste åren analyserats, vilket ökat kunskapen i länet samtidigt har antalet vattenförekomster också ökat.

Övergödning har bedömts i 104 av 188 sjöar i länet. 21 sjöar har sämre än god status. Detta kan jämföras med år 2018 då det var 27 sjöar och 2013 då det var 28 sjöar som hade sämre status än god. Vad gäller mängden fosfor som årligen transporteras ut från sjön Åsnen i Mörrumsåns avrinningsområde så går det inte se någon trend att övergödningen minskar.

Övergödning har bedömts för 114 av 382 vattendragssträckor i länet. 51 har sämre än god status. Vilket är något fler jämfört med hur det såg ut år 2018 då det var 44 som hade sämre än god och år 2013 då 47 vattendrag hade sämre än god status.

En analys av orsakerna till att vattnen är näringsämnespåverkade är gjort med underlag från SMED. Analysen visade att de största påverkanskällorna från mänskliga aktiviteter är avloppsreningsverk, enskilda avlopp, jordbruksmark och urbana miljöer⁹⁴. Det diffusa läckaget av näringsämnen från utdikade marker kan även det på vissa ställen vara betydande. Störst problem med övergödning fanns i områden kring Växjö, sjön Salen vid Alvesta, nedströms Lessebo samt Nistenkanalen norr om Tingsryd, se Bild 8.

⁹² [Kronobergs län - Sveriges miljömål](#)

Samtliga 78 grundvattenförekomster uppnådde god status vad gäller halter av ammonium och nitrat. För en grundvattenförekomst i Lönashult finns det dock en risk för att god status vad gäller ammonium inte kommer att bestå i framtiden. Tidigare har det även funnits en risk för nitrat, men nya indelningar av grundvattenförekomster gör att denna risk inte längre kvarstår.

Övergödning i Kronobergs län

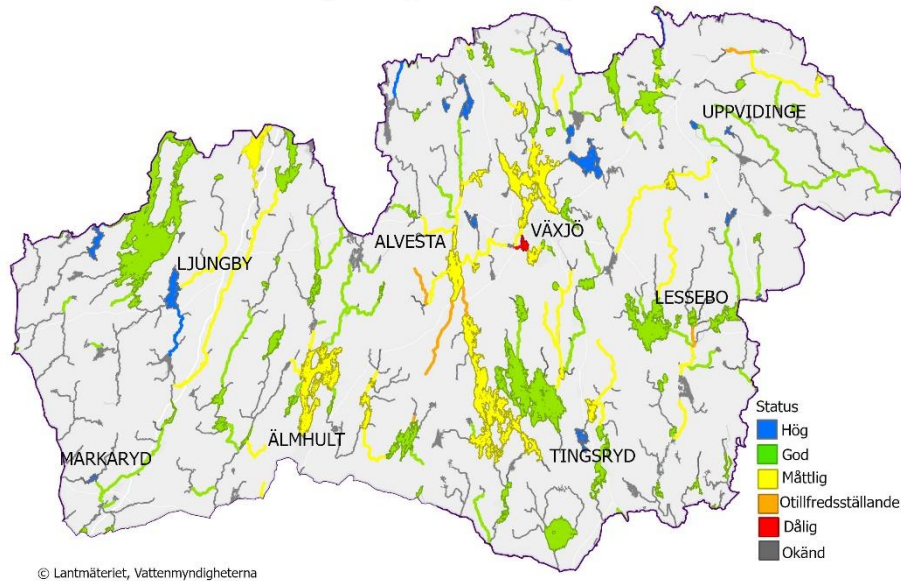

Bild 8. Övergödning i Kronobergs län. För att uppnå målet Ingen övergödning ska vattnen ha god eller hög status. I områden där vattnet har måttlig, otillfredsställande eller dålig status behövs åtgärder så att näringsämnesbelastningen minskar för att miljömålet Ingen övergödning ska kunna uppnås. Åtgärder kan även behövas uppströms då de påverkar nedströms liggande vatten.

Miljöarbetets utveckling

Växjö kommuns arbete med Växjösjöarna visar att många olika åtgärder behöver göras för att komma till rätta med övergödningens problem i vatten. Det ofta komplext och tar tid innan det är dags för det fysiska genomförandet av en övergödningens åtgärd, vilket Ljungby kommuns projekt att återställa Näsasjön visar. I Kronoberg är det ett lågt söktryck för stöd till övergödningens åtgärder genom LOVA och landsbygdsprogrammets strategiska plan. I två avrinningsområden i länet finns det åtgärdsamordnare som är i uppstartsfasen och dessa är väldigt viktiga för att stimulera till att mer fysiska åtgärder ska genomföras.

Fler kommuner har tagit fram en vattentjänstplan och avsätter resurser

⁹³ [Nationella emissionsdatabasen \(smhi.se\)](https://smhi.se)

⁹⁴ Påverkanskällorna per vattenförekomst redovisas i VISS, [Länk till VISS](#).

till att bedriva tillsyn av små avlopp vilket är en viktig del i arbetet för att nå Ingen övergödning.

Behov av förändrad styrning

- Fler åtgärdssamordnare på kommunnivå eller per huvudavrinningsområde behövs i Kronobergs län för att åtgärdstakten ska öka. Genom att sprida information, hjälpa markägare med analyser och stötta i arbetet skulle åtgärdstakten kunna öka.
- Det är viktigt att de stöd som finns för övergödningsåtgärder har långsiktighet i sin finansiering då åtgärderna många gånger är komplexa och projekten tar flera år.
- Ekonomiska stödformer behöver tas fram inom lantbrukssektorn så att fler kantzoner i övergödningspåverkade områden i Kronobergs län kan lämnas obrukade.
- Lagstiftningen rörande markavvattningsföretag behöver förenklas för att underlätta anläggandet av våtmarker och tvåstegsdiken.
- Det behöver pekas ut vilken statlig myndighet som ska tillsynsvägleda i arbetet med Vattentjänstplaner.
- Myndigheter och kommuner behöver avsätta resurser till att jobba enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för att öka arbetstakten med att förbättra vattenkvaliteten.

Särskild fråga Ingen övergödning – Kronoberg

Särskild fråga: Hur är miljötillståndet i länet för preciseringen Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten?

Förtydligande: Hav- och vattenmyndigheten efterfrågar beskrivning av miljötillståndet som går utöver att enbart ange statusklassningen inom vattenförvaltningen och som om möjligt pekar på eventuella skillnader mellan olika delar av länet samt om man ser förbättringar och/eller försämringar på olika platser samt om möjligt vad förändringarna kan bero på.

Bakgrund: Regeringskansliet har efterfrågat tydligare redovisning av regionala skillnader i miljötillstånd med exempel på området där det går bättre/sämre.

Svar från Länsstyrelsen Kronoberg

Det syns tydligt var i länet det finns eller tidigare har funnits avloppsreningsverk då det ger en måttlig status i vattnet nedströms. Det syns även en tydlig koppling till de jordbruksintensivare områdena där vattnen får sämre status än god i dessa områden. I länet finns även väldigt många sänkta sjöar och utdikade marker. Provtagning har visat att även dessa områden läcker näringsämnen, varför satsningen på att återställa våtmarker kommer ha en positiv effekt även på miljömålet Ingen övergödning.

Eftersom vi har små jordbruksskiften är det svårare att lämna kantzoner, det finns heller inget ekonomiskt stöd i Kronoberg för att lämna kantzoner i jordbruksmark. I Växjösjöarna har en mångmiljonsatsning gjorts för att minska övergödningssproblemen, där man jobbat brett med en rad olika åtgärder vilket har resulterat i minskade näringsämneshalter i vattnet, även om man inte uppnått god status än i alla sjöarna.

Levande sjöar och vattendrag Kronoberg

Sammanfattning för Levande sjöar och vattendrag – Kronoberg

Fler sjöar och vattendrag uppnår god ekologisk status men flertalet gör det inte. Brunifieringen av sjöar och vattendrag visar en svag ökning i flera större avrinningsområden. Flera invasiva och främmande arter kräver stora insatser. Samtliga elproducerande vattenkraftverk i Kronobergs län som idag inte har moderna miljövillkor ska omprövas i Mark- och miljödomstolen. Totalt omfattas cirka 84 anläggningar och prövningarna pågår fram till år 2038. Arbetet med att förnya klassningen för alla vattenförekomster för att uppnå god ekologisk status pågår.

Utveckling i miljön och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Levande sjöar och vattendrag – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Samtliga elproducerande vattenkraftverken i Kronobergs län som idag inte har moderna miljövillkor ska omprövas i Mark- och miljödomstolen. Totalt omfattas cirka 84 anläggningar och prövningarna pågår fram till år 2038.
- Inför omprövningarna har Länsstyrelsen i uppdrag att driva samverkansprocesser med bland annat ägare av vattenkraftverk för att hitta lösningar som kommer leda till största möjliga nytta för vattenmiljön. Under 2025 förbereds prövningarna för Mörrumsåns tre prövningsgrupper och samverkansprocessen pågår för Alsterån.

- Länsstyrelsens arbete för att uppnå God ekologisk status i länets vattenförekomster pågår. Arbetet med att statusklassificera vattenförekomsterna fortgår och ska vara färdigt första halvåret 2026. Vattendelegationen vid Vattenmyndigheten i respektive distrikt som beslutar om nya miljö kvalitetsnormer under 2027.
- Länsstyrelsen genomför undersökningar inom den regionala miljöövervakningen genom programområdet "Sötvatten", vilket skapar underlag för bedömning av miljömålen i Kronobergs län. Till exempel bedöms den vattenkemiska och biologiska statusen i våra regionala och nationella trendsjöar. Arbetet har genomförts sedan 1983 enligt de beslutade Miljöövervakningsprogrammen.
- I arbetet med främmande arter genomför Länsstyrelsen i Kronobergs inventering av arten sjögull. En större inventering för att upptäcka arten har genomförts i bland annat sjön Bolmen i Lagans vattenområde samt i delar av Mörrumsån. Projektet finansieras av Havs- och vattenmyndigheten.
- I länet har totalt 48 delvis limniska områden skyddats, 25 naturreservat, men inte med de limniska värdena som huvudmotiv. I tio av naturreservaten ingår limniska miljöer som är utpekade som särskilt värdefulla områden. Särskilt kan nämnas att ett nytt limniskt naturreservat har bildats i det västra utloppet av Åsnen där det bland annat de hotade arterna tjockskalig målarmussla och kungsfiskare finns.
- Inom projektet Kulturmiljö och Vattenförvaltning har en mängd kunskapsunderlag tagits fram och vattenanknutna kulturmiljöer inventerats och värderats. Under 2023–2024 inventeras och värderas vattenanknutna kulturmiljöer i Mörrumsån. Inventeringarna publiceras löpande på Länsstyrelsens i Kronobergs läns webbplats.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Växjö kommun restaurerar Bergundasjöarna bland annat med aluminiumbehandling av sjösediment och övervakning.
- Bekämpning av den invasiva växten sjögull har genomförts av kommunen i flera sjöar.
- Tingsryds kommun har även genomfört projekt för att bekämpa sjögull i Åsnen.

Tillstånd och bedömning för Levande sjöar och vattendrag – Kronoberg

Länsstyrelsen bedömer att utvecklingen för miljö kvalitetsmålet är neutral. Det är samma bedömning som angavs vid förra utvärderingen av

miljökvalitetsmålet. Målet bedöms inte nås till 2030. Arbetet med restaurering och återställning går bra men effekterna av arbetet med Nationella planen kommer inte att ge effekt till 2030.

Analys utifrån preciseringarna

God ekologisk och kemisk status

Bland länets vattenförekomster bedöms 49 av totalt 134 sjöar ha minst god ekologisk status, vilket motsvarar 173 kvadratkilometer av totalt 976. Endast 30 av 251 vattendragssträckor uppnår minst god ekologisk status. Det motsvarar 105 kilometer vattendrag av totalt 2 040. God kemisk status uppnås inte i någon av de totalt 134 sjöarna eller de 251 vattendragen, eftersom bakgrundshalten av kvicksilver är hög i skogsmarken. Ny statusklassificering beräknas färdig under 2026.

Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag

I vattenförvaltningen klassas vattendragets konnektivitet, det vill säga möjligheten för organismer och material att vandra och sprida sig i vattendragen. Av 251 klassade vattendrag har 30 procent god status eller högre med avseende på konnektivitet. Det är en förbättring mot tidigare bedömning. Ny statusklassificering beräknas färdig under 2026.

Ytvattentäckers kvalitet

Länets tolv ytvattentäckter omfattas av vattenskyddsområden. Nio av dessa vattentäckter används för infiltration av vatten i grusåsar. Råvattnets kvalitet i ytvattentäckterna påverkas bland annat av brunifieringen av sjöar och vattendrag. Den orsakar bland annat ökande kostnader för att producera dricksvatten i vattenverken. Vattenfärgen visar nu en ökande trend i flera vattensystem men med årsvariationer. I Bild 9, ett diagram över Möckelns färgtal mellan 1956 och 2025, framgår att vattenfärgen var högst 2008 och 2009, samt att vattenfärgen är dubbelt så hög under 2000-talet jämfört med under 1900-talet.

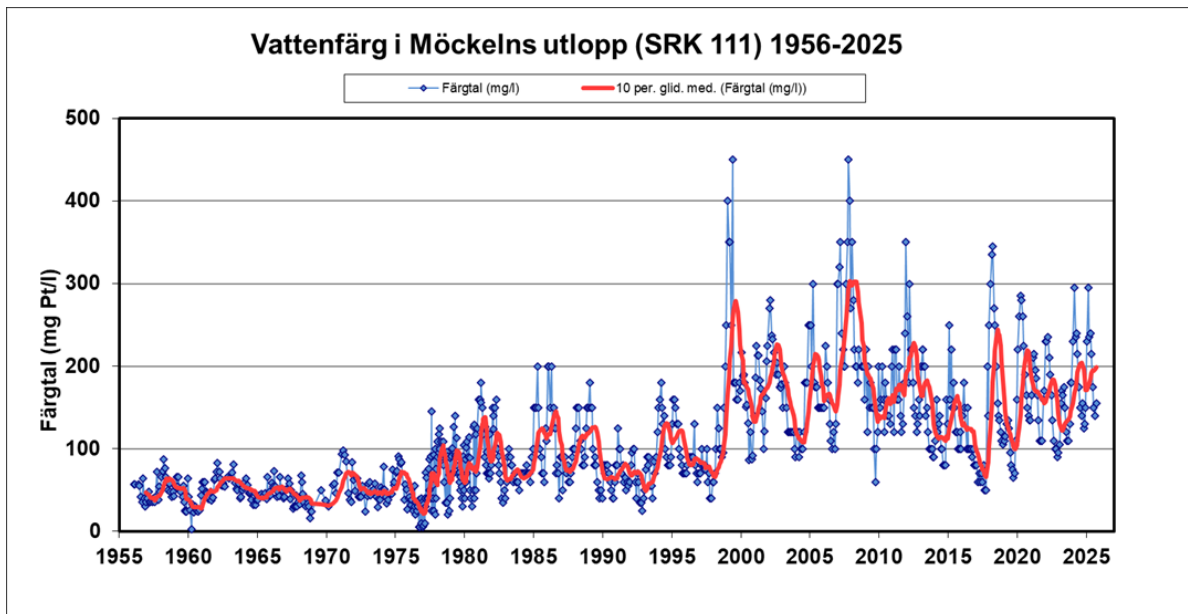

Bild 9. Färgtal i Möckeln i Helgeåns utlopp de senaste 70 åren. Vattenfärgen var som högst mellan 2006 och 2008. Data från Samordnad recipientkontroll i Ronnebyån.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Enligt Artdatabankens rödlista 2020 finns 74 rödlistade arter i Kronobergs län knutna till limniska miljöer. Av dessa arter tillhör 13 kategorierna akut hotad, CR, eller starkt hotad, EN. I dessa kategorier finns bland annat arterna ål, flodkräfta och tjockskalig målarmussla. Flodkräfta och ål är klassade som akut hotade.

Inventering av tjockskalig målarmussla har genomförts under 2025. Antalet fynd av arten har inte minskat.

Den rödlistade fiskarten mal ökar i länet. Den har inventerats 2025 på två lokaler i Möckelnområdet i Helge å. Preliminära resultat visar på god förnygring. Detta beror på gynnsamma förhållanden och temperaturer under lekperioden. Fångade fiskar märks med PIT-tag, och fenklipps för DNA. Flera återfångster av märkta malar gjordes under årets provfiske.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

I länets Plan för biologisk återställning finns cirka 50 åtgärdsförslag listade. Ungefär hälften av åtgärderna har genomförts fram till och med 2025. Under året har länsstyrelsen genomfört restaureringsarbeten i olika delar av Mörrumsån och Mieån. Bland annat i Granö naturfåra i Mörrumsån för att gynna lax och havsöring som åter finns i länet sedan något år tillbaka. I Mieån har restaureringen skett för att gynna öring och flodpärlmussla. Tildelning av medel styrs bland annat av de projekt som finns i den så kallade "Projektlistan" som Havs- och vattenmyndigheten administrerar.

Främmande arter och genotyper

I länet förekommer sjögull i Åsnen och Mörrumsån samt gul skunkkalla längs Helge å. Sjögull har framgångsrikt bekämpats med övertäckning av duk för att stänga ute ljuset enligt den så kallade "Tingsrydsmodellen". Två projekt som rör bekämpning av sjögull har genomförts i samarbete med berörda kommuner. Följande projekt från projektlistan har påbörjats under tidsperioden:

- Bekämpning av sjögull i Växjö kommun 2025
- Fortsatt bekämpning av sjögull i Mörrumsåns avrinningsområde i Kronobergs län, Tingsryd kommun 2025.

Länsstyrelsen har under ett flertal år samlat in biologiskt material från öring i länets vattendrag. En genetisk studie på detta material har genomförts av "gencentrum" vid Sötvattenslaboratoriet, SLU, som illustreras i Bild 10. "Resultaten visar att det föreligger markanta genetiska skillnader mellan de undersökta populationerna i termer av genetisk divergens (förekomst av olika anlagsvarianter) och variationsgrad. Exempelvis uppvisar de undersökta populationerna bland de lägsta respektive högsta nivåerna av genetisk variation som hittills observerats bland svenska öringbestånd."⁹⁵

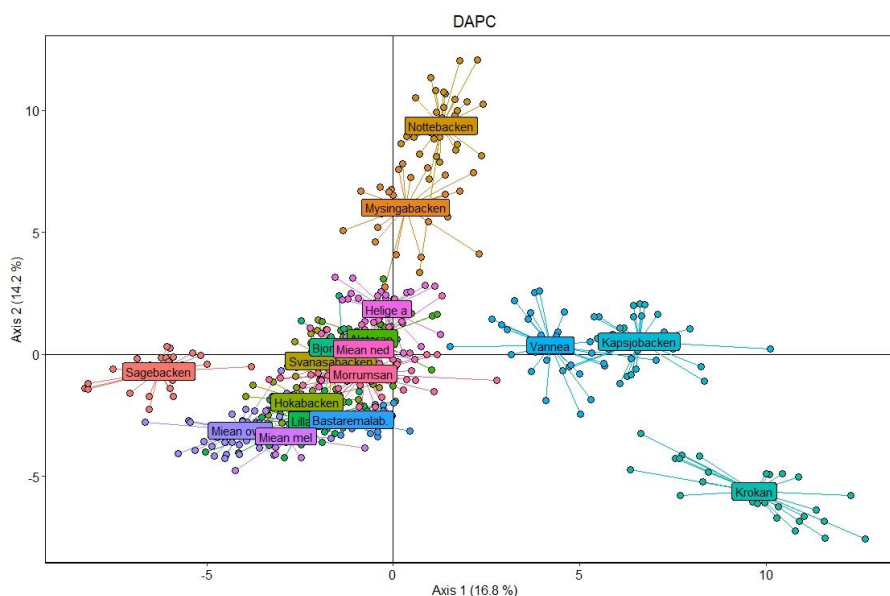

Bild 10. Resultat efter DAPC baserat på genetiska data samt information om insamlingslokal. Figuren är ett exempel på hur man presenterar skillnader mellan olika öringpopulationer.

⁹⁵ Referens: L. Söderberg, S. Palm Akvatiska resurser, Sötvattenslaboratoriet, Sveriges lantbruksuniversitet. PROMEMORIA SLU ID: SLU.aqua.2023.5.4-373

Genetiska studier av fisken mal har genomförts i tre län bland annat i Helgeån i Kronobergs län. Länsstyrelsen i Sörmland som är koordinerande län har sammanställt genetisk data som samlats in inom ramen för det gemensamma Åtgärdsprogrammet för mal⁹⁶.

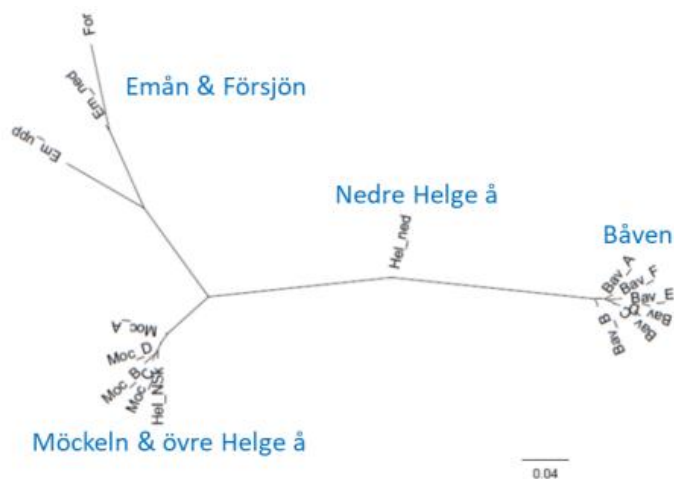

Bild 11. Denna figur visar ett "släktskapsträd" (Neighbor-joining dendrogram) baserat på parvisa genetiska avstånd mellan stickprov från svenska malbestånd. Den beskriver skillnaden mellan populationer i Helgeån, Emån och sjöarna Möckeln, Försjön och Bäven.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

I länet har totalt 48 delvis limniska områden skyddats varav 25 är naturreservat, men inte med de limniska värdena som huvudmotiv. I tio av naturreservaten ingår limniska miljöer som är utpekade som särskilt värdefulla områden. Särskilt kan nämnas att ett nytt limniskt naturreservat har bildats i det västra utloppet av Åsnen där det bland annat de hotade arterna tjockskalig målarmussla och kungsfiskare finns.

Inom projektet Kulturmiljö och Vattenförvaltning har en mängd kunskapsunderlag tagits fram och vattenanknutna kulturmiljöer inventerats och värderats. Under 2023–2024 inventeras och värderas vattenanknutna kulturmiljöer i Mörrumsån. Inventeringarna publiceras löpande på Länsstyrelsens i Kronobergs läns webbplats.

Miljöarbetets utveckling

Arbetet med hotade arter och åtgärder går för långsamt för att nå resultat till 2030. Vissa program som kalkning och Regional miljöövervakning har underfinansierats och därför inneburit stora regionala nedskärningar under flera år. Arbetsmoment i fastställda

⁹⁶ [Åtgärdsprogram för mal - Publikationer - Data, kartor och rapporter - Havs- och vattenmyndigheten](#)

planer har inte kunnat genomföras. Positivt är ändå att arbetet med restaurering av våra strömmande vatten ökar. Vissa rödlistade arter minskar inte.

Behov av förändrad styrning

Det är viktigt att det skapas en uthållig och ökad finansiering för arbetet med miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag. Det krävs också ökat samarbete och samsyn mellan sektorsmyndigheter för att nedanstående program och planer ska kunna genomföras i Kronobergs län:

- Nationella planen.
- Vattenförvaltningens åtgärdsprogram.
- Regional miljöövervakning enligt fastställt länsprogram
- Kalkning av sjöar och vattendrag
- Åtgärdsprogram för hotade arter
- Invasiva främmande arter
- Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA mm)

Grundvatten av god kvalitet Kronoberg

Sammanfattning för Grundvatten av god kvalitet – Kronoberg

Grundvattnet har generellt god kvalitet, utom några områden som förorenats av jordbruk, förorenad mark eller försurning. I de områdena tar det lång tid innan åtgärder ger förbättrad grundvattenkvalitet. Takten på uppdatering av vattenskyddsområden har ökat de senaste åren, men behöver öka betydligt mer.

Utveckling i miljön och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Grundvatten av god kvalitet – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen har tillhandahållit kampanjmaterialet "Vattensmart" för att informera allmänheten om vikten av att hushålla med dricksvattnet. Materialet används av länsstyrelsen och länets kommuner vid behov och efter egen planering.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län träffar länets VA-chefer vår och höst för erfarenhetsutbyte kopplat till vattenbrist och dricksvattensituation.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län samarbetar med länets alla kommuner och regionen i arbetet med den regionala vattenförsörjningsplanen. Detta leder till att planen blir användbar för samhällsplaneringen både övergripande och i detaljnivå. Planen beslutades i oktober 2025.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län genomför en verifierande provtagning åren 2024–2026 av poly- och perfluorerade

alkylsubstanser (PFAS) i områden med branscher där det är stor risk att PFAS påträffas. Provtagning prioriteras vid grundvattenförekomster. Från och med 2023 har regeringen en särskild satsning genom Naturvårdsverket som möjliggjort för länsstyrelserna att inventera förorenade områden som har förorenats av PFAS.

- Länsstyrelsen i Kronobergs län tar fram en våtmarksstrategi som sparar vatten i landskapet.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Under 2025 har flera kommuner i Kronobergs län fortsatt arbetet med att se över gamla vattenskyddsområden och att uppdatera både områdets utbredning och föreskrifterna. För att även i framtiden kunna säkerställa dricksvatten till befolkningen krävs god tillgång till råvatten av hög kvalitet.
- Alla kommuners VA-chefer träffas två gånger per år för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling där även länsstyrelsen deltar.
- Växjö kommun introducerar gratis vattenprover för barnfamiljer och ideella föreningar med egen brunn.

Övriga åtgärder

- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för 2022–2027 innehåller åtgärder för att trygga dricksvattenförsörjning och minska effekter av vattenbrist och torka.

Tillstånd och bedömning för Grundvatten av god kvalitet – Kronoberg

Länet har god tillgång till grundvatten av god kvalitet med undantag för några områden. Där grundvatten har förorenats av exempelvis jordbruk, förorenad mark och försurning kommer det att vara påverkat även efter 2030 eftersom grundvatten har lång omsättningstid.

Vattenskyddsområden bör fastställas och uppdateras i betydligt snabbare takt än hittills.

Kronobergs län har utsatts för mycket surt nedfall och det ytliga grundvattnet har påverkats av försurning. Grävda brunnar för enskild vattenförsörjning får sitt vatten från det ytliga grundvattnet. Andelen av befolkningen i Kronobergs län som får sitt dricksvatten via enskilda brunnar är större än genomsnittet för Sverige. Trots att nedfallet har

minskat, se miljö kvalitetsmålet Bara naturlig försurning, har detta ännu inte gett någon effekt på grundvattenkvaliteten.

Vid klassning enligt vattenförvaltningen av länets 78 grundvattenförekomster 2025 framkom att elva förekomster har otillfredsställande kemisk status.

Länsstyrelsen bedömer att miljö kvalitetsmålet i sin helhet inte kan nås till 2030 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Olika stödformer och medel minskar, vilket gör att utvecklingen i miljön inte kommer att förbättras.

Analys utifrån preciseringarna

Grundvattnets kvalitet

Ett sätt att skydda grundvatten är att inrätta vattenskyddsområden för grundvattentäkter, med restriktioner av markanvändningen. Vattenskyddsområden minskar riskerna för framtida påverkan och leder till att vattenkvaliteten kan förbättras.

Drygt 20 procent av vattentäkterna saknar vattenskyddsområden. Det är framför allt mindre vattentäkter som saknar skydd. Ungefär fem procent av befolkningen i länet får kommunalt dricksvatten från kommunala dricksvattentäkter utan vattenskyddsområde. Skyddsområden för dessa vattentäkter behöver därför fastställas. Äldre vattenskyddsområden behöver ses över. Inom flera kommuner pågår arbete med att uppdatera äldre vattenskyddsområden.

PFAS är en grupp av ämnen som uppmärksammas under senare tid. Länsstyrelsen i Kronobergs län genomför en verifierande extra provtagning åren 2024–2026 av PFAS i områden med branscher där det är stor risk att PFAS påträffas. Provtagning prioriteras vid bland annat grundvattenförekomster. Totalt kommer ett hundratal platser i länet att undersökas. Resultatet av 2024 års provtagning visar att PFAS finns på flera platser med halter över riktvärdet.

Data från Nationella MiljöHälsöEnkäten⁹⁷ visade att cirka en femtedel, drygt 19 procent av befolkningen i länet fick sitt dricksvatten från enskild brunn 2023. Det är en minskning jämfört med 2015. Av dessa hade cirka 38 procent inte analyserat sitt vatten de senaste tre åren och tolv procent kände inte till om någon analys hade gjorts. Det betyder att barn som bor i hus med enskilt vatten, och där husägaren inte har sett till att vattenkvaliteten har analyserats, kan utsättas för risken att få i sig vatten

⁹⁷ Nationella MiljöHälsöEnkäten skickas ut regelbundet. Data presenteras i ett faktablad av Folkhälsomyndigheten: [Regional miljömålsuppföljning](#), välj tema Grundvatten och Kronoberg. Data finns 2007, 2015 och 2023.

av dålig kvalitet med efterföljande konsekvenser på sin hälsa och utveckling.

God kemisk grundvattenstatus

Elva grundvattenförekomster har vid klassning enligt vattenförvaltningen 2025 otillfredsställande status beroende på förekomst av gammal glasbruksverksamhet och annan förorenad mark. I ytterligare nio har förhöjda halter av miljögifter, men det finns för lite data för att ändra klassningen till otillfredsställande status. Klassningen beror på förhöjda halter av ämnen som ammonium, klorid, metaller, bekämpningsmedel och PFAS. Riktvärdet för PFAS har sedan förra klassningen sänkts. Detta och att fler undersökningar av PFAS har genomförts har gjort att fler förekomster fått sänkt status vid klassningen 2025 jämfört med 2019.

Kvaliteten på utströmmande grundvatten

Källor bildas vid naturligt utströmmande grundvatten, Bild 12. Tio källor provtas årligen sedan 2014. Analysresultaten visar att det finns risk för försurning med lågt pH och alkalinitet i källornas grundvatten. Aluminium och järn finns naturligt i marken och halterna varierar mycket mellan källorna. Det finns källor med mycket höga halter av järn eller aluminium. Påverkan av näringsämnen kan ses i några källor.

Grundvatten strömmar också ut i både sjöar och vattendrag. Är det utströmmande grundvattnet förorenat kan det påverka kvaliteten på ytvattnet.

Bild 12. Källa i naturreservatet Gårdsby och Hemmesjö bökeskog.

God kvantitativ grundvattenstatus

Vid klassning enligt vattenförvaltningen 2025 är den kvantitativa grundvattenstatusen i Kronobergs län god i samtliga vattenförekomster. Om befintliga tillståndsgivna vattenuttag används fullt ut i fem av grundvattenförekomsterna finns det risk att statusen försämras.

En våtmarksstrategi tas fram över Kronobergs län för att hitta lämpliga områden att anlägga våtmarker. I våtmarker kan vatten sparas i landskapet och skapa mer grundvatten.

Grundvattennivåer

April månad 2025 var både torr och varm. Grundvattennivåerna sjönk snabbt. Maj var regnigare, men grundvattennivåerna fortsatte att sjunka. I mitten av juli månad kom häftiga regn som gjorde att grundvattennivån steg tillfälligt. Därefter sjönk grundvattennivåerna igen och i slutet av augusti var grundvattennivån i Alvesta lägre än motsvarande tid 2018, se Bild 14. Mängden nederbörd under växtsäsongen var relativt normal, se Bild 13. Nederbörden tas upp av växtligheten eller avdunstar och når inte grundvattnet. I september började däremot grundvattennivån stiga.

År	April	Maj	Juni	Juli	Augusti
2018	20	19	16	11	84
2019	4	54	39	63	81
2020	16	47	91	125	48
2021	19	91	41	98	92
2022	51	55	28	99	115
2023	13	10	46	86	135
2024	45	14	114	126	66
2025	2	69	57	107	36
Normal 1991 - 2020	31	51	67	81	73

Bild 13. Månadsnederbörd i mm från SMHI:s station Växjö A under växtsäsongen för perioden 2018–2025.

Vid större uttag till dricksvatten som överskrider grundvattenbildningen infiltreras ytvatten för att grundvattennivåerna inte ska sänkas.

Grundvattennivåmätare där kommunerna inte har något dricksvattenuttag ger en bild över grundvattennivåernas naturliga variation i länet. Mätningar visar som regel höga grundvattennivåer vid årsskiftet som sedan sjunker under sommaren till låga nivåer, se Bild 14.

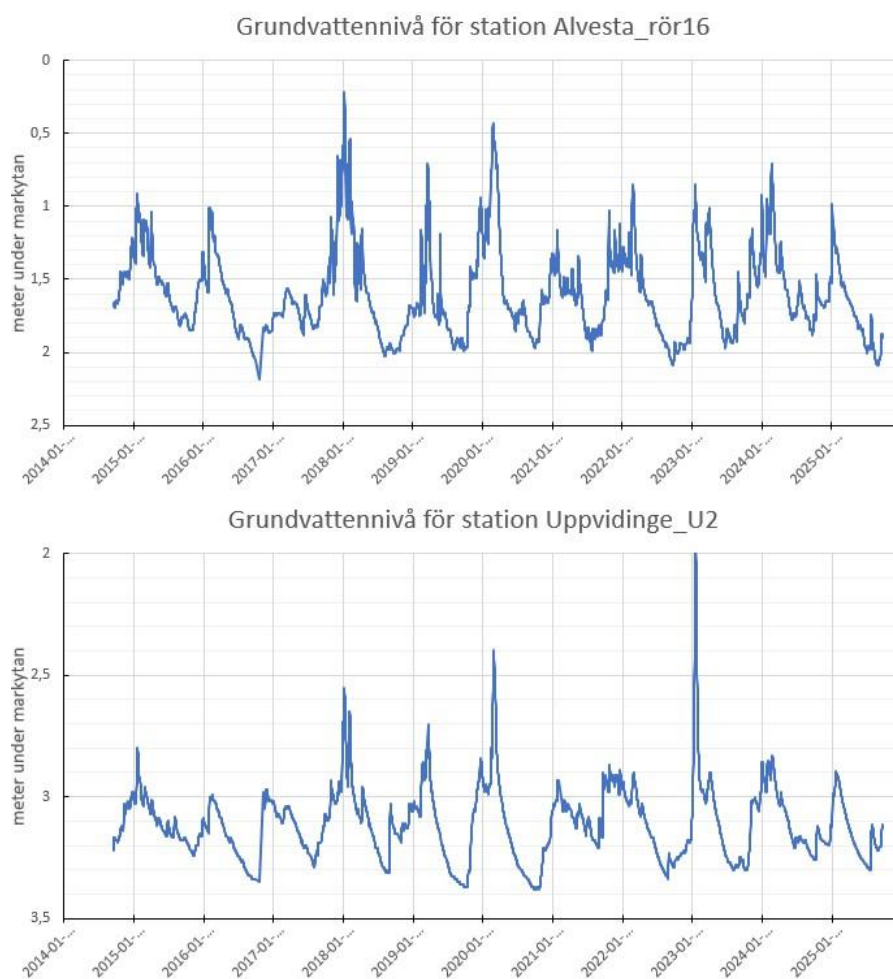

Bild 14. Grundvattennivåer i Alvesta (överst) och Uppvidinge (underst) för perioden 2014–2025.

Bevarande av naturgrusavlagringar

Det är positivt att grusåsar används allt mindre till grustäkter. Det finns ingen tillståndspliktig grustäkt i länet. Lagstiftningen gör det svårt att lämna tillstånd till nya grustäkter, då man måste motivera att naturgruset inte kan ersättas med krossat berg. Anläggande av nya stora etableringsytor för industri kan vara ett hot mot naturgrusavlagringar. Där görs ofta stora uttag av material utan att tillstånd för grustäkt behöver sökas. När materialtäkter avslutas är det viktigt att området återställs på lämpligt sätt och att det inte används för verksamhet som kan skada grundvattenkvaliteten. Det finns gamla avslutade materialtäkter som används till bland annat motocrossbanor och deponier.

En ny regional vattenförsörjningsplan beslutades i oktober 2025 och ersätter den gamla som togs fram år 2012. Planen pekar ut grundvattenområden som är värdefulla för nuvarande och framtida vatten-

försörjning. Inom dessa områden bör vattenförsörjning prioriteras före möjligheten att använda grusåsarna till materialtäkter.

Miljöarbetets utveckling

Sedan förra fördjupade utvärderingen 2023 har styrmedel tagits bort och anslag minskats. Enbart för sanering av förorenade områden kommer anslaget att minska med 250 miljoner kronor under 2026 jämfört med 2025. Det utökade anslaget för att arbeta med att skydda dricksvatten upphörde under 2024, vilket gör att arbetet med skyddet kommer att avstanna. Detta innebär att möjligheten att arbeta med förbättring av miljömålet grundvatten av god kvalitet har försämrats betydligt och kommer fortsatt att försämrats.

Behov av förändrad styrning

- Det statliga stödet för bättre vattenhushållning behöver återkomma. Det är viktigt att de stöd som beslutas har långsiktighet i sin finansiering och behöver kunna vara fleråriga. Åtgärderna är ofta komplexa och projekten tar flera år.
- För att öka takten i arbetet med vattenskyddsområden behövs det ökade resurser både för kommuner och länsstyrelser.
- Medel till SGU och Livsmedelsverket behövs för att kunna samla råvatten- och dricksvattendata i en tillgänglig databas.
- Medel till sanering av förorenade områden måste finnas kvar och inte minska under lång tid framöver. Dessa områden är ofta anledningen till att grundvattenförekomster inte uppnår god status.
- Den befintliga materialförsörjningsplanen (med grustillgångarna) behöver uppdateras, vilket innebär att extra resurser tillförs. SGU har tagit fram ett vägledningsmaterial för ett sådant arbete.
- Vilka värden en naturgrusavlagring ska ha för att en täkt inte ska få anläggas behöver tydliggöras.
- En förutsättning för fortsatt arbete är att SGU tillhandahåller och uppdaterar information om vilka användningsområden det finns ersättningsmaterial för.
- Myndigheter och kommuner behöver avsätta resurser till att arbeta enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Myllrande våtmarker Kronoberg

Sammanfattning för Myllrande våtmarker – Kronoberg

Våtmarkernas bevarandestatus är dålig på grund av dikning, igenväxning, övergödning och upphörd hävd. Våtmarkssatsningen gör att fler våtmarker restaureras både inom skyddade områden, och i övriga landskapet genom LONA-projekt via kommunerna. Inom Skogsstyrelsens "Återvätningsprojekt", där återställning av dikade torvmarker i skogslandskapet ger klimatvinster, ökar antalet restaureringar. Restaureringstakten är dock för låg för att sammantaget förbättra miljötillståndet för våtmarkerna.

Utveckling i miljön och målbedömning för Myllrande våtmarker – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Myllrande våtmarker – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Kronoberg håller på att ta fram en våtmarksstrategi. Strategin ska vara en hjälp och underlag både för Länsstyrelsen såväl som externa aktörer inom länet vid prioritering av framtida våtmarksåtgärder. Strategin är också en del i södra Östersjöns vattendistrikts delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist⁹⁸.
- Länsstyrelsen har avropat grävtjänster för nio våtmarksåtgärder i naturreservatet Stockmyr-Brännan. 3-4 åtgärder genomförs i höst därav höjning av den sänkta Hammarby göl, återskapande av den naturliga rinnvägen vid Norrsjö mossen samt igenläggning av

⁹⁸ [Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Södra Östersjöns vattendistrikt | Vattenmyndigheterna](#)

dike från Stocksmyr. Syfte med åtgärderna är ökad vattenhushållning, ökad biologisk mångfald samt klimatnytta. Åtgärderna finansieras av 1:3-medel avsatta för våtmarksåtgärder.

- Länsstyrelsen genomför fyra mindre dikesigenläggningar i Helgö NR under hösten. Syfte med åtgärderna är ökad biologisk mångfald samt klimatnytta. Åtgärderna finansieras av 1:3-medel avsatta för våtmarksåtgärder.
- Länsstyrelsen återställde under hösten 2024 hydrologin i den sänkta sjön Hedsjön. Genom återställningen av det fördjupade utloppet har sjön höjts ca 0,5 meter. Återställande av ytterligare en tröskel längre ner från sjöns utlopp har återskapat 8–10 ha våtmark. Med anledning av sjöhöjningen har Länsstyrelsen varit tvungen att komplettera den populära vandringsleden runt sjön med spänger och broar för att göra den framkomlig. Syftet med åtgärden är att skapa klimatnytta genom att återväta torvmark, skapa bättre förutsättningar för biologisk mångfald både i sjön såväl som i omgivande våtmarker samt gynna ett levande friluftsliv. Åtgärden finansieras av 1:3-medel avsatta för våtmarksåtgärder.
- Länsstyrelsen har fortsatt arbetet kring en ny reglering av sjön i det planerade reservatet Videsjön. Samråd hos markägare, berörda organisationer och myndigheter är genomförda och en tillståndsansökan är inskickad till Mark- och miljödomstolen. En ny reglering av Videsjön syftar till att minska igenväxningen samt återväta de biologiskt värdefulla lövrika sumpskogar som omger sjön. Arbetet finansieras av 1:3 medel avsatta för våtmarksåtgärder.
- Skogsstyrelsen prioriterar arbetet med återvätning. Man har rekryterat två nya medarbetare som jobbar med återvätning på heltid. Fem konsulenter jobbar minst halvtid med återvätning. Arbetet handlar mycket om att synas och visa upp goda exempel samt att skapa bra kontakter. Skogsstyrelsen deltog bland annat i mässan Skogs-Elmia med tema återvätning, vilket resulterade i 8 konkreta intresseanmälningar på plats. Samarbetet med Länsstyrelsen och kommuner har ökat under året och man har jobbat upp goda kontakter där information utbyts.
- Växjö stift och FSC⁹⁹ har genomfört ekosystemtjänst-certifieringen och vill nu ha löpande kontakt med nya återvätningsavtal efter hand. Sveaskog har skrivit sitt första avtal (1,5 ha). Annars är det bara privatpersoner som har avtalat återvätning under året. Ungefär 74 ha har avtalats totalt sedan

⁹⁹ FSC, [Homepage Sweden | Forest Stewardship Council](#)

sist och drygt 18 ha har pluggats. En flaskhals i pluggningsarbetet är att man har svårt att få tag i entreprenörer.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Flera kommuner har nu projekt inom Våtmarks-LONA i Kronobergs län. Under åren 2018–2025 har 48 projekt beviljats medel, totalt omfattande drygt 21,4 miljoner kronor. Två projekt har hittills slutrapporterats i år. För 2025 beviljades medel för fem nya projekt på sammanlagt 4,8 miljoner och fördelat på fyra kommuner. Intresset för projekt inom Våtmarks-LONA är stadigt ökande
- Alvesta kommun arbetar med att restaurera våtmarker i kommunen. Under hösten kommer markägare som har våtmarkspotential att bli kontaktade. Vid intresse kommer kommunen att vara behjälpliga för att arbeta vidare för att det eventuellt ska kunna bli en våtmark¹⁰⁰. Arbetet finansieras av LONA-medel.
- Ljungby kommun arbetar med att återväta utdikade områden och därmed minska klimatpåverkan och öka den biologiska mångfalden. Utifrån genomförd våtmarkskartering kontaktas markägare för att informera om karteringen och undersöka deras intresse för att återväta områden. En våtmark har färdigställts sedan förra uppföljningen. Projekt pågår också för restaurering av den tätortsnära Nässjön. Projektet finansieras med LONA-medel.
- Växjö kommun är i stånd att återväta/restaurera flera våtmarker. Man har kommit olika långt på olika platser. I en av de mer stadsnära våtmarkerna, Telestadhöjdens våtmark sker återställningen så att våtmarken utöver ge ökad biologisk mångfald, också ger ekosystemtjänster i form av dagvattenhantering, ökade möjligheter för rekreation för närboende samt kunskapshöjande möjligheter för närliggande förskola. En våtmark, Västerängsmossen (4,5 ha) har anlagts senaste året. Dessutom har man beviljats medel för en ny våtmark vid Store backe. Åtgärderna genomförs med LONA-medel.
- Älmhults kommun har förlängt projektet ”Flera våtmarker i Älmhult”. I projektet arbetar projektledare tillsammans med extern konsultpersonal aktivt med att hitta platser med goda förutsättningar för att återskapa våtmarker. Intresset för våtmarker är stort och samverkan sker med markägare där potentialen och intresset är störst, allt baserat på en

⁷⁸ Våtmarksprojektet – Alvesta Kommun

våtmarkskartering i våtmarksplanen¹⁰¹. Målet är att öka biologisk mångfald, förbättra vattenhantering och bekämpa klimatförändringar. En våtmark, Torbjörnshult på 3,5 ha har återskapats under 2025. Projektet finansieras av LONA-medel och pågår t.o.m.2026.

Tillstånd och bedömning för Myllrande våtmarker – Kronoberg

Antropogena faktorer påverkar växt- och djurliv negativt. Inom skogsbruket är dikesrensningar och körskador de vanligaste orsakerna till att naturliga våtmarker skadas. Endast en bråkdel av våra våtmarker hävdas idag jämfört med för ett par hundra år sedan. Det finns ett stort behov av att vända trenden och därmed öka arealen hävdade våtmarker. Gamla dikningar som fortfarande avvattnar samt nytillkommande exploateringar av våtmarker bromsas återhämtandet av våtmarkernas bevarandestatus. De restaureringsåtgärder som genomförs är fortfarande i en för liten omfattning för att hinna vända trenden för tillståndet och nå miljömålet 2030. Men med tanke på de stora satsningar som nu genomförs gör Länsstyrelsen bedömningen att trenden sammantaget är neutral för miljömålet.

Regeringens satsning på våtmarker är mycket betydelsefull. Det är dock tveksamt om det räcker för att nå miljökvalitetsmålet inom utsatt tid. Det finns frågetecken kring hur mycket större restaureringstakten är i förhållande till vad som exploateras. Även om statistik som tas fram stadigt blir bättre saknas heltäckande statistik över hur mycket våtmarker som exploateras. När det gäller anläggning av vägar, järnvägar och byggnader visar statistik från SCB¹⁰² att 18 ha våtmark exploaterats under de senaste tre åren. Om man även inkluderar arealen som påverkas indirekt av dessa exploateringar så stiger siffran till 123 ha, se Tabell 1, som visar totalsumman sedan registreringen började.

Tabell 1. Indirekt och direkt exploatering, i hektar efter region, typ av exploatering och år. Tabellen visar totalsumman av arealen sedan man började registrera exploateringen.

¹⁰¹ [Flera våtmarker i Älmhult | Älmhults kommun](#)

¹⁰² [Exploaterad våtmark efter region och typ av exploatering, i hektar. År 2020 - 2024. PxWeb](#)

Indirekt exploatering är våtmark eller torvmark som täcks av ett 20 meters influensområde runt en byggnad, järnvägsområde eller vägområde.

	2020	2021	2022	2023	2024
07 Kronobergs län					
Byggnad	68	70	73	75	75
Järnväg	65	65	65	65	65
Väg	2 796	2 796	2 859	2 907	2 915
Totalt utan överlapp	2 910	2 910	2 976	3 024	3 033

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljökvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Våtmarkstypernas utbredning	Nära
Ekosystemtjänster	Nej
Återskapade våtmarker och arters spridningsmöjligheter	Nej
Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation	Nej
Hotade arter och återställda livsmiljöer	Nej
Främmande arter och genotyper	Nära
Genetiskt modifierade organismer	Ja
Bevarade natur- och kulturmiljövården	Nej
Friluftsliv och buller	Ja

Analys utifrån preciseringarna

Ekosystemtjänster

Analys¹⁰³ inom miljöövervakningen visar att vegetationen förändras i

¹⁰³ Satellitbaserad övervakning av våtmarker, Slutrapport för södra Sverige, Hahn. N, Wester. K., Länsstyrelsen i Skåne, 2018

länets våtmarker. Några av orsakerna är att gamla diken fortsätter att avvattna myrar, övergödning samt upphörd hävd. Våtmarkernas ursprungliga funktion som utjämningsmagasin och kolfälla är starkt nedsatt.

Våtmarksprojekten bidrar till stärkt biologisk mångfald samt viktiga ekosystemtjänster till exempel en förbättrad vattenhushållning, ökad flödesutjämning samt minskad övergödning.

Återskapade våtmarker och arters spridningsmöjligheter

Skogsstyrelsen har kommit i gång med återvätning av utdikade privata torvmarker. Söktrycket för våtmarker inom den strategiska planen är fortsatt ännu lågt. Ansökningarna som hittills kommit in riktar sig till att höja den biologiska mångfalden snarare än att minska kväve- och fosforläckage i odlingslandskapet. Trots stora våtmarkssatsningar är behovet av att återställa våtmarker i Kronoberg fortsatt stort. Restaureringsbehovet av sumpskog är också stort.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Länets våtmarkstyper har generellt dålig bevarandestatus. Som en följd blir också att även de flesta av våtmarkernas typiska karaktärsarter har dålig bevarandestatus.

Länsstyrelsen i Kronobergs län märker att arealen hävdade våtmarker, till exempel mader, strandängar och fuktstråk över tid har minskat. Områden som godkänns för miljöersättning för ängs- och betesmark blir färre. Arealen skötta anlagda eller restaurerade våtmarker inom ramen för jordbrukarstöden ligger ungefär på samma nivå som förra året (256 hektar)¹⁰⁴ men har de senaste åren minskat. Några av anledningarna till detta är sannolikt att det är svårt för djuren att beta dessa mer slätteranpassade marker samt problem med parasiten leverflundra. Länsstyrelsen arbetar inom skyddade områden för att försöka få till en ökning av hävdade våtmarker bland annat för klockgentianan som omfattas av ett åtgärdsprogram. Det behövs också en utökad hänsyn vid nyttjande av mark och vatten.

Främmande arter och genotyper

I Kronobergs län förekommer sex arter från EU:s förteckning över invasiva främmande arter som trivs i våtmarker (gul skunkkalla, jätteloka, jättebalsamin, parkslide, jätteslide och hybridslide). Gul skunkkalla finns för närvarande på sex lokaler i länet. Åtgärder har genomförts vid alla sex lokaler i år. Målet är utrotning och på grund av årlig bekämpning minskar bestånden för varje år.

¹⁰⁴ Muntlig uppgift, Anna Håkansson. Landsbygdsavdelningen, Länsstyrelsen i Kronobergs län, 2025

I artportalen har det sedan 2020 rapporterats in 125 fynd av jätteloka, 353 fynd av Jättebalsamin, och 706 fynd av slidesarter, huvudsakligen parkslide. Framför allt jätteloka och jättebalsamin trivs bra i fuktiga miljöer och har stor spridningspotential vid vattendrag. För dessa arter är möjligheten till utrotning begränsade men bestånden kan minskas genom riktade insatser i områden vid stor spridningsrisk som vattendrag och vägkanter.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Arbetet med skydd av objekt i Myrskyddsplanen har fått högre prioritet. Det senaste året har naturreservatet Ljungsjömyren vunnit laga kraft och reservatsbeslut har tagits för delar av Lunnarna. Förutom Lunnarna så pågår även arbete med områdena Gässhult, Merhultskärret samt Porssjömyren. Skydd av den återstående Kopparåsmynnen är ännu ej på börjat. Sammanlagt har Kronoberg 23 objekt i sin Myrskyddsplan.

Friluftsliv och buller

Arbetet med tillgängliggörandet av skyddade våtmarker är tillfredställande. Elva våtmarksreservat är tillgängliggjorda med anordningar för friluftslivet. I Vitthults och Husebymadens naturreservat består anpassningarna av led samt handikappanpassade utsiktsplatser. Ett annat exempel är Årshultsmynnens långa spång som möjliggör aktivt friluftsliv även ute på myren. Minskningen av förvaltningsmedel (1:3) gör dock att leder ej underhålls som tidigare. Speciellt våtmarksområden med ett stort behov av spångunderhåll drabbas hårt av den minskade budgeten. På sikt kan det få negativa konsekvenser för denna precisering.

Miljöarbetets utveckling

Arbetet som genomförs nu att uppnå miljömålet är mycket bra. De satsningar som görs nu vittnar hittills om en långsiktighet i finansiering som är nödvändig. Det tar dock tid att bygga upp organisationer med kompetens som kan administrera den mängd våtmarksprojekt som önskas. Större betydelsefulla våtmarksprojekt med juridiska hinder till exempel i form av vattendom tar också lång tid att genomföra.

Behov av förändrad styrning

- Våtmarksåtgärder kräver långsiktighet i finansieringen av insatser. En permanentad satsning gör att fler aktörer som till exempel våtmarkskonsulter kan stärka sin kompetens, bygga upp organisationer och utveckla arbetet med våtmarker.
- Det behövs bättre underlag för uppföljning av tillståndet för våtmarker. Uppföljningsmetoder som inte är komplicerade och resurskrävande behöver utvecklas.

- Förenklad juridik när det gäller tillståndsansökan och upphävande av markavvattningsföretag.
- Det behövs en ökning av 1:3 medel för förvaltning av landets skyddade områden för att säkerställa preciseringen ” Friluftsliv och buller”

Särskild fråga Myllrande våtmarker – Kronoberg

Särskild fråga om dikesrensning

Har ni någon uppfattning om dikesrensning har ökat/minskat eller är oförändrat i ert län? Ange gärna vad det i så fall eventuellt skulle kunna bero på (kan vara både en faktisk ökning och till exempel en ökad anmälningsbenägenhet).

- Upplever ni problem med dikesrensning i anslutning till våtmarker? Har ni någon uppfattning om detta i sådana fall även gäller våtmarker med höga natur- och kulturmiljövärden?

Naturvårdsverket kommer att tillhandahålla tabeller över anmälda dikesrensningar i skog uppdelat per år och torv/ våtmark samt kartmaterial från Metria över anmälda dikesrensningar som kan fungera som ett stöd. Detta material kommer att presenteras för länsstyrelserna och skickas ut i september.

Det är värdefullt att få veta även om ni inte har någon uppfattning om ovanstående frågor.

Svar från Länsstyrelsen Kronoberg

Länsstyrelsen har ett svårt att bedöma om mängden dikesrensningar har ökat eller minskat. Enligt data från Metria¹⁰⁵ så har dikesrensning av våtmark och torv inom skog (indirekt areal med en 25 meter buffert samt överlapp) i länet mellan 2022–2024 varierat mellan 17 och 62 hektar med en totalsumma för dessa år på 111 ha. Motsvarande årliga siffror 2018–2024 varierar mellan 2 och 62 ha. Således en stor mellanårsvariation. Men det är svårt att veta hur stort mörkertalet är för icke anmälda dikesrensningar.

Särskild fråga om exploatering

Upplever ni problem med påverkan från exploatering på våtmarker? Har ni någon uppfattning om denna påverkan i sådana fall även gäller våtmarker med höga natur- och kulturmiljövärden? Även eventuell

¹⁰⁵ Metria, Dikesrensning_b25_med_arendeid_med_overlapp_aug2025

påverkan på våtmarker från anläggning av solceller är relevant.

Även i de fall ni inte har någon uppfattning om ovanstående fråga är det värdefull information att få reda på.

Underlaget från länsstyrelserna är även tänkt att användas för den målvisa fördjupade utvärderingen som ska färdigställas under 2025–2026. Länsstyrelserna kan därför gärna utgå från de senaste åren, inte endast 2025, i sina svar.

Svar från Länsstyrelsen Kronoberg

Länsstyrelsen har inte jättemycket att gå på men genom SCB:s statistik över påverkan av till exempel vägbyggen på våtmark är vi uppmärksammade på problemet. Länsstyrelsen har inte haft någon kunskap om vilken typ av vägar som ingår i statistiken varför vi låtit göra en mindre undersökning av vägbyggen på torvmark i samband med vindkraftsutbyggnad och där har vi konstaterat att byggts en del väg på torvmark. Fokus på detta har mest varit ur klimatperspektiv. Länsstyrelsen har också fått in ett och annat ärende som rör skogsbilvägar på torvmark. Det kan vara ärende som exempelvis varit på samråd hos Skogsstyrelsen men där man inte anmält den del av skogsbilvägen som berör torvmark som en vattenverksamhet, vilket ofta är fallet. Länsstyrelsen har förstått att detta inte har varit något Skogsstyrelsen upplyst om varför mörkertalet antagligen är stort. Vi har ingen uppfattning om vilka naturvärden som dessa våtmarker har där skogsbilvägar berör torvmarker/våtmarker dels eftersom vårt fokus har varit klimatpåverkan samt att skogsbilvägar som byggs på torvmarker/våtmarker ej kommer till vår kännedom. Bilvägar för vindkraft får vi däremot in för prövning.

När det gäller Skogsstyrelsen har de tyvärr behövt prioritera andra tillsynsärenden än samråd, som dikesrensning ju faller inom. De har därför svårt att svara på denna fråga. De har gjort stickprov på 17 ärenden mellan 2020–2025 och majoriteten av stickprovsärendena är på torvmark och en mindre andel av dessa är klassad som sumpskog eller sankmark i kartlagren¹⁰⁶. De har inte tittat närmare på natur- och kulturvärdena.

Angående exploatering av solceller på våtmarker har det inkommit flertalet ansökningar under året, men inga beslut har hittills fattats av prövningsmyndigheterna. Det Länsstyrelsen Kronoberg kan konstatera är att prövningarna är komplexa, och ofta med målkonflikter. De flesta ansökningarna är inte inom områden med höga naturvärde (mestadels

¹⁰⁶ Muntlig uppgift, Ingrid Naeslund, Skogsstyrelsen, Kronobergs distrikt, 2025

klass 3 och 4), men det finns sådana också.

Eftersom solcellsparker på våtmark är en förhållandevis ny typ av prövning är det viktigt att säkerställa våtmarkens funktion i prövningen, men eftersom Länsstyrelsen kronoberg inte fått några beslut från prövningsmyndigheten, har inte detta utvärderats.

Levande skogar

Kronoberg

Miljökvalitetsmålet Levande skogar har följts upp av Skogsstyrelsen, distrikt Kronoberg, som också har bedömt trenden i utvecklingen och bedömt om målet kan nås till 2030.

Sammanfattning för Levande skogar – Kronoberg

Kronoberg präglas av unga skogar och vi ser en fortsatt fragmentering av värdekärnor, något som hotar biologisk mångfald. Formellt skydd och frivilliga avsättningar utgör små arealer, det finns fortsatt brister i hänsyn vid avverkning och det finns inte en fungerande grön infrastruktur.

Utveckling i miljön och målbedömning för Levande skogar – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Levande skogar – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Kronoberg beslutade under 2024 om utökning och nya reservat på 547 hektar skog. Syftet är att skydda höga naturvärden från exploatering. Finansiering är tilldelade statliga medel.¹⁰⁷
- Skogsstyrelsen i Kronoberg har under 2024 beslutat om skydd av skogar med höga naturvärden på 19,8 hektar till en kostnad av 5,2 miljoner kronor av statliga medel.¹⁰⁸
- Skogsstyrelsen i Kronoberg har utfört naturvårdande skötsel i skyddade områden på 83,3 hektar till en kostnad av 1,3 miljoner

¹⁰⁷ Intern statistik, Länsstyrelsen Kronobergs län

¹⁰⁸ Intern statistik, Skogsstyrelsen Kronobergs län

kronor. Åtgärderna har främst bestått av att röja bort inväxande gran och gynna naturvärdesträd. Medelstilledningen för skötsel bedöms inte räcka ens till att hålla jämna steg med igenväxning¹⁰⁹ Brist på naturvårdande skötsel minskar effekten av formellt skydd.¹¹⁰

- Länsstyrelsen i Kronoberg har under 2025 prioriterat hårt i skötselinsatser på grund av minskade medel.¹¹¹ Brist på naturvårdande skötsel minskar effekten av formellt skydd.¹¹²
- Länsstyrelsen i Kronoberg har inom EU projektet Life2Taiga utfört 107 hektar naturvårdsbränning för att gynna arter knutna till brand och naturtypen västlig taiga.¹¹³
- Skogsstyrelsens i Kronoberg har redovisat 98 rådgivningar om natur- och kulturmiljövårdande skötsel och ädellöv främst till enskilda markägare.¹¹⁴
- Länsstyrelsen Kronoberg har genom fornvårdsstrategin gjort en översyn av länets fornvård och minskat antalet vårdade lämningar till drygt 200. Av dessa ligger ett 70-tal i skogsmark och den årliga slåttern och röjningen bekostas av Länsstyrelsen Kronobergs kulturmiljövårdsanslag.¹¹⁵
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har i december 2024 fastslagit en uppdaterad strategi för områdesskydd¹¹⁶ som nu implementeras. I strategin trycks särskilt på frivilligt initiativ från markägare och ett tydligt gemensamt ansvar för formellt skydd. Skogsstyrelsen i Kronoberg ser inget ökat initiativtagande från skogssektorn.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Växjö kommun bildade under 2024 ett kommunalt reservat, Grevaryds äng. Arealen skyddad skog ingår i Länsstyrelsens statistik och uppgår till 15,6 hektar varav 8 hektar är ekhagmark.
- Alvesta kommun har anlagt ädellövskog på tre hektar i anslutning till Alvesta tätort där det tidigare varit gran och frihuggit ekar i tätortsnära skogar. Alvesta kommun har samverkat med Skogsforsk samt har anpassat upphandling av maskiner för att

¹⁰⁹ Intern statistik, Skogsstyrelsen Kronobergs län

¹¹⁰ Riksrevisionen, RiR 2024:11, ISBN 978-91-7086-689-0

¹¹¹ Intern statistik, Länsstyrelsen Kronobergs län

¹¹² Riksrevisionen, RiR 2024:11, ISBN 978-91-7086-689-0

¹¹³ Intern statistik, Länsstyrelsen Kronobergs län

¹¹⁴ Intern statistik Skogsstyrelsen Kronobergs län

¹¹⁵ Intern statistik, Länsstyrelsen Kronobergs län

¹¹⁶ Naturvårdsverket. Nationell strategi för formellt skydd av skog. Rapport 7168

minska skador vid skogsbruksåtgärder i kommunens skogar. I Moheda har en tätortsnära skog på nästan tre hektar plockhuggits i stället för att slutavverkas.¹¹⁷

Åtgärder inom näringslivet

- Frivilliga avsättningar utgör omkring sex procent av produktiv skogsmark i Kronobergs län¹¹⁸. Tillsammans med naturhänsyn lämnad vid avverkning är arealen av stor vikt för biologisk mångfald och för att kunna knyta ihop grön infrastruktur.
- Kronobergs skogsägare fortsätter att vara aktiva och använder en stor andel medel i det statliga Nokås-stödet. Skogsstyrelsen har betalat ut över 2,4 miljoner kronor till natur- och kulturmiljövårdande skötselåtgärder till skogsägare i Kronobergs län.¹¹⁹ Stödet delfinansierar åtgärder som bidrar till Miljömålet Levande skogar.
- Skogsägare i Kronobergs län använder statliga stöd för ädellövskogsbruk. Under 2024 betalade Skogsstyrelsen ut drygt 1 miljon kronor till markägare i Kronobergs län¹²⁰. Mycket går till nyanläggning av ädellövskog på tidigare grandominerad mark och åtgärden bidrar på sikt till grön infrastruktur och minskad försurning.

Tillstånd och bedömning för Levande skogar – Kronoberg

Skogsstyrelsen bedömer att miljöförbättrande åtgärder gör skillnad och att effekterna kommer att öka över tid, men att de inte är tillräckliga för att bevara biologisk mångfald och kulturmiljövärden.

Landskapet i Kronoberg är småbrutet och har stor andel privat ägande, vilket ger en positiv variation många olika naturvärden, men områdena är vanligen små och det är ofta för långt mellan dem för att mer svårflyttade arter skall kunna sprida sig.

Stor andel av sammanhängande ädellövskogar, sumpskogar och andra naturskogar har över tid försvunnit och fragmenterats. Som ett exempel har bokskogar i Kronoberg förmodligen minskat med mer än 90 procent

¹¹⁷ Uppgift från Alvesta kommun 2025

¹¹⁸ [11a. Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region, Former och År. PxWeb \(Hämtad 2025-10-28\)](#)

¹¹⁹ Uppgift från Skogsstyrelsen 2025

¹²⁰ Uppgift från Skogsstyrelsen 2025

sedan mitten av 1600-talet.¹²¹ Idag är skogslandskapet fragmenterat och präglat av unga, täta skogar med hög andel gran.

Fragmentering innebär stora risker för lokalt utdöende av arter på grund av naturliga fluktuationer och slumpmässiga faktorer. Även om en viss biotop finns kvar är chansen för återkolonisering liten på grund av avstånd.¹²²

Eftersom återskapande av grön infrastruktur tar tid och områden som redan hyser höga naturvärden fortfarande försvinner är utvecklingen negativ för många arter som är beroende av skoglig kontinuitet och gamla träd.¹²³ Hyggesfria metoder skulle kunna minska de negativa effekterna i vissa miljöer och för en del artgrupper, men omfattningen är än så länge mycket liten¹²⁴ och det finns oklarheter i hur naturhänsyn skall utformas vid de olika metoderna.¹²⁵

Förändring av klimatzoner, längre vegetationsperiod samt ökad konkurrens och förlust av arter är de mest framträdande klimateffekterna på naturmiljö och biologisk mångfald.¹²⁶ Förändringar i nederbörd, temperatur och grundvattennivå har också betydelse. Idag är klimatförändringars påverkan lika stor som den samlade miljöpåverkan från övriga faktorer.¹²⁷

Sammantaget bedömer Skogsstyrelsen distrikt Kronoberg därför att målet inte nås och att utvecklingsriktningen är negativ i Kronobergs län.

¹²¹ Fritz, Ö. (2009). *Ecology and Conservation of Bryophytes and Lichens on Fagus sylvatica* (Doctoral thesis No. 2009:10). Faculty of Forest Sciences, Swedish University of Agricultural Sciences (SLU). ISBN: 978-91-86195-57-1.

¹²² Skogsstyrelsen. (2023). Skyddsvärd skog: Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning (3:e upplagan). Skogsstyrelsen. ISBN: 978-91-986297-5-0

¹²³ Skogsstyrelsen. (2023). Skyddsvärd skog: Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning (3:e upplagan). Skogsstyrelsen. ISBN: 978-91-986297-5-0

¹²⁴ [12. Areal hyggesfritt skogsbruk \(1 000 hektar\) efter Ägarklass, År och Variabel. PxWeb \(Hämtad 2025-10-28\)](#)

¹²⁵ [Hur hyggesfritt skogsbruk påverkar biologisk mångfald: en jämförelse med konventionellt trakthyggesbruk i Sverige \(Hämtad 2025-10-28\)](#)

¹²⁶ [Om klimateffekter på SMHI:s webbplats \(Hämtad 2025-10-28\)](#)

¹²⁷ Naturvårdsverket (2025). Klimatets effekter på biologisk mångfald i Sverige (Rapport 7179/2025)

Analys utifrån preciseringarna

Ekosystemtjänster

Nettoupptaget av växthusgaser minskar i skogsmark.¹²⁸ Minskningen beror på ökad avverkning och minskad tillväxt hos framför allt gran.¹²⁹ Bete från klövvilt har under en lång tidsperiod påverkat markägares val av trädslag vid återbeskogning. En positiv trend är att andelen som planteras med tall har ökat mycket de senaste tio åren.¹³⁰ Andelen mager och mellanmark som planterats med gran i Kronoberg är dock fortfarande högre än målet.¹³¹ Fel trädslag för marken kan innebära ökade risker för brand, insektsangrepp och lägre tillväxt speciellt i ett förändrat klimat.

Grön infrastruktur

Formellt skydd och frivilliga avsättningar är ett centralt verktyg för att motverka effekterna av fragmentering.

I Kronobergs län är omkring tre procent av den totala skogsmarken formellt skyddad och omkring sex procent frivilligt avsatt. Improduktiv skogsmark utgör omkring fyra procent.¹³²

Skogar med höga naturvärden och lång kontinuitet avverkas fortfarande.¹³³ Andelen strandlinje där hänsyn vid avverkning saknas helt ligger fortfarande högt och medelbredden på lämnad hänsyn till vatten blir inte högre¹³⁴. Därmed fortgår fragmenteringen av landskapet.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

I Kronobergs län finns, i varierande grad, tolv av art- och habitatdirektivets skogliga livsmiljötyper. På nationell nivå bedöms strukturer, funktioner och typiska arter ha otillräcklig status.¹³⁵ Det finns inga data som tyder på att förhållandena i Kronoberg skiljer sig från övriga län.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Fågeltaxeringen visar fortsatt dålig situation för häckande fåglar i skogen

¹²⁸ [Nettoutsläpp och nettoupptag av växthusgaser från markanvändning \(LULUCF\)](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹²⁹ [Tillväxt och avverkningar i skogen](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³⁰ [Äbin Rapport](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³¹ [Äbin Rapport](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³² [Kronobergs län - Sveriges miljömål](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³³ [Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³⁴ [Skogsstyrelsens statistikdatabas Pxweb](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³⁵ [Om art- och habitatdirektivet Naturvårdsverkets hemsida](#) (Hämtad 2025-10-28)

i östra Götaland.¹³⁶

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Den nationella hänsynsinventeringen¹³⁷ av forn- och övriga kulturhistoriska lämningar som årligen genomförs av Skogsstyrelsen visar att skador orsakade av skogsbruksåtgärder fortfarande är på en hög nivå. I Götaland år 2024 var elva procent¹³⁸ av de registrerade forn- och övriga kulturhistoriska lämningarna skadade eller grovt skadade vid skogsbruksåtgärder. Markberedning orsakade de svåraste skadorna. Om lämningarna markerades med kulturstubbar eller annan utmärkning minskade skadorna men i Götaland markerades endast 15 procent av lämningarna.

Ungefär en femtedel¹³⁹ av de inventerade kulturlämningarna i Götaland är igenplanterade, vilket innebär en ökad risk för framtida skador.

En låg andel av de föryngringsavverkningar som berör fornlämning lämnas in för tillståndsprovning till Länsstyrelsen.¹⁴⁰ Det innebär en stor risk att fornlämningar skadas i skogsbruket.

Friluftsliv

För invånare i Kronobergs län är medelavståndet till skyddad natur mindre än två mil.¹⁴¹ Avståndet har minskat över tid och beror troligen på att flera tätortsnära reservat bildats de senaste åren.

Miljöarbetets utveckling

Skogsstyrelsens och Länsstyrelsens arbete med formellt skydd av skog fortgår i Kronobergs län. Minskade medel och ökad prisbild har dock dragit ned omfattningen.

Naturvårdande skötsel genomförs i områden med formella skydd och inom frivilliga avsättningar. Många skogstyper med höga naturvärden i

¹³⁶ Häckande Fåglar - [Östra Götaland - Sveriges miljömål](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³⁷ "Hänsynsuppföljning kulturmiljö" genomförs 3 år efter avverkning, som en stickprovsundersökning av avverkningsanmälningar där det finns en känd och registrerad kulturlämning.

¹³⁸ [01b. Andel kända kulturlämningar som påverkats vid föryngringsavverkning efter Variabel, Landsdel, Skadegrad, procent och År. PxWeb](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹³⁹ [07. Andel kända kulturlämningar som påverkats av plantering vid föryngringsavverkning efter Variabel, Landsdel, Typ av objekt och År. PxWeb](#) (Hämtad 2025-10-28)

¹⁴⁰ Länsstyrelsen Västra Götaland PM diarienummer: 43472-2024

¹⁴¹ [34a. Medelavstånd till skyddad natur, 100-tals meter efter År och Region. PxWeb](#) (Hämtad 2025-10-28)

Kronobergs län är kulturpräglade och kräver återkommande skötsel för att motverka igenväxning.

För Skogsstyrelsen har rättsutvecklingen inom artskydd inneburit hårda prioriteringar inom tillsyn och rådgivning.

Flera skogliga företag som verkar i Kronobergs län har förstärkt sin kompetens inom naturvård. Biologisk mångfald lyfts i hållbarhetsredovisningar och bonussystem finns för att öka frivillig avsättning. Implementering av målbilder för god miljöhänsyn fortgår och en bättre samsyn ger positiva effekter.¹⁴²

Behov av förändrad styrning

Myndighetsåtgärder som krävs för uppnå miljömålen i form av rådgivning, formellt skydd, naturvårdande skötsel, ekonomiska stöd och tillsyn finns på plats men har för liten omfattning för att målet skall uppnås.

Det behövs starkare incitament för att skydda miljöer med höga biologiska värden och för att bruka skogen för en mer fungerande grön infrastruktur. Förlust av biologiska värdekärnor knutna till kontinuitet måste upphöra om det överhuvudtaget skall vara möjligt att vända trenden för organismer som kräver lång kontinuitet. Det behövs en heltäckande kvalitetssäkrad kartläggning av var höga naturvärden finns, förändringar i nuvarande tillsynsverksamheter och medel för att skydda områden med höga naturvärden om det inte sker frivilligt.

Naturliga störningsregimer såsom bete och brand behöver återintroduceras i större utsträckning. I första hand inom formellt skydd och frivilligt avsatta områden. Men det är troligen inte tillräckligt. Berörda myndigheter behöver långsiktiga anslag och administrativa resurser för att kunna utföra naturvårdande skötsel i skyddade områden.¹⁴³

Det finns ett behov av att utveckla uppföljningen av Levande skogar inom flera områden där det hittills saknas dataunderlag, samt att sätta målnivåer.

¹⁴² [Skogsstyrelsen 2021–10 Rapport \(Hämtad 2025-10-28\)](#)

¹⁴³ [Skogsstyrelsen Rapport 2021/5 Behov av naturvårdande skötsel i skogar med biotopskydd och naturvårdsavtal. \(Hämtad 2025-10-28\)](#)

Ett rikt odlingslandskap

Sammanfattning för Ett rikt odlingslandskap

Ett viktigt trendbrott har skett då arealen jordbruksmark ligger på en relativt stabil nivå. Det finns fortsatt stora utmaningar att nå gynnsam bevarandestatus för odlingslandskapets arter samt att till exempel få hotade arter att återhämta sig. Grundförutsättningen är att behålla lönsamma lantbruksföretag i hela länet. En viktig faktor är efterfrågan på regionalt producerade livsmedel. Det behövs samtidigt både kunskap och förståelse för biologisk mångfald i odlingslandskapet.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NÄRA

Åtgärdsarbete för Ett rikt odlingslandskap – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Kronoberg har beviljat utbetalningar av jordbrukarstöd för drygt 271,6 miljoner kronor för det senaste året.¹⁴⁴ 66 539 hektar jordbruksmark brukades i Kronobergs län 2024.¹⁴⁵
- Länsstyrelsen Kronoberg har det senaste året beviljat 20 investeringsstöd för ökad konkurrenskraft för totalt 20,5 miljoner kronor och under samma period beslutat om utbetalning för 13,2 miljoner. När det gäller startstöd har det beviljats i två ärenden.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Uppgift enligt Maria Sjöberg, Länsstyrelsen Kronoberg

¹⁴⁵ [Betesmarkens användning och antal företag med betesmark efter Län, Gröda, Variabel och År. PxWeb](#)
[Åkermarkens användning och antal företag med åkermark efter Län, Gröda, Variabel och År. PxWeb](#)

¹⁴⁶ Uppgift enligt Maria Sjöberg, Länsstyrelsen Kronoberg

- Länsstyrelsen Kronoberg har under det senaste året genom strategisk plan för Sveriges jordbrukspolitik i EU genomfört drygt 12 kurser, fältvandringar, och informationsträffar med syfte att sprida kunskap om natur- och kulturvärden, skötsel av betes- och ängsmark, hållbar livsmedelsproduktion samt verktyg för lönsamma jordbruks- och förädlingsföretag. Länsstyrelsen har också erbjudit digital ängs-, betesmarks- och vallförmedling via sin webbplats. Det har dessutom genomförts 27 betesmarks-, ängs-, restaurerings-, våtmarks-, rovdjursstängsel- och ekologiska rådgivningar. Insatserna bidrar till kompetensutveckling inom både livsmedelsförsörjning samt biologisk mångfald.¹⁴⁷
- Länsstyrelsen Kronoberg genomför sedan 2009 årligen tillsammans med Region Kronoberg, Växjö kommun och en del andra organisationer och företag ett evenemang med flera delar, MAT. Genom att visa upp en mångfald av lokala och regionala livsmedel bedöms MAT ha inspirerat både till produktion och konsumtion av lokalt producerade livsmedel. Länsstyrelsen arrangerade MAT-rundan 2025 med 60 matföretag under en helg i september.¹⁴⁸
- Länsstyrelsen arbetar under 2025 med finansiering från Tillväxtverket tillsammans med LRF, Region Kronoberg, Destination Småland med en regional handlingsplan för den nationella livsmedelsstrategin. Vi har anlitat konsulter till analys av livsmedelskedjan, intervjuer mm. Ett rådslag har ordnats med representanter för lantbrukare, förädling, handel, offentlig sektor. Arbetet med handlingsplan pågår. Förväntad effekt är ökad animalie- och vegetabilieproduktion.
- Länsstyrelsen Kronoberg har förutom den årliga skötseln genomfört en invigning av tillgänglighetsåtgärderna, förbättrat besöksparkeringen och genomfört skogliga åtgärder i kulturresevatet Komministerbostället Råshult. Åtgärderna leder till ökad möjlighet för friluftslivet och bevarande och utveckling av kulturmiljön.¹⁴⁹
- Länsstyrelsen Kronobergs län har under 2025 beviljat 12 ängsfruktodlare i Urshultsområdet kulturmiljöbidrag samt avtal om skötsel av 60-tal fornvårdsobjekt som ligger i eller i anslutning till jordbruksmark. Bidragen bidrar till att miljöerna bevaras och görs mer tillgängliga.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Uppgift enligt Malin Fernholm, Länsstyrelsen Kronoberg

¹⁴⁸ Uppgift enligt Anna-Stina Karlsson, Länsstyrelsen Kronoberg

¹⁴⁹ Uppgift enligt Birgitta Warodell, Länsstyrelsen i Kronoberg

¹⁵⁰ Uppgift enligt Birgitta Warodell, Länsstyrelsen Kronoberg

- Länsstyrelsen Kronoberg har slutit ett nytt naturvårdsavtal i Torpa, Ljungby kommun, för att bevara och restaurera både torra och fuktiga gräsmarker för att gynna ljungökontröst och klockgentiana. Området ska hävdas genom bete, slåtter och bränning.¹⁵¹
- Länsstyrelsen Kronoberg deltar i Life RestoRED med att restaurera ängs- och betesmarker för att skapa blomrika marker i sex skyddade områden.¹⁵²
- Länsstyrelsen Kronoberg har sedan starten 2024 hanterat elva ansökningar gällande rovdjursavvisande stängsel i sin nya form. Av dessa har tio beviljats bidrag.¹⁵³ Åtgärden förebygger skador orsakade av stora rovdjur.
- Länsstyrelsen Kronoberg har under 2025 beviljat tre objekt statligt stöd för restaurering av betesmarker.¹⁵⁴ Restaureringarna bidrar till att mer betesmarksareal med höga natur- och kulturvärden hävdas i länet.

Åtgärder inom näringslivet

- Under 2024 ansökte lantbrukare i Kronobergs län om förprövningar för ny- eller ombyggnad av stallar som berör 106 dikor och 529 mjölkkor.¹⁵⁵ Det är långt under den förnyelsetakt som skulle behövas för att bibehålla antalet nötkreatur i länet, se Bild 15 **Fel! Hittar inte referensälla..**

Övriga åtgärder

- Flera föreningar sköter slåtterängar i Kronobergs län såsom Kronobergs slåttergille, Naturskyddsföreningen i Växjö, Föreningen Ängariket men även Dädesjö, Mistelås, Kånna och Bergs hembygdsföreningar. Skötseln bidrar till att bibehålla en hävdregim som är kraftigt på tillbakagång och som ofta bidrar till en hög biologisk mångfald.
- I Kronobergs län ser vi en minskning över tid när det gäller ärenden med solceller på jordbruksmark. Det har varit några färre ärenden 2024 (8 ärenden) och 2025 (8 ärenden hittills) jämfört med 2023 (11 ärenden) och 2022 (10 ärenden) med solceller på jordbruksmark.¹⁵⁶

¹⁵¹ Uppgift enligt Helene Pettersson, Länsstyrelsen Kronoberg

¹⁵² Uppgift enligt Patrik Nilsson, Länsstyrelsen Kronoberg

¹⁵³ Uppgift enligt Magnus Lundmark, Länsstyrelsen Kronoberg

¹⁵⁴ Uppgift enligt Maria Sjöberg, Länsstyrelsen Kronoberg

¹⁵⁵ [Förprövningsstatistik - Jordbruksverket.se](#)

¹⁵⁶ Uppgift enligt Karin Kanterud, Länsstyrelsen Kronoberg

Tillstånd och bedömning för Ett rikt odlingslandskap – Kronoberg

Målvärde för både åkermark, betesmark och slätteräng är att den negativa trenden ska brytas. Sedan 1970-talet har arealen åkermark minskat stadigt i länet. Men de senaste tio åren har det skett ett trendbrott där arealen ligger på en relativt stabil nivå. Det är dock bekymmersamt att investeringsviljan när det gäller dränering av jordbruksmark är mycket låg. Det kan på sikt leda till att arealen åkermark minskar på grund av kvaliteten på åkermark blir för dålig för växtodling.

Även arealen betesmarker i länet har stabiliserats de senaste tio åren. Men trots det är utvecklingen negativ för många hotade arter och bevarandestatusen för till exempel slätterängar i låglandet är negativ.

Antalet nötkreatur ligger också relativt stabilt sedan drygt tio år tillbaka. Det finns dock en oro för att investeringarna i nya stallar inte görs i den takt som det skulle behövas om nivån på antalet nötkreatur i länet ska bibehållas över tid.

Sammanfattningsvis bedöms utvecklingsriktningen vara neutral och målet bedöms vara nära att nås till år 2030.

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljökvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Åkermarkens egenskaper och processer	
Jordbruksmarkens halt av föroreningar	Saknar underlag
Ekosystemtjänster	
Variationsrikt odlingslandskap	
Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation	
Växt- och husdjursgenetiska resurser	

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Hotade arter och naturmiljöer	
Främmande arter och genotyper	Underlag saknas.
Genetiskt modifierade organismer	
Bevarade natur- och kulturmiljövärden	
Kultur- och bebyggelsemiljöer	
Friluftsliv	

Analys utifrån preciseringarna

Åkermarkens egenskaper och processer

Vårkorn används som indikator för att följa skördeutfallet över tid. Skördeutfallet av vårkorn har varierat de senaste 20 åren men det går att se en långsiktig ökning men det är också en större variation mellan åren sedan 2017.¹⁵⁷ Ökningen tolkas som att åkermarkens egenskaper och processer är bibehållna. Den stora årsvariationen av skördeutfall beror på stora vädervariationer mellan åren. Däremot finns det stora brister när det gäller dränering av åkermark i länet som påverkar cirka 35 procent av länets åkermark.¹⁵⁸ Intresset för täckdikning är lågt i länet.

Jordbruksmarkens halt av föroreningar

Aktuellt underlag saknas på regional nivå. Senaste provtagning i länet gjordes 2017.

Ekosystemtjänster

En av odlingslandskapets viktiga ekosystemtjänster är förmågan att tillhandahålla livsmedel och andra råvaror. Detta är beroende av att den negativa trenden för arealen åkermark bryts. En stabilisering av arealen åkermark har skett sedan 2008.¹⁵⁹

¹⁵⁷ [Kronobergs län - Sveriges miljömål](#)

¹⁵⁸ [Bevattning och dränering av jordbruksmark 2016](#)

¹⁵⁹ [Kronobergs län - Sveriges miljömål](#)

Antalet jordbruksföretag minskar stadigt även om det går långsammare än det gjorde innan 2000. Arealen jordbruksmark och antalet djur i länet minskar dock inte i samma omfattning utan ligger mer stabilt sedan 2008¹⁶⁰. Rationaliseringen med större jordbruksföretag sker i sådan takt att jordbruksmark och antalet nötkreatur hålls på en stabil nivå.

Det finns en väldigt stark koppling till omfattningen på investeringsstöden för stallar, särskilt för dikostallar. För att trygga den omfattning av nötkreatur som finns idag behöver den årliga förnyelsetakten av stallplatser ligga på 532 för dikor och 757 för mjölkkor. Takten i Kronoberg har legat lågt under många år, se **Fel! Hittar inte referenskälla..**

En oro finns för att förnyelsen av stallar inte görs i den takt som skulle behövas för att vi framåt ska bibehålla nivån av antalet nötkreatur som vi har idag.

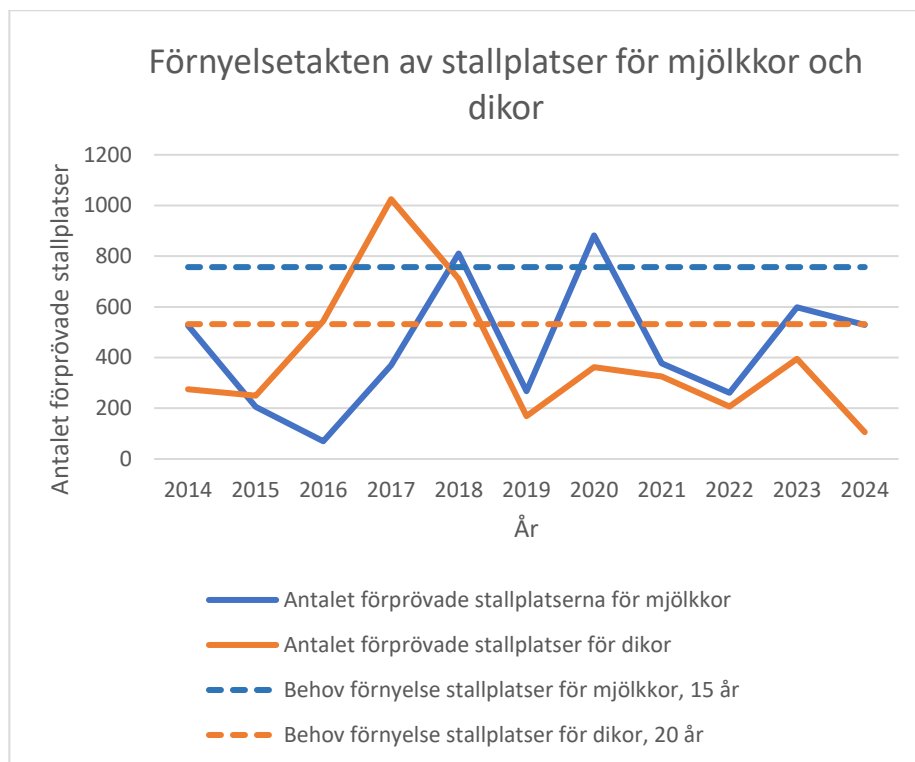

Bild 15. För att trygga den omfattning av nötkreatur som finns idag behöver förnyelsetakten av stallplatser ligga på 532 för dikor och 757 för mjölkkor.

Arealen betesmarker och slåtterängar är viktig för vanliga arter i odlingslandskapet som utför biologiska tjänster men bidrar också till

¹⁶⁰ [Kronobergs län - Sveriges miljömål](#)

estetiska värden och människors välbefinnande. Arealen betesmarker har legat på en stabil nivå de senaste tio åren.¹⁶¹

Variationsrikt odlingslandskap

Variation i odlingslandskapet bedöms utifrån att den långsiktigt nedåtgående trenden för jordbruksmark bryts. Arealen har under många år legat på en stabil nivå. För variationen är landskapets småbiotoper, vattenmiljöer och spridningsvägar viktiga och är kopplad till arealen jordbruksmark som brukas.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Trenden för många av odlingslandskapets arter och naturtyper är negativ tex för slätterängar i låglandet.^{162, 163}Se mer under "Ett rikt djur- och växtliv".

Växt- och husdjursgenetiska resurser

Det finns lokala fruktsorter i Urshultsområdet. En lokal genbank av fruktsorter har anlagts i naturreservatet Hackekvarns ängsfruktsodling med ett klonarkiv i nationella genarkivet i Alnarp, SLU.

De lokala sorterna som dokumenterades i en skrift 2003 är;

- Äpple: Urshults kungsäpple I och II, Västerbotorps glasäpple, Äpple från Sånnahult.
- Plommon: Tidig Victoria.
- Päron: Fårarmbergamott, Långåkerpäron.
- Körsbär: Zafir.

Tyvärr har varken plommonet eller päronen kunnat påträffas och samlas in till genarkivet. Det finns en risk för att de har dött ut.

Hotade arter och naturmiljöer

Trenden för många hotade arter är negativ. Se mer under "Ett rikt djur- och växtliv".

Genetiskt modifierade organismer

Jordbruksverket ger tillstånd i mycket begränsad omfattning och sker i majoriteten av fall endast i laboratorier eller växthus.¹⁶⁴

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Målvärde är att den långsiktiga nedåtgående trenden för areal ängs- och

¹⁶¹ [Kronobergs län - Sveriges miljömål](#)

¹⁶² [Gräsmarker](#)

¹⁶³ [Kronobergs län - Sveriges miljömål](#)

¹⁶⁴ <https://www.naturvardsverket.se/495ea3/globalassets/om-miljoarbetet/sveriges-miljomal/arlig-uppfoljning-av-sveriges-nationella-miljomal-2025-rev-2025-04-02.pdf>

betesmark ska brytas. Arealen av marker med höga natur- och kulturvärden som sköts genom miljöersättning har legat på en relativt stabil nivå över tid. Vid arealkontroller är bedömningen dock att betesmarkerna i vissa skogsbygder i länet har en allt sämre hävd.

Slätterängar med särskilda värden har minskat från 240 hektar 2014 till cirka 119 hektar år 2024. En bidragande orsak är den neddragning av medel för skötsel av skyddad natur som innebar att arealen skött slätteräng minskade med uppskattningsvis cirka 30 hektar mellan 2022 och 2024. Slätterängarna är arbets- och tidskrävande att sköta. Trots att EU-stöden för skötseln har höjts över tid har det inte bromsat minskningen av areal. Även arealen skogsbete har minskat över tid och utgör idag endast av 32 ha.

I Kronobergs län finns ett kulturresevat med tydlig agrar inriktning, Komministerbostället Råshult i Älmhults kommun.

Det finns ett 60-tal skötselavtal för fornlämningar i odlingslandskapet. Ängsfruktodlingar i Urshultsområdet bevaras genom kulturmiljöbidrag.

Kultur- och bebyggelsemiljöer

Bebyggelsemiljö ska bevaras i odlingslandskapet. Förutsättningarna för bevarande innebär att byggnader används och underhålls. Många byggnader har dock förlorat sin ursprungliga funktion. Det finns ingen miljöövervakning eller uppföljning som följer utvecklingen av själva byggnadsbeståndet. Det är dock uppenbart att många överloppsbyggnader förfaller.

Friluftsliv

Jordbrukarstöden och särskilt miljöersättningen för betesmarker och slätterängar bidrar till att göra odlingslandskapet tillgängligt för friluftsliv. Även stöd till nya våtmarker men även skötsel är positivt för att utöva friluftsliv. Även förvaltningen av skyddade områden såsom natur- och kulturresevat bidrar positivt till friluftslivet.

Miljöarbetets utveckling

Det är positivt att arealen jordbruksmark och antalet nötkreatur inte längre minskar. För att kunna bibehålla och så småningom öka arealen jordbruksmark och antalet nötkreatur är investeringsstöd, jordbrukarstöd, kompetensutveckling och statligt stöd för restaurering viktiga verktyg. Att formulera en regional handlingsplan och på sikt genomföra åtgärder kommer på sikt också ha en positiv påverkan. Dessa insatser behöver dock utvärderas och utvecklas för att vara utformade på rätt sätt.

Det finns dock problem med att vi tappar kvaliteter och framtida förutsättningar i både produktionsförmåga för åkermark med anledning

av dålig investeringsvilja i dränering och passivt brukande. Men också i den negativa utvecklingen av hotade arter och naturtyper exempelvis för slåtterängar i låglandet och skogsbete. Likväl som alldeles för låga investeringstakten i nya stallplatser. För överloppsbyggnader saknas förutsättningar att nå målet.

Behov av förändrad styrning

- Statligt stöd för restaurering av ängsmark, betesmark och hamling har blivit ett administrativt dyrt stöd som räcker till ett fåtal sökanden. Om vi ska nå upp till större arealer restaurerade marker behöver utformningen ses över.
- Det behövs åtgärder både för att öka kunskapen och ge förutsättningar för att nå målet att överloppsbyggnader på jordbruksföretag ska förvaltas på ett sätt som bevarar deras värden och visar på det historiska sammanhanget. Kompetensutveckling runt överloppsbyggnader ingår i princip inte längre i CAP¹⁶⁵.
- För att öka arealen skogsbete och kunskapen om dess skötsel skulle det behövas mer utbildnings- och informationsinsatser samt samverkan mellan Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelserna.
- Vid arealkontroller är bedömningen att betesmarkerna i större omfattning har en sämre hävd särskilt i vissa skogsbygder sedan några år tillbaka. Bedömningen är att det brister i betesplanering. Efterfrågan på betesplanering saknas dock. Här behövs en satsning för att väcka intresset för betesplanering.

¹⁶⁵ CAP betyder Common Agriculture Policy och är EU:s gemensamma jordbrukspolitik, som har fokus på miljö och hållbarhet.

God bebyggd miljö

Sammanfattning för God bebyggd miljö

På ett år har länet gått från en bostadsmarknad i balans till ett läge där sex av åtta kommuner har ett överskott på bostäder. En ökad andel av bostäderna ligger kollektivtrafikhärla. Mycket av den befintliga bebyggelsen i tätorterna är bullerutsatt, både från väg och järnväg. En stor del av länet består av tätortsnära landsbygd där tillgängligheten till service är låg, även om tillgången till service och tankställen på landsbygden har ökat något.

Utveckling i miljön och målbedömning för God bebyggd miljö – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för God bebyggd miljö – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- [Samplanering Kronoberg](#), ett samarbete inom strategisk rumslig planering mellan kommunerna i länet, Länsstyrelsen Kronoberg, Trafikverket Region Syd och Region Kronoberg fortgår med arbetsmöten och dialogmöten. Det förväntade resultatet är att få en gemensam bild av behoven i länet och vad som krävs för en hållbar utveckling. Under 2025 har dialog förts om ny länstransportplan för perioden 2026–2037, trafikförsörjningsprogram, bostadsförsörjning, analysverktyget Urban Calculator och projektet Smarta elsystem i Kalmar och Kronoberg.
- Region Kronoberg har genomfört en resvaneundersökning under 2024/2025. Den är ännu inte publicerad, men ger en bild av hur Kronobergs invånare reser, hur de upplever att förutsättningarna för att resa med olika färdmedel är och vad som påverkar invånarnas val av sätt att resa. Region Kronobergs regionala utvecklingsstrategi (RUS) [Framtidens Kronoberg i världen 2025-2035](#) är vägledande för hållbar regional utveckling. Arbetet med

handlingsplaner startade i april utifrån RUS:ens fyra långsiktiga prioriteringar. En övergripande strukturbild för Kronoberg har tagits fram som kan bidra till en gemensam inriktning.

- BY2030 är en gemensam satsning där Region Kronoberg och länets kommuner gått samman med näringsliv, civilsamhälle, kultursektor, länsstyrelsen och forskning för att stärka den gemensamma boendattraktiviteten i länet.
- Länsstyrelsen Kronoberg anordnar planerarträffar med länets kommuner fyra gånger per år. År 2025 har bostadsförsörjning, gestaltad livsmiljö, digital översiktsplanering, planeringskatalogen samt totalförsvaret i samhällsplaneringen tagits upp.
- Länsstyrelsen Kronoberg anordnar en årlig bostadskonferens för en långsiktigt hållbar bostadsförsörjning. Länets kommuner, Region Kronoberg, bostadsbolag, byggaktörer, arkitekter, fastighetsägare, hyresgästföreningen med flera involverade parter deltar. Konferensen bidrar till kunskapshöjning och dialog som främjar bostadsförsörjningen.
- Sedan 2024 deltar Länsstyrelsen i ett fyraårigt EU-finansierat projekt, DECA (Delivering effective climate actions) tillsammans med sju projektpartners från olika EU-länder. Syftet är att stärka arbetet med klimatanpassning i länet genom erfarenhetsutbyte och att förbättra ett styrdokument. Länsstyrelsen har tillsammans med kommunerna, deltagit på fyra studiebesök till olika EU-länder och tagit del av deras goda exempel på klimatanpassningsåtgärder.
- Länsstyrelsen tog 2024 fram en ny regional klimatanpassningsplan som sträcker sig fram till 2028. Syftet med handlingsplanen är att göra samhället mer robust genom att kraftsamla och arbeta mer systematiskt med klimatanpassning. Handlingsplanen innehåller åtgärder som Länsstyrelsen är ansvarig för samt rekommenderade åtgärder för kommunernas arbete. Workshopen som genomfördes inom projektet DECA bidrar till genomförandet av handlingsplanen.
- Länsstyrelsen Kronoberg arbetar enligt en byggnadsminnesstrategi för länet som antogs 2023 och gäller till 2033. Den fungerar som ett instrument för Länsstyrelsens prioriteringar och urval av nya byggnadsminnen. Målsättningen är att urvalet av byggnadsminnen ska ge en mer representativ bild av länets historia, långsiktigt öka medvetenheten och kunskapen om byggnadsminnen.
- Framtagande av fördjupningar för länets kulturmiljöer av riksintresse. Syftet är att underlätta kommuners handläggning i

plan- och lovärenden. Länsstyrelsen har 2025 tagit fram en fördjupning av Härlöv.

- Kulturmiljöbidrag används av Länsstyrelsen varje år till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i länet. För byggnadsvård har ett antal byggnadsminnen samt bebyggelse i kulturresevat beviljats bidrag i år. Länsstyrelsen har fortsatt att finansiera stora satsningar i syfte att förbättra besöksmiljön i länets enda kulturresevat komministerbostället Råshult.
- År 2025 har Länsstyrelsen fortsatt att finansierat inventering av vattenanknutna kulturmiljöer i Kronobergs län, denna gång objekt utmed Lagan, Helge å och Alsterån.
- Kommunerna kan söka bidrag till arbetet med att revidera och uppdatera sina kulturmiljöprogram hos Länsstyrelsen. Med början 2025 gör Riksantikvarieämbetet en femårig satsning med särskilt tilldelning i kulturmiljöanslaget för framtagandet av kommunala kunskapsunderlag. I år har Växjö kommun beviljats bidrag till en förstudie för nytt kulturmiljöprogram.
- Länsstyrelsen Kronoberg har haft kunskapshöjande insatser om allemansrätten och friluftsliv i länet genom deltagande på event och studiebesök. Inlägg på sociala medier har gjorts i samband med olika årsdagar samt genom friluftslivsnätverket internt och externt i länet.
- Arbetet med organisering av vandringsleder utanför skyddade områden fortsätter, med finansiering från Naturvårdsverket, efter nationella ramverket för vandringsleder i ett samarbete med Kalmar län samt även Jönköpings län och Smålandsleden.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Älmhults kommun har antagit ny översiktsplan i år. I övriga kommuner pågår arbete med nya kommuntäckande översiktsplaner eller fördjupningar.
- Fyra kommuner i Kronobergs län har antagit bostadsförsörjningsprogram med riktlinjer denna eller föregående mandatperiod.
- Fyra av länets kommuner har aktuella dokument för att främja miljöanpassade transporter och ett minskat transportbehov. I en kommun pågår arbete.
- Älmhult, Ljungby, Lessebo och Växjö håller på att ta fram lokala energiplaner som ett underlag till ÖP-arbetet
- Alvesta kommun har tagit fram ett energi- och klimatprogram för kommunens arbete med att minska klimatpåverkan och klimatanpassning.

- Tingsryd håller på att ta fram en kommunal klimatanpassningsplan.
- I Älmhults kommun är en Grönplan och Friluftspan under framtagande.
- Växjö kommun är PEP-kommun och Alvesta har tagit beslut och börjat bygga en PEP-park i centrala Alvesta enligt Generation peps kriterier. Det är en aktivitetspark som ska uppmuntra till rörelse och passa för alla åldrar och funktionsvariationer.
- SSAM (Södra Smålands Avfall och Miljö) – sköter insamling i Växjö, Lessebo, Tingsryd, Lessebo och Markaryd. Insamling sker via fyrfackskärl vid enfamiljshus. I flerfamiljsbostäder pågår utvecklingen av insamlingen.

Tillstånd och bedömning för God bebyggd miljö – Kronoberg

Utvecklingen för en del av målområdet är positiv, till exempel andelen nybyggda bostäder i anslutning till kollektivtrafiknära lägen, ett aktivt arbete med hållbar samhällsplanering i kommunerna, samt avfallshantering.

Inom flera målområden är det dock svårt att bedöma utvecklingen då varje precisering är väldigt omfattande. Även om flertalet åtgärder utförs årligen tar det lång tid innan dessa ger en synlig effekt för miljömålets tillstånd.

Länsstyrelsen i Kronobergs län bedömer att målet är svårt att nå till år 2030 med idag beslutade styrmedel. Utvecklingsriktningen bedöms vara neutral.

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Hållbar bebyggelsestruktur	
Hållbar samhällsplanering	
Infrastruktur	Har bara underlag för bredband
Kollektivtrafik, gång och cykel	

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Natur- och grönområden	
Kulturvärden i byggd miljö	 Saknar underlag
God vardagsmiljö	 Endast underlag för service på landsbygden
Hälsa och säkerhet	 Saknar underlag
Hushållning med energi och naturresurser	 Saknar underlag
Hållbar avfallshantering	

Analys utifrån preciseringarna

Hållbar bebyggelsestruktur

De senaste årens höga byggtakt med nybyggnationer, i första hand av flerbostadshus, har resulterat i att det tidigare underskottet på länets bostadsmarknad i fjol vändes till balans och år 2025 till ett överskott på bostäder. Kronoberg har därmed en god återhämtning på bostadsmarknaden.

Fler nya bostäder byggs nära kollektivtrafik. Andelen nytillkomna bostäder med kollektivtrafknära läge i länet ökar fortsatt årligen, 25 procents ökning från 2014 till 2023. Det ger förutsättningar för att minska andelen biltrafik.

Hållbar samhällsplanering

Det aktiva arbetet med översiktsplanering som pågår i många kommuner bidrar till en hållbar utveckling. Flera kommuner arbetar på olika sätt med att lyfta kunskapen om kulturmiljön.

Generellt har kommunerna ett fokus på vatten- och översvämningsrelaterade frågor i sitt klimatanpassningsarbete och identifierar risker för bland annat infrastruktur och den byggda miljön. Även risker kopplat till ett varmare klimat har identifierats. Det finns ett behov av ökad kunskap om långsiktigt hållbara helhetslösningar.

Under det senaste året har en kommun fått nytt underlag som hjälper kommunen att ta hänsyn till kulturmiljöer i den kommunala planeringen, då en kulturmiljö av riksintresse, Härlöv, har fått uppdaterad riksintressebeskrivning och geografisk avgränsning.

Infrastruktur

Täckningsgraden till fast bredbandsuppkoppling fortsätter stadigt att öka. Andelen har ökat med drygt 2 procent mellan 2022 och 2023. Täckningsgraden i Kronoberg är något bättre än i riket som helhet i glesbygden.

Täckningsgraden till fast bredbandsuppkoppling fortsätter stadigt att öka. Hösten 2024 hade 97% av hushållen närhet till fiber eller fiber-lan medan 84 % av hushållen var uppkopplade, varav 74 % av hushållen utanför tätort eller småort. 97% av befolkningen hade tillgång till mobilt bredband via 5g. 2023 befann sig enligt nuvarande statistik 97 % av länets hushåll i närheten av fiber varav 83 % var uppkopplade. Utanför tätort eller småort var andelen då 73%.¹⁶⁶

Kollektivtrafik, gång och cykel

Cykelvägarna i länet har ökat markant sedan 2019, jämfört med i riket, se Bild 16. Som jämförelse finns 3,8 meter cykelväg/invånare i länet. Längst antal meter per invånare har Tingsryds kommun med 8,1.¹⁶⁷

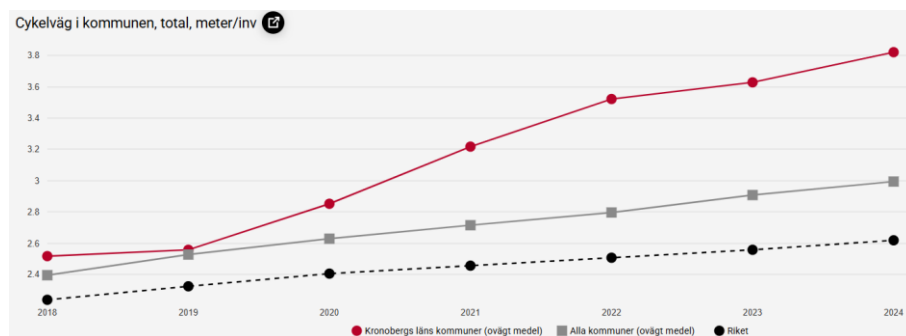

Bild 16. Bilden visar antal meter cykelväg per invånare. Cykelvägarna i länet har ökat markant sedan 2019, jämfört med i riket, och som jämförelse finns 3,8 meter cykelväg/invånare i länet, vilket är betydligt mer än i den genomsnittliga svenska kommunen.

Natur- och grönområden

Det finns en utbredd medvetenhet om vikten av grönska.

Samtliga kommuner i Kronobergs län behöver fortsätta att ta fram eller uppdatera underlag för grönstruktur- och vatten till den strategiska

¹⁶⁶ PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning, data insamlad 1 oktober 2024

¹⁶⁷ Fri sökning - Kolada, Cykelväg i kommunen, total, meter per invånare.

planeringen. Fem kommuner har egen kompetens för att beakta grön- och vattenstrukturen i planeringen. I Alvesta, Ljungby och Växjö kommuner finns grön- eller vattenstrukturprogram, men de behöver ses över och uppdateras.

I länets samtliga kommuner pågår nu arbete med att ta fram nya översiktsplaner eller fördjupningar. Det finns ett uttalat behov av att ta fram planer för grön- och blåstruktur. Flera kommuner har skrivit in detta i sina planeringsstrategier.

Andelen av befolkningen som bor inom en kilometer från skyddad natur har ökat med 12 procent från 2013 till 2024, se Bild 17. De senaste tre åren har andelen i länet ökat med två procent. Andelen nationellt är, som jämförelse, 32 procent år 2024 vilket var detsamma föregående år.

Kronobergs kommuner i medel har något längre till skyddad natur än riket och alla kommuner. Kronoberg har 2,4 km till närmaste skyddad natur som medelavstånd, medan alla kommuner har 2,4 samt riket 2,0 km. Lägst avstånd har Växjös invånare på 1,3 km och längst har Markaryds invånare. Avståndet ökade något i länet mellan åren 2023–2024.¹⁶⁸

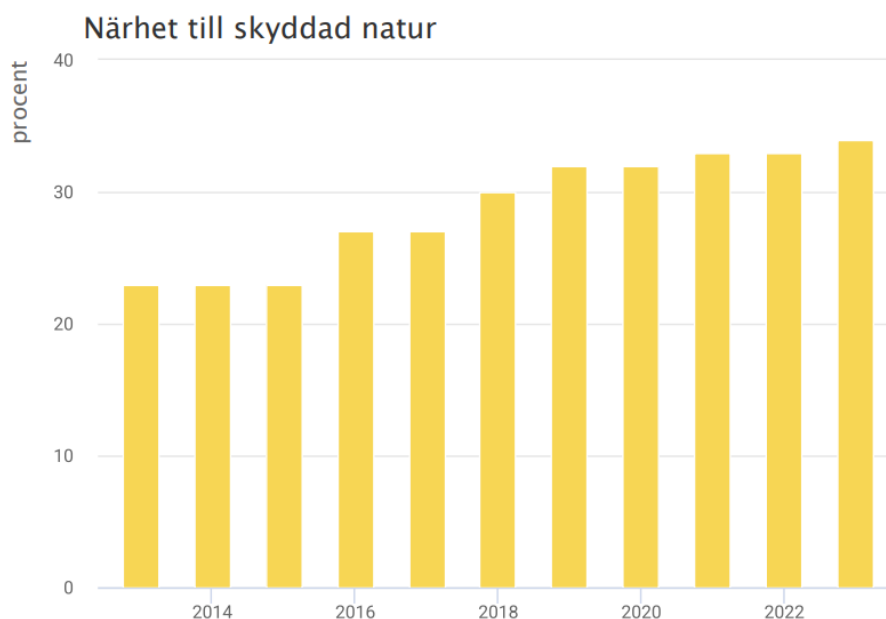

Bild 17. Andelen av befolkningen med mindre än en kilometer till skyddad natur har ökat något för varje år sedan 2013.

Då en långsiktig finansiering för skötsel och underhåll av vandringsleder inom skyddad natur saknas gör det att leder blir mindre tillgängliga och

¹⁶⁸ [Kolada](#)

tillsynen minskar. Skyltar blir eftersatta, stigar riskerar att växa igen och toaletter stängs. Möjligheterna att ta sig ut för att nyttja allemansrätten samt utevistelse för hälsan riskerar att minska.

Kulturvärden i byggd miljö

Kulturmiljövärden har under lång tid gått förlorade genom rivningar och förvanskning. Utvecklingen fortsätter på samma sätt men sammantaget förväntas insatserna bidra till ökad kunskap och tillvaratagande av kulturmiljövärden.

God vardagsmiljö

En stor del av länet består av tätortsnära landsbygd och för en levande landsbygd krävs en attraktiv boendemiljö med tillgång till service. Idag har 7 677 personer mer än tio km till närmaste dagligvarubutik vilket är något bättre än förra året. Ca 1 000 personer har mer än 15 km till närmaste dagligvarubutik. Ca 11 000 personer har mer än 10 km till närmaste drivmedelsanläggning vilket är i linje med tidigare år. Ca 2 000 personer har mer än 15 km till närmaste drivmedelsanläggning.¹⁶⁹

Hälsa och säkerhet

Riktvärdet för buller höjdes 2017 för att möjliggöra byggnation av fler bostäder. Buller kan påverka hjärtrytmen och innebära ökad risk för till exempel hjärtinfarkt och stroke. Bullernivåerna, främst inom Växjö stad, kräver att omsorg läggs på bostäders läge och utformning. I mindre tätorter är bostäder intill järnväg och väg bullerutsatta.

Översvämningsrisk med hänsyn till framtida klimat har fått ökat fokus i kommunernas detaljplaner.

En ökad samverkan med Region Kronoberg behövs för att lyfta grönytors påverkan på hälsan, att fler kommer utomhus i rörelse och för ökat lärande i skolan. Forskningen visar på flera psykosociala vinster med fler grönytor, även för luftkvaliteten.

Hushållning med energi och naturresurser

Det finns en potential för ökad energieffektivisering i Kronobergs län, på motsvarande sätt som för resten av landet. [Elpriskrisen 2022](#) visade att hushållen kunde minska sin elanvändning med cirka 19 procent, främst genom beteendeförändringar som orsakats av ett högre elpris. Projekt som genomförts i länet, till exempel [EE-net](#), visar att små- och medelstora företag inom tillverkningsindustrin också har en liknande potential, med en effektivisering på 14 procent i medeltal. Det finns ett stort behov av insatser som leder till att såväl hushåll som företag genomför fler åtgärder för energieffektivisering. Ett minskat behov av el

¹⁶⁹ Källa: Pupos Serviceanalys, 2025-09-17, Tillväxtverket

skapar utrymme för en ökad elektrifiering, utan att det behövs kostsamma och tidsmässigt utdragna insatser för att bygga ut elinfrastrukturen.

Hållbar avfallshantering

Riksdagen beslutade i juli 2022 via Förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar att insamlingen av förpackningsavfall från hushåll ska ingå i kommunernas uppdrag. Sedan den 1 januari 2023 är det obligatoriskt för alla hushåll, kontor och övriga verksamheter att samla in sitt matavfall separat för att kunna öka mängden matavfall som går till biogasproduktion.

Markaryd (plats 20), Växjö (plats 22) och Alvesta (plats 32) hamnar i topp 35 av Sveriges alla kommuner i den av Avfall Sverige framtagna avfallsrankningen.

Vid en jämförelse mellan år 2023 och 2024 har mängden insamlat avfall minskat per person i samtliga kommuner. Andelen utsorterat matavfall och andelen matavfall som gått till rötning har ökat senaste året.

Miljöarbetets utveckling

Pågående förbättringar och nya krav inom energieffektivisering och resurshushållning kan bidra till positiv utveckling. Försämrade riktvärden för buller riskerar att ge negativa effekter för hälsan. Inom flera områden saknas det incitament för förbättringar. Det är svårt att ge en rättvis bild av utvecklingen, bland annat på grund av brist på indikatorer.

Behov av förändrad styrning

- Ekonomiska incitament krävs för att öka intresset för att anpassa, förbättra och omvandla befintlig bebyggelse i stället för att bygga nytt.
- En tydlig nationell målsättning om att öka mängden skyddad natur, även tätortsnära.
- Det behövs ökade resurser till skötsel av skyddad natur.
- En modell motsvarande Trafikverkets fyrstegsprincip skulle kunna tas fram för tillämpning även i kommunal planering.
- Markägares kunskaper om allemansrätten behöver öka. Speciellt köpare utanför Sveriges gränser tenderar att ha mindre kunskaper och insatser behöver göras för att nå dessa.
- Lokalisering av bebyggelse har stor betydelse för hållbar bebyggelsestruktur.
- Bostäder som är utsatta för buller behöver skärmas av från trafikbuller och annat buller genom bullerdämpande åtgärder.

Ett rikt växt- och djurliv

Sammanfattning för Ett rikt växt- och djurliv

Den nya rödlistan för 2025, som kommer ut under våren 2026, har släppts i en preliminär form. Någon förbättring av det nuvarande läge med fler än 4500 rödlistade arter vilka drygt 2000 är hotade syns inte annat än i ett fåtal fall. Riktigt alarmerande är att många av länets tidigare vanliga fjärilsarter numera är rödlistade och i några fall hotade. Fragmentering som en konsekvens av bristande hänsyn inom jord- och skogsbruk samt igenväxning är de vanligaste skälen till att så många arter rödlistas.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv – Kronoberg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Ett rikt växt- och djurliv – Kronoberg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen har intensifierat skötseln i tre av länets fyra lokaler för fältgentiana, Bild 18.
- Länsstyrelsen har genomfört två guidningar för allmänheten om biologisk mångfald i Kulturresevatet Råshult.
- Länsstyrelsen har genomförts tre naturvårdsbränningar av skogsmark med en sammanlagd bränd areal av 107,1 hektar
- Länsstyrelsen har bildat fyra nya naturreservat och tagit beslut om stärkt skydd av skog i ett befintligt naturreservat.
- Länsstyrelsen arbetar med åtgärdsprogram för hotade arter vilket förstärker skötseln och förbättrar förutsättningarna för några av länets mest hotade arter som vityxne, mosippa och fältgentiana. Bild 19 visar den positiva effekten av riktade åtgärder för vityxne på en av länets lokaler.

- Länsstyrelsen arbetar med tre olika Life-projekt kopplade till biologisk mångfald: Life´s a beach (bokskogar), Life to restore (restaurering av ängs- och betesmark) och Life Taiga2 (bränning av skogsmark).
- Länsstyrelsen bekämpar invasiva arter (blomsterlupin) på tre nyskapade torrängar på privat mark som en del av åtgärdsprogrammet för vildbin och småfjärilar på torräng.
- Länsstyrelsen bekostar frihuggning av skyddsvärda träd och trädvårdsåtgärder. Länsstyrelsen har hållit i en kurs om trädveteranisering. Länsstyrelsen ger råd om trädvård.
- Som en del i länets arbete med regional miljöövervakning har länets värdefullaste objekt för kryptogamer i lövskog inventerats.
- Utterpopulationens utveckling har följts inom den regionala miljöövervakningen, vilket innebär att vi har kunskap om populationens förbättrade status.

Bild 18. Frösådd av fältgentiana.

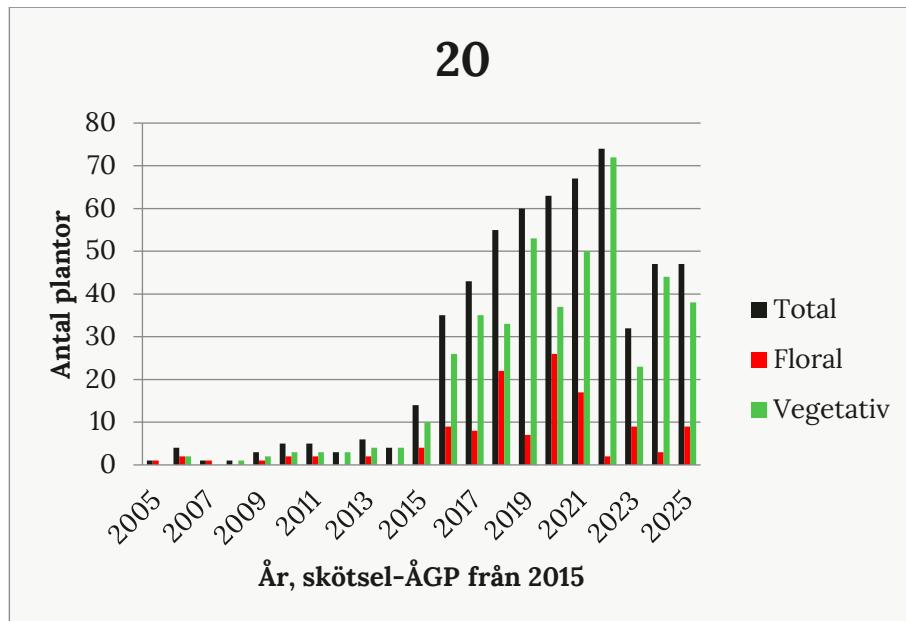

Bild 19. Diagrammet visar effekten av riktad skötsel för vityxne till exempel i form av slätter, fagning, borttagning av mossa och andra småskaliga åtgärder.

Floral=blommande, Vegetativ=ej blommande, enbart blad.

Kronobergs län har tre vityxne-lokaler av Sveriges totalt femton, som samtliga hanteras av Länsstyrelsens ÅGP-verksamhet (Åtgärdsprogram för hotade arter). Bilden visar hur antalet plantor ökar när fyndlokalen sköts på ett sätt som i detalj gynnar vityxne och där varje planta sköts individuellt. Innan år 2015 sköttes lokalen enbart med åtgärder av generell karaktär, till exempel efterbete.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Lessebo kommun har utrett hur en ansökan om dispens från strandskyddet kan påverka växt- och djurlivet.
- Alvesta kommun bekämpar invasiva arter bekämpas, de arter som berörs är parkslide, jättebalsamin, blomsterlupin, kanadensiskt, druvfläder och gullris. Åttioåtta insatser har gjorts enbart för att ta bort parkslide och jättebalsamin.
- Alvesta kommun har ersättningsplanterat grönytor i stor omfattning. I de fall som grönytor har försvunnit som en konsekvens till exempel bostadsbyggande har det skett en återplantering på nya platser i en omfattning av mellan 46 och 98 procent. Syftet är att inte förlora förutsättningar för biologisk mångfald.
- Ljungby kommun har inventerat bestånd av invasiva arter samt informerat fastighetsägare om förekomst av invasiva arter på deras mark. Bekämpningsinsatser riktade mot invasiva arter görs på kommunal mark.

- Tingsryds kommun har skapat ett biparadis i Linneryd¹⁷⁰, genom ett samarbete mellan kommunens miljöstrateg och kommunens gata/park-avdelning. Bi-paradiset gjordes med hjälp av befintlig budget hos gata/park. Effekten som förväntas är en ökad biologisk mångfald och att fler sorter av solitära bin ska hitta till platsen. Förhoppningen är också att kunna inspirera kommuninvånarna att bidra till den biologiska mångfalden genom att exempelvis så ängsfrön i sin egen trädgård.

Tillstånd och bedömning för Ett rikt växt- och djurliv – Kronoberg

De hotbilder som finns mot ett rikt växt- och djurliv kvarstår. Arbetet med att bilda reservat, sköta reservaten och åtgärder inom åtgärdsprogrammen för hotade arter förbättrar villkoren för de hotade arterna men det räcker inte. Det som behövs är en ökad hänsyn till arter inom skogs- och jordbruk. Ändrad markanvändning såsom stora solkraftsparker och liknande riskerar att leda till att arter som idag är relativt vanliga i framtiden blir rödlistade. Den nya rödlistan (presenterad i preliminär form) visar att vi har långt kvar för att nå såväl nationella som internationella mål och åtaganden.

Länsstyrelsen bedömer att målet inte kommer att nås under 2025 och rimligen inte till 2030.

Analys utifrån preciseringarna

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Kunskapen om länets ovanligaste arter har vi i viss mån men dessa arter har nästan aldrig gynnsam bevarandestatus så åtgärderna som görs syftar till att förhindra att arterna försvinner helt från länet. Kunskapen om vanliga arter får vi fram för allt genom att samarbeta med Smålands ornitologiska förening och floraväktarna samt genom att bevaka rapporteringen i Artportalen. Den genetiska variationen vet vi inget om annat än i undantagsfall (provtagning av öring och mal).

Påverkan av klimatförändringar

Vi saknar underlag för att kunna göra bedömningar om klimatförändringarnas påverkan på ett rikt växt- och djurliv.

Ekosystemtjänster och resiliens

Det här mäts eller inventeras inte i länet.

¹⁷⁰ [Kyrkvikens Biparadis Linneryd - Tingsryds kommun](#)

Grön infrastruktur

Arbetet med grön infrastruktur ligger nere på grund av brist på finansiering.

Genetiskt modifierade organismer

Vi saknar underlag för att kunna göra bedömningar om hur genetiskt modifierande organismer påverkar länets biologiska mångfald.

Främmande arter och genotyper

Vi arbetar med att bekämpa främmande arter och genotyper men saknar underlag för att kunna göra bedömningar hur förekomsten av främmande arter och genotyper påverkar länets biologiska mångfald.

Biologiskt kulturarv

Vi saknar underlag för att bedöma hur det biologiska kulturarvet påverkar ett rikt växt- och djurliv.

Tätortsnära natur

Vi saknar underlag för att kunna göra bedömningar om hur tillståndet för biologisk mångfald ser ut i tätortsnära natur.

Miljöarbetets utveckling

Det saknas ett grönt infrastrukturperspektiv, vilket om det fanns skulle kunna binda ihop den hänsyn som ändå tas. Det saknas inte framgångsrika åtgärder för att gynna biologisk mångfald (till exempel restaurering av äng- och betesmark, bekämpning av invasiva arter och bränning av skog). Dock förblir utvecklingen för den biologiska mångfalden negativ. Ska utvecklingen vändas krävs förändringar på landskapsnivå och en ökad hänsyn till arter med hemvist inom skogs- och jordbruksmark.

Det senaste tre årens drastiska nedskärningar av anslagen till Länsstyrelsens arbete med biologisk mångfald har lett till att vi har prioriterat ned arbetet med invasiva främmande arter (gäller framför allt våtmarker och limniska miljöer), artbevarande åtgärder utanför och inom skyddad natur samt arbetet med grön infrastruktur.

Behov av förändrad styrning

- Anslagen för arbetet med biologisk mångfald behöver ökas.
- Ett program för kunskapsinhämtning i landskapet behöver skapas och finansieras till exempel genom att Nyckelbiotopsinventeringen väcks till liv igen.
- Det material om biologisk mångfald i landskapet som skapas genom nationella miljöövervakningsprogram behöver tillgängliggöras bättre än vad som sker idag, till exempel genom

att resultat från miljöövervakningen (NILS¹⁷¹ och Remiil¹⁷²) blir tillgängliga som GIS-skikt på Länsstyrelserna.

Särskild fråga Ett rikt växt- och djurliv

Underlaget från länsstyrelserna är även tänkt att användas för den målvisa fördjupade utvärderingen som ska färdigställas under 2025–2026. Länsstyrelserna kan därför gärna utgå från de senaste åren, inte endast 2025, i sina svar.

Särskilda frågor om arbetet med grön infrastruktur

- Hur har de regionala handlingsplanerna för GI implementerats i ert län?

Länsstyrelsens svar: Arbetet med GI är ofinansierat och därför lågprioriterat.

- Får de regionala handlingsplanerna för GI genomslag i planeringsprocesser, naturvårdsarbete etc.? Hur, och avseende vilka aktörer?

Länsstyrelsens svar: Ja, vad gäller länsstyrelsens arbete med områdesskydd har handlingsplanen för grön infrastruktur ett visst genomslag såtillvida att det finns en strävan att binda ihop skyddad natur och dess skötsel i ett landskapsperspektiv.

- Finns behov av ytterligare eller förändrad styrning för att arbetet ska fortsätta att utvecklas och få ökat genomslag?

Länsstyrelsens svar: Det som behövs är finansiering, annars händer inget.

Särskilda frågor om att hantera klimatförändringar

- Finns underlag från ert län som beskriver förändringar i tillstånd för arter/naturtyper relaterat till klimatförändringar? Vad visar de i så fall?

Länsstyrelsens svar: Nej det gör det inte.

- Arbetar ni riktat med åtgärder för att hantera negativa effekter av klimatförändringar på biologisk mångfald, kulturmiljö och/eller friluftsliv? Hur? Förväntad effekt?

Länsstyrelsens svar: Nej

¹⁷¹ NILS, [Nationella inventeringar av landskapet i Sverige](#).

¹⁷² Remiil, [Regional miljöövervakning i landskapsrutor](#)

- Finns behov av ytterligare eller förändrad styrning för att hantera klimatanpassningsarbetet?

Länsstyrelsens svar: Det behövs konkreta uppdrag och finansiering.

